

KOMÜN GÜCÜ

İlk insan toplulukları farklı çevresel koşullarda doğada yaşam mücadelesi sürdürürken farklı olanaklara ve üretim araçlarına sahip oldular. Tüm bu maddi koşullar insan aklını ve düşünme yetisini geliştirmiştir. İnsan aklı ise insanı doğal yaşamda güçlendirebilecek ve dolayısıyla kendisinin daha çok gelişmesine yol açan uygun maddi koşulların üretilmesine yönelmiştir. Aklın yetkinleşmesi, insan kültürünü yaratan tüm maddi koşulların sonucu olarak; kültürün gelişmesi de aklın yetkinleşmesine bağlı olarak gerçekleşmiştir. Hayvanlar biyolojik evrim yoluyla kendilerini değiştirerek doğada yaşam mücadelelerini sürdürürler. İnsanlar da biyolojik evrim geçirirler, fakat esas olarak doğayı değiştirerek yaşam mücadelelerini sürdürürler. İnsanın varoluşu doğayla hayvanların genel parça-bütün şeklindeki ilişki tipine karşı devrimci bir durumdur. İnsan devriminin özünde emek harcama, düşünme, kültür üretme, toplumsallaşma vardır.

Her topluluğun farklı yaşam biçimi, aklın işleyişinde çeşitliliğe yol açarak bazen çatışmalarla bazen de gönüllü temasla toplumsallaşmanın etkin nedenlerinden biri olmuştur. Farklılığın özgürlüğünün yaratıcı gücü insanı sürü hâinden toplum hâline artan bir ivmeyle taşıyan etkenlerden biridir. Komünal toplulukların her biri doğada hayatta kalabilmek için kendine özgü yöntemler geliştirmiştir. Bu toplumlarda sınıflı toplumlardaki insanın insanla ve insanın doğayla olan çelişki biçimleri mevcut değildi. Yaşamın devamını sağlayan araçlar kolektif kullanılıyordu ve tüm topluma aitti. Yaşamın devamını sağlamaya yönelik maddelerin elde edilmesi (toplayıcılık-avcılık) ve üretim (bahçecilik, çobanlık, alet, kap-kacak vb. yapımı) toplumsal olduğu gibi bunların paylaşılması ve tüketilmesi de eşitliğe ve gerçek ihtiyaçlara dayanıyordu. Toplumsal iş bölümünün salt amacı toplumsal maddi yaşamın sürdürülmesine yönelikti. Üretilen ürüne yabancılaşma ya da insanın doğaya yabancılaşması söz konusu değildi. Tersine insanın ürünü, onun bir parçası hâinde onu doğada özneleştiren bir unsurdur. Doğal gidişatı ürünüyle kavıyor ve parçası olduğu doğanın canlılığını ve bu canlılığın yarattığı gücü gittikçe daha çok anlamlandırıyor (animizmi bu temelde ele almak gerekir). Tüm toplumun üzerinde ve küçük bir asalak azınlığının çıkarlarını koruyan bir iktidar aygıtı ve zoru mevcut değildi. Toplumun kendi savunmasına yönelik "tüm halkın silahlı örgütlenmesinden" başka bir mekanizması yoktu. Kadın toplumsal işleyiş ve üretim ilişkileri açısından temel belirleyici unsur olarak konumlanıyordu. İnsan türünün yeniden-üretiminin ürünleri çocuklar tüm topluma ait ve onun koruması altındaydı.

Bu dönemde toplumun maddi dünyasıyla maneviyatı arasında keskin bir ayrım yoktu. Tersine yaşamı destekleyen bir maneviyat ve maneviyatı yaratan bir yaşam söz konusuydu. Totem yaşam gücünün sembolü, tabular toplumsal yaşamın devamını sağlamaya yönelik kurallar olarak biçimlenmişti. Aklın müdahalesi maddi koşullara ve manevi biçimlenişe yönelik olarak bütünseldir. Bu bütünsellik üretici güçlerin gelişmişliğinin belli bir evresinde toplumsal tabakalaşmanın ortaya çıkmasıyla bozuldu. Aklını diğerlerinin üzerinde iktidar kurmak için kullananlarla, üretmek ve yaşamın devamını sağlamak için kullananlar ayrıştı. Birinci grup nicelik olarak gittikçe azalarak

köle sahibi, feodal, burjuva sınıfsal formasyonları hâlinde biçimlendi. Kendilerini sadece maddiyatın değil maneviyatın ve genel olarak aklın hâkimi olarak da sundular.

Tüm toplumsal ilerlemeyi ve insanlık tarihini kendi çıkarlarıyla temellendirdikleri kurgularına mal ettiler. İnsanların ortaklaşalık temelinde yarattığı değerlerin tümüne hâkim olmayı, “tanrısal” hakları olarak topluma yutturmaya çalıştılar. Ezen sınıfların akla yönelik eylemleri tarihsel çıkarlarına göre *aklın yönlendirilmesi, tutsaklaştırılması ve aklın üretiminin engellenmesi* olarak üç temel biçim hâlinde belirir.

Yunan felsefesinin egemen sınıflar tarafından baskınlaştırılmış yönü insan aklının devletin gerekliliği yönünde yönlendirilmesidir. Aristokrasi çok yönlü Yunan felsefesini devlet, devletin gerekliliği, iktidarın mutlaklığı, eşitsizliğin kaçınılmazlığı-“doğallığı” gibi kendi konumlarını temellendiren önermelerle monolitik bir kısır döngüye hapsedmiş, kendi gericiliğinin aracı olarak kullanmıştır. Adeta böyle bir bakış açısıyla Aristo’nun bu doğrultudaki fikirleri kutsanmıştır. İlk maddeci ya da doğacı filozoflar talileştirilmiştir. Aydınlanma felsefesinin vardığı nokta burjuvazinin mutlak egemenliğiyle beraber aklın tutsaklaştırılmasıdır. Voltaire’in eşitsizliği temel alan yaklaşımları burjuva iktidarının gerekliliğinin ideolojik zemini olarak ele alınabilir. Burjuva felsefesi eşitlik kavramını kendi aslına yabancılaştırarak feodal toplumun egemen sınıfları (aristokrasi-ruhbanlar) tarafından ezilen kitlelerin burjuva devrimi saflarında yer alması amacıyla kullanmıştır.

Aydınlanma sürecinin bir parçası ve sonucu olarak Hegelci felsefe genel yaklaşımıyla yeni hükümlerliliğin varlığını ve meşruiyetini onaylamıştır. Hegel karşıtların özdeş olduklarını öne sürmüştür. Bu nedenle çelişmeler de son tahlilde karşıtlar sürekli birbirine dönüşürler. Hegel’e göre uzlaşmaz çelişki yoktur. Hegel kendi iç mantığında bir tür çelişkiler yumağıdır. Değişimin varlığını öne sürerken değişimsizliği savunmuş, çelişkinin varlığını savunurken çelişkisizliği savunmuştur. Hegel felsefenin “dinin hayal ürünü olarak sunduğu şeyi kavramsal olarak yakalamaya”¹ çalıştığını öne sürüyordu. Felsefenin amacını evrensel oluşumu açıklamak olarak belirlediği için düşünsel analizde vardığı son nokta soyut bir dinsel yaklaşım düzlemidir. Hegel’e göre ilk varlık düşüncedir. Düşünce hem doğada hem de ruhta var olur. Düşünce önce kendisiyle özdeş olur. Sonra kendisine yabancılaşarak doğayla kaynaşmış ve sonunda da bu durumunu insan bilincinde aşarak tekrar kendisiyle özdeşleşmiştir. İnsan ilk önce kendi ruhunun bilincine varmıştır. Bireyde kendisiyle özdeşleşen ruh diğer insanlarda da ortak öze sahip olarak var olduğunu kavramış ve toplum hâlinde nesnelleşmişti. Toplum hâline gelişle oluşan nesnel ruh kolektif özgürlüğe hukuk ve devletle ulaşır. Hegel hukukun garantiye aldığı en temel insan hakkının özel mülkiyet ve devletin düşüncenin toplumda oluşan en üst biçimi olduğunu öne sürmüştür. Hegelci felsefede her şeyin kaynağı olan düşünce servet sahiplerinin hakları ve mülksüzler üzerindeki hegemonyalarında üstün hâline kavuşarak diyalektiğin ‘karşıtların birliği gelişimin motorize kuvvetidir’ ilkesini ispat etmektedir.

---

¹ Hegel, Felsefe Tarihi Dersleri

Bu noktada Lenin'in "Zeki idealizm, zeki maddeciliğe, aptal maddecilikten çok daha yakındır"² yaklaşımını hatırlamakta fayda var. Kapitalizmin gelişmesi egemen sınıflara ideolojik hegemonyalarını arttırabilecekleri maddi koşulları sundu. Emperyalist dönemde iktidar gücünün elindeki ideolojik araçların ultra yetkinleşmesinden dolayı burjuva felsefesi sanayi toplumu öncesinde sınırlı kaldığı dar entelektüel çevreyi aşip sürekli işlenen, tüm topluma yönelen, toplumun her hücresinde yeniden üretilen bir hâle gelmiştir. Bu dönemin felsefesinin hedefi aklın üretiminin engellenmesidir. Tüm tarihsel süreçlerdeki ezenlerin felsefesinin anti-felsefeyi ortaya çıkaran ortak, baskın yönü dogmatizm ve tekçiliktir. İktidara ve onun araçlarına tapındığı için burjuva felsefesi aslında bir anti-felsefedir. Anti-felsefe kör, kısır döngü, sürekli(hızla) çürüyen, çürüdükçe etrafını da çürüten bir öbekten başka bir şey değildir.

Ezilenlerin felsefesi çok yönlü ve çeşitlidir, tekleşmeye çalışmaz. Akli tazeler, aklın üretebilmesi için çeşitli köprüler kurar. Yeri geldiğinde ayırıcı çizgileri netleştirir. Gücünü kendini yaratan ve kaynağı olan komünal özden alır. Sorgulama, çözümleme ya da çözümleyemediğini ortaya koyma esastır. İnsanın hem soyutlama hem de soyutlamalarını somuta çevirme yetisini kazanmasını sağlar. Bir taraftan verici ve diğer taraftan da alıcı olarak bütünlüklü bir işleyiş mekanizmasıyla çalışır. Bu nedenle kaçınılmaz olarak kolektif ve eşitliği esas alan yöntemlere sahiptir. Tüm toplum için yaşamda bireyi özneleştiren (özgürleştiren) aklın üretimiyle seçilen bilinçli bir varoll1kuş ezilenlerin direnişi olarak somutlaşmıştır. Ezilenlerin direnişi ancak üreterek yaşamak zorunda olanların öncülüğünde gelişebilir. İşçi sınıfının bu devrimci öncülüğü belli bir bilinç düzeyinin ürünü olarak ortaya çıkabilir. Bu devrimci aklın ortaya çıktığı bilinç düzeyinin filizlendiği toprak yaşamın ta kendisi olan *komün gücü*dür. Devrimci akılla devrimci pratik birleşebildiği oranda komün gücü kapitalist tutsaklık sistemini parçalayacak, yok edecek ve tüm insanlığı var oluşunu gerçekleştirdiği kaynağa, özgür yaşama kavuşturacaktır.

Günümüzde aklını bir oranda kullanabilmeyi başaran her insan varoluşunun kökenini ve nedenini sorgulamaktadır. Burjuvazinin son derece sahtekâr bir biçimde topluma dayattığı dolaylıları (kör inançları, ebedi ulusları, devletleri, babaları, kutsal şahsiyetleri vb.) bir kenara bırakırsak patronların işçi sınıfına layık gördükleri varoluş nedeninin sömürülmek, ezilmek, bahşedilenlerle yetinmek olduğunu görürüz. Bu nedenle kapitalizm insan aklına çok yönlü ve organize bir saldırıdır.

Sistem halkı aç bırakır ki karın tokluğuna çalışmak zorunda kalsın, işsiz bırakır ki emek-gücünün değeri düşsün. Böylece işsiz işçiyile işbaşındaki işçiyi karşı karşıya getirir ve rekabeti artırır. Sonuç olarak elinin altında her an kullanabileceği yedek iş gücü ordusunu bulundurur. Çaresizliği dayatarak hiç kimsenin sömürüye itiraz edemeyeceği bir tür suni denge yaratır. Halkları birbirine düşman ederek kendi hegemonyasını ve emperyalist sömürgeciliğin ideolojik ve pratik zeminini oluşturur. Erkek egemenliğinin kendi üretim tarzına uygun biçimini devam ettirerek toplumun yarısının bir diğer

---

² Lenin, Felsefe Defterleri

yarısını sömürmesine ve ezmesine yönelik mekanizmaları yeniden üretir, cinsler arasında ve aile içerisinde de sistem kurallarının geçerli olmasını garanti eder. Tüm baskı mekanizmalarının hizmet ettiği esas, hiyerarşik burjuva düzeninin tesis edilmesidir. Burjuvazi iş, aş, barınma, güvenlik gibi temel ihtiyaçların kontrolünü elinde tutarak topluma yaşama ait her şeyi sunduğunu iddia eder. Tersine iktidar gücü tüm toplum üzerinde gereksiz, asalak bir kontrol mekanizmasıdır.

Sistem kendini toplumsal varoluşun sebebi ve sonucu olarak topluma sunar. Küçük bir azınlık olarak burjuvazi toplumun çoğunluğunu kendi var oluşuna tabi kılmıştır. Bu tabiyet ilişkisinin burjuva dayanaklarını oluşturan önermeleri kalın hatlarıyla şöyle sıralayabiliriz:

- i. Patronların zenginliğine zenginlik katmak için çalışacaksınız:
İşçi başka çaresi olmadığı için burjuvaziye emek-gücünü satmak zorundadır. Yaratılan bu çaresizlik durumu sistemin işçinin yaşamak için kendisine bağlanmasını sağlamaktadır. Sermayenin egemenliği, işçinin emek gücünü satmak zorunda oluşunun hem sebebi hem de sonucudur.
- ii. İşini koruyabilmek için diğer işçi kardeşlerinle rekabet edeceksin:
Üretim sürecinde harcanan emek-gücünün ücret karşılığı var olan işçi sayısından daha az bir kısmını besleyebilecek miktarda tutulduğundan işsizlik kaçınılmaz bir sonuçtur. Emek-gücünün ücret olarak karşılığını belirleyen burjuvazi bu işsizler ordusunu hem yedek iş gücü ordusu olarak hem de rekabetin zorunlu unsuru olarak yaratmaktadır. İşçi diğer işçilerle sistemin yönlendirdiği rekabet ortamına girerek kendi üzerinde işleyen sömürü kırbacının şiddetini artırmaktadır.
- iii. Toplumsal kurtuluş gereksiz ve imkânsız olduğundan birey olarak kendini kurtarmalısın:
Burjuvazi, yarattığı suni dengeyi korumak amacıyla yoksullara zengin olma hayalleri satmaktadır. Sistem tarafından zengin olmak bir kurtuluş yolu olarak idealize edilmekte ve birbirine rakip konuma getirilmiş ezilenlerin bu ideale bireysel olarak erişmekten başka yönteminin bulunmadığı sonucuna varmaları amaçlanmaktadır. Burjuva kültüründe bireysel kurtuluşun yolu rekabeti artırmak, başka insanları ezmek, onlardan üstün ve güçlü olmaktır.
- iv. Diğer insanlarla rekabet ettiğin gibi diğer halklarla, dinlerle, mezheplerle, ırklarla rekabet etmeli ve çatışmalısın:
Burjuvazinin böyle bir durumu savaş, katliam, soykırımla sonuçlansa bile gelişmeye, ilerlemeye, üretimde ve tüketimde canlılığa sebep olan bir unsur olarak sunması boşuna değildir. Halklar arası güvensizliğin, çatışmanın hâkim olduğu bir ortam burjuva iktidar gücünün (ordusunun, polislerinin, mahkemelerinin, devletinin vb.) gerekliliğine dair elverişli bir zemin sunmaktadır. Böylece kapitalist devlet hem kendini korumak hem de sömürmek için işçi ve emekçi kitleler arasında zemin bulabilmektedir.
- v. Erkekler kadınları, ebeveynler gençleri baskı altında tutmalıdır:

Çekirdek aileden başlayan ve eğitim, din, düzenli ordu gibi kurumlarla devam eden toplumsal hiyerarşinin zemini toplumun yarısını; kadınları, ezilen cins olarak konumlandırmakla mümkün olmaktadır.

vi. İnsan doğaya hâkimdir:

İnsanın doğanın bir parçası olduğunu unutturmaya çalışarak kır ve kent arasında çelişki yaratılır. Kapitalist kent büyük bir hapishane olarak planlanarak ve işletilerek işçi sınıfı ve ezilenler sömürü mekanizmasının özel olarak biçimlendirilmiş mekânında tutsaklaştırılmaktadır.

vii. Düşünmene ve fikir üretmene gerek yok; sistem senin ihtiyacın olan fikirleri üretir:

Burjuvazi ideolojik araçlarının yarattığı kalıplarla insanların düşünmesini ve düşündüklerini ifade etmesini engellemeye çalışır. Sistem herkesin ihtiyacı olan düşünce kalıplarını kendi çıkarları doğrultusunda yaratmakta ve topluma empoze etmektedir.

Görüldüğü gibi kapitalist sistem canlı bir organizma olarak tüm toplum genelinde ideolojik ve pratik olarak kendini sürekli üretmektedir. Burjuva olmaya yönelik özelemlerin halk arasında canlı tutulması, sistemin kendisini yaşatmak için kullandığı en önemli yöntemlerden biridir. İşçi sınıfı ve ezilenlere “ne kadar çok insanı sömürür ve baskı altında tutabilirsen, o kadar çok burjuva sınıfına dâhil olma ihtimalin artar” hipoteziyle zengin, güçlü ve iktidar sahibi olma “imkânı” sunulur. Küçük burjuvazi bu fikrin pratiğinin en yoğun ürettiği bataklık zeminidir. İhanetin, kaypaklığın, yozlaşmanın en yoğun olduğu bu zeminde, sınıflar arası geçişlerin yüksek miktarda yaşanmasından dolayı sınıfsal çelişkinin hat safhada yaşanmasına neden olur. Toplumsal çelişkiler küçük burjuva saflarda bunalımlara yol açar ve usun kendine dayatılan iradesizliğe karşı isyanı filizlenir. Bu entelektüel isyan burjuvaziyle olan bağlarını koparttığı ölçüde devrimci bir konumlanış ve özgürlükle sonuçlanabilir.

Burjuvazi mutlak özgürlüğü sadece kendisi için ister. İşçi sınıfı ve ezilenlere “özgürlüğü” meta ve statü karşılığında satar. Özgürlük alınıp satılamayacağı için aslında burjuvazinin halka sattığı tutsaklığın biçimleridir. Bu noktada kapitalist sistemin yarattığı tutsaklık biçimlerini oluşturan temel unsurları irdelememiz gerekir. Tutsaklık biçimlerini oluşturan iktisadî zemindeki unsurlar olarak para sistemi, burjuvazinin geçim araçlarının kontrolünü elinde tutması ve özel mülkiyetçiliğin toplumsal hâkimiyeti birbirine bağlı olarak genel bir alt yapı mekanizmasının sacayaklarını oluşturmaktadır.

Kapitalist toplumda metanın değerinin yani, ona sahip olup olmamanın kontrolü burjuvazinin denetimindedir. Metanın ve emek-gücünün parasal karşılığı ve paranın değeri genel olarak burjuvazi tarafından belirlenir. Serbest piyasa ekonomisi ile finans-kapitalin hegemonyası tekellerin ekonomi üzerindeki mutlak hâkimiyetini sağlar. İşçi için bir ev sahibi olmak doğal bir hak olmayıp bütün hayatını adadığı bir hedeften başka bir şey değildir. Bir ev sahibi olduktan sonra işçi, hayatını sahip olduğu evi elinde

tutmaya adar. ŞSonuç olarak her iki durumda da işçi evi mülk edinme hedefinin ya da evin mülkiyetinin tutsağıdır.

Tüketim sistemi (özel mülkiyetçiliğin hâkimiyeti), hiyerarşik sistem (kariyerizm, statücülük, bireycilik), güvenlik (güvensizlik) sistemi ve ideolojik aygıtlar (medya, eğitim, devlet dini vb.) sosyal denetlemeye ve yönlendirmeye yönelik unsurlardır. Kapitalist sistemin işlemlerini sağlayan kurumsal yapıları temel işlevlerine göre üç grupta toplayabiliriz: *koruyucular, denetleyiciler, yönlendiriciler*.

Koruyucular, polis, düzenli ordu, yargı ve devlete bağlı legal/illegal diğer bütün zor aygıtlarından oluşur. Bunlar maddi açıdan esas olarak sistemden beslenen profesyonel yapılardır. İcra ettikleri çeşitli görevlere göre özel kanunlarla sağlanmış kısmi özerk konumlanışlara sahiptirler. Bağlı oldukları üst birimlerden izin alınmadan yargılanmamaları, çeşitli maddi olanaklardan yararlanma hakkı gibi ayrıcalıkları vardır. Halka karşı baskı ve cezalandırma uygulamaları esas görevleridir. Örgütlenmeleri ve iç işleyişleri tamamıyla anti-demokratik ve otoriterdir. Koruyucular, işçi sınıfı ve ezilenlere karşı gerektiğinde zorun en üst düzeyde uygulanması için örgütlenmiş olan burjuva terör örgütleridir.

Bir yönüyle istihbarat birimleri de sistem ihtiyaç duyduğunda halka karşı terör uyguladıklarından dolayı koruyucular kategorisine dâhil olurlar. Bununla beraber esas işlevleri burjuvaziye yönelik tehditleri tespit etmek ve bu tehditlere karşı çeşitli önlemler almak olduğu için denetleyiciler kategorisinde bulunurlar. Vergi, fatura tahsildarları da denetleme görevini ifa eder. Burjuvazinin tahsildarları kapitalist soygun ve talanın çetelesini tutmakla görevlidir.

Sarı sendikalar, bazı dernek ve siyasi örgütlenmeler işçi sınıfı ve halkın içinde konumlanmakla beraber hem denetleyici hem de yönlendirici olarak objektif ajanlık faaliyeti yürütürler. Bunların temel görevi çeşitli yöntemlerle devrimci potansiyelin harekete geçmesini önlemektir. Burjuva partileri, sistemin ideolojik aygıtları, eğitim, çekirdek aile, devlete bağlı dinî ve etnik cemaatler gibi kurumlar ideolojik-politik yönlendiriciler olarak faaliyetlerini sürdürürler.

Burjuva düzenin devamını sağlayan koruyucu, denetleyici ve yönlendirici kurumlar baskı, zor, dayatma, manipülasyon ve ikna gibi yöntemlerle sınırlandırılmış toplumsal alanlar oluşturarak tutsaklık biçimlerini oluşturan sistemlerin bozulmadan işlemlerini sağlamaktadır. Burjuvazi metanın, paranın, geçim araçlarının, tüketimin, hiyerarşik yapının, güvenlik sisteminin, toplumun ideolojik yapısının üzerinde iktidar gücü olarak kendini yeniden ve yeniden üretir.

Burjuvazi için güç ve özgürlük aracı olan özel mülkiyet işçi sınıfı için tutsaklık aracıdır. İşçinin çalışması karşılığında aldığı ücret genel olarak sadece yaşamını devam ettirebilmesine yettiği için daha iyi koşullar adına yaşamsal ihtiyaçlarından feragat ettiği gibi tasarruf edebilmek için çevresiyle elindeki imkânları paylaşmaktan kaçınacak ve

toplumsal dayanışmayı esas alan ilişkilerden korkar duruma gelecektir. Ürettiği ürüne yabancılaşan işçi ürüne ulaşmaya çalışırken topluma da yabancılaşır.

Yabancılaşma sürecini derinleştiren bir diğer unsur da sermaye dolaşımının yarattığı para sistemidir. Tarihsel olarak para kendisi bir meta olduğu halde her metaya karşılık gelebilecek (yönde) bir araç olarak ortaya çıktı. Kendisinin öküz, altın, gümüş gibi meta oluşuyla metaların değerinin ölçüsünü temsil etmesi farklı durumlardır. Para kapitalist toplumda kendine ait değerinden dolayı herhangi bir değeri ifade etmez. Bir değeri ifade eder, çünkü her meta paraya dönüşebildiği gibi, para da her metaya dönüşebilir. Ve bu dönüşümler sonucunda kendini sermaye olarak sürekli artırabilir. Bu artışın kaynağı insan emeğidir ve yöntemi patronun işçinin emek-gücünün bir kısmına el koymasıdır. Marx bu konuya şöyle yaklaşır:

“Metalar arasındaki nitel farklılık parada nasıl kayboluyorsa, para da, kendi payına radikal eşitçiler gibi bütün farklılıkları yok eder. Ne var ki, paranın kendisi de bir meta, dışsal bir nesne, herkesin özel malı olabilecek bir şeydir. Böylece toplumsal güç, özel kişilerin özel güçleri hâlini alır.”³

Maddi servetin evrensel temsilcisi olan para, sermayenin ilk oluşum biçimi olarak kavranmalıdır. Bunun nedeni paranın sınırsız birikme yeteneği ile sınırsız değişim-değeri biriktirme amacı doğrultusunda hareket etmesidir. Para kendisi olabilmek için sürekli dolaşımda olmak zorundadır. Değer hiç durmaksızın paraya, sonra metaya ve tekrar para biçimine dönüşür. Para meta biçimine dönüşmedikçe sermaye olamaz. Paranın (yığılmış, sürekli yığılan paranın) esas sahibi kapitalisttir. İşçinin eline para zor geçer, elinde birikemez ve hızla, sürekli, ansızın yok olur. Paranın sürekli ve ansızın yok olması (geçim araçlarına ulaşmak için harcanmak zorunda oluşu) işçiyi ona ulaşmak için daha çok çalışmaya zorunlu kılmaktadır. İşçinin yaşamak için çalışması, onun emek-gücünü sömüren sermaye sahibini daha çok güçlendirir. Yaşamak için çalışan işçi onu tutsak bir şekilde “canlı tutan” kapitalisti güçlendirmektedir. İşçi hem üretirken hem de tüketirken sermayeyi büyütmektedir.

İşçi meta üretirken hammaddeleri, emek-gücünü ve üretim için gerekli olan her şeyi tüketir. İşçinin meta üretirken gerçekleştirdiği tüketim, üretici tüketimdir. Diğer taraftan yaşamı sürdürmek için kapitalistten aldığı ücretle yaptığı harcamalar sonucu gerçekleştirdiği tüketim, kendisi açısından üretici olmayan tüketimdir. İşçinin kendini yeniden-üretmek için geçim araçlarını elde etmek yolunda tüketim yapması, kapitalist için üretken bir tüketimdir. Çünkü *bu tüketim burjuvazinin servetini yaratan gücü üretmektedir*. Kuşkuyla yer bırakmayacak bir şekilde tespit edebiliriz ki üretim süreci kadar tüketim üzerinde de burjuvazinin güçlü ve planlı bir hegemonyası vardır. Burjuvazi meta üretiminde olduğu gibi tüketim evresinde de kendine bağımlılığı örgütlemeye çalışır. Önce tüm toplumun yaşamına el koyar, sonra işçinin yaşamını işçiye geri satar. Yaşamın devamı için gereken barınma, beslenme, seyahat, eğitim, sağlık gibi

---

³ Karl Marx, Kapital, Cilt 1, sf.138

başlıklar altında ifade edebileceğimiz temel ihtiyaçlar ve olanaklar burjuvazi tarafından metalaştırılmıştır.

Kapitalist kent sistem tarafından metalaştırılan tüm geçim araçlarının burjuvazi tarafından kontrolünün sağlanmasına yönelik bir örgütlenmedir. Burjuvazi kapitalist kent örgütlenmesi sayesinde, işçi sınıfının barınma ihtiyacını, sınıfa karşı yönlendirme ve denetim faaliyetinin bir parçası olarak kullanmaktadır. Nüfusun kır-kent çelişkisi yaratacak ölçüde ve biçimde kentlere yığılması kapitalist kent örgütlenmesinin sonucudur. Kapitalist kent halk için işsizlik, beslenme, barınma, sağlık vb. birçok sorun demektir. Kapitalist kent üzerinden kurduğu hegemonyayla burjuvazi halkın doğal kaynaklardan faydalanma hakkını gasp etmektedir.

Herkesin yaşamak için bir konuta ihtiyacı vardır ve kapitalist düzende emekçilerin büyük bir çoğunluğu yaşamının, emek-gücünün büyük bir kısmını sadece barınma hakkını elde etmek için harcamak zorunda kalmaktadır. Bu durumun yanı sıra konut kiralama sistemi işçi sınıfının yaşayacağı bölgelerin burjuvazi tarafından yönlendirilmesini sağlamaktadır. Kira ödemesiyle belli bir zaman için barınma hakkını satın alan emekçi bu temel yaşam ihtiyacını geçici bir şekilde elde etmiş olur. Böyle bir durumda kiracı, ona konutunu kiralayan mülk sahibinin insafına kalmıştır. Konut fiyatları arttıkça kira fiyatları da artar. Emekçi zorunlu olarak yaşadığı mekânı, sosyal ortamı benimsemeye değil, daha düşük fiyata kiralayabileceği konutlara yönelir. Bu yönelme emekçileri burjuvazinin sıkıştırdığı denetimli alanlarda yaşamaya iter.

Kapitalizmin gelişmişliğine, üretim sürecinin ihtiyaçlarına göre emekçilerin yaşam alanları (varoşlar, apartmanlar, işçi lojmanları vb.) sistem tarafından değiştirilir ve düzenlenir. Genel olarak kiracılık sistemi ile işçi sınıfının kent içinde seyyar olduğundan bahsedebiliriz. Bununla birlikte bir kentten bir kente taşınarak iş bulmak için sürekli hareket hâlinde olan işçiler vardır. Mevsimlik ve süreli işler bu işçiler tarafından yapılır. İnşaat sektörü süreli, geçici işçiliğe önemli bir örnektir. Bu sektörün çalışma koşulları çok ağır, tehlikeli ve bu sektörde artı-değer sömürsü oldukça yoğundur. İnşaat işçileri çoğunlukla kendi yaşam alanlarından uzak iş buldukları şantiyelerde barınırlar. Böylece kapitalist, çalıştırdığı inşaat işçisinin ücretini öderken işçinin barınması için gereken kısmı ödemek zorunda kalmaz. Sistem için esas olan o veyahut bu şekilde sermayenin büyümesi ve burjuva iktidarının güçlenmesidir. Dolayısıyla insanın barınma hakkıyla ilgili olarak tespit ettiğimiz gibi halkın tüm geçim araçlarına olan zorunlu ihtiyacı çeşitli biçimlerde iktidar gücü tarafından istismar edilmektedir.

Kapitalist işçileri fabrikada ve yaşam alanlarında (kentlerde) sermayesini büyütme amacıyla birleştirirken elinde tuttuğu metaların gücüyle böler. Kapitalist kent demografik yığılmanın ve büyük ölçekli birleşik üretimin gerçekleştiği fakat gerçekte insanların birlikte yaşayamadıkları, maddi imkânsızlıklardan dolayı yaşamaktan kaçındıkları büyük bir bireysel tecrit hapishanesidir. Birlikte yaşamak maddi ve manevi

olarak paylaşım ve dayanışmayı esas alarak mümkündür. Tarihsel olarak insan doğada yaşam becerisini ve gücünü toplumsallaşarak kazanmıştır.

Ortaklaşa Yaşam Kültürünün Kökenleri

İnsanın paleolitik, mezolitik ve neolitik dönemleri kapsayan on binlerce yıllık belli bir bilinç düzeyinde sürdürdüğü ortaklaşa yaşam pratiği mevcuttur. Ortaklaşa yaşamın esas olduğu bu toplumlar kendilerinin doğanın bir parçası olduklarını biliyorlardı ve eşitlikçi sosyal yapılara sahiptiler. İnsanlık tarihinin bu sınıfsız toplumlar dönemine göre sınıflı toplumlar tarihi çok daha kısadır. Artı-ürünün ortaya çıkması, yerleşik hayatın, tarımın gelişmesi gibi ilerlemeler daha fazla insanın bir arada yaşamasına imkân sağlayan kentleri oluşturduysa da köle emeğinin üretim tarzının belirleyici gücü olması oldukça uzun bir zaman aldı. “Fetih” savaşlarında alınan esirlerin kölelere dönüşmesi devletin oluşması ve yetkinleşmesinden ayrı ele alınamaz. Fetih iktisadının köleci üretim tarzının koşullarını oluşturduğunu belirleyebiliriz.

Yunan uygarlığında içkin bir saf demokrasi cevheri bulmak için derine kazmaktan vazgeçmeyen burjuvazi sert kayaları aşsa suya, suları aşsa sert kayalara denk gelmektedir. Hâlbuki ne parlak doğu despotizmi hipotezleri ortaya atılmıştı! Montesquieu *“Ceza, kanun koyucunun keyfine değil, olayın özüne bağlanır. İnsanın insanı ezmesi söz konusu olmaz artık. İyi bir kanunu uygulayan bir ülkede duruşması gerçekten yapılarak asılan kişi, Osmanlı imparatorluğunda yaşayan paşaların herhangi birinden daha özgürdür.”* şeklinde yargılarını belirtirken sınıfın sınıfa uyguladığı despotizmi kişinin kişiye uyguladığına yeğ tutmaktaydı. (Montesquieu yükselen burjuvazinin ışığıyla kör olmasaydı, yarı askeri-yarı feodal Osmanlı devletinin görevlilerinin de kendi sistemlerinin “evrensel yasalarını” uyguladıklarını görebilirdi.)

Minos Uygarlığının mirası üzerinde hâkimiyet kuran Mikenlerin hâkimiyetine son veren Dorların, sömürgeci “batılların” tarihsel kökenlerine dayandırarak çokça övündükleri Yunan medeniyetinin oluşmasına yol açtıkları açıktır. Modern burjuvazinin Yunan medeniyetinde öne çıkarttığı olgu, sınıflı toplumun ve devletin mutlaklığı, gerekliliğidir. Burjuvazi bu hipotezini topluma demokrasi sosuna bulayarak yutturmaya çalışır. Tarihsel olarak egemen sınıflar demokrasiden kendi çıkarları doğrultusunda yararlanmayı bilmişlerdir. Aristokrasinin kendi için demokratik iktidarı ile burjuvazinin kendi için demokratik iktidarı arasında yönlemsel bir korelasyon vardır. Sadece komünal düzende hayat bulabilecek gerçek demokrasinin kıvrak bir sahtekarlıkla egemen sınıflar tarafından pragmatik bir şekilde kullanılması bu yönlemsel korelasyonun özünü oluşturur.

Toplumsallaşmanın belli bir aşamasında komün, farklı yönetsel işlevlere göre görevlilerini gerçek demokratik biör işleyişle belirliyordu. Yönetici şef, savaş şefi ve şaman yeteneklerine göre tüm topluluk tarafından seçiliyordu. Bu seçilmiş görevliler

kendilerine topluluk tarafından verilen görevlerini yerine getirebildikleri sürece yönetici konumunda kalabiliyorlardı. Aksi durumda topluluk verdiği görevi geri alabiliyordu. Yönetici konumunda olmak özel bir ayrıcalık değildi. Komünal toplumda toplumsal önderlik doğal bir durumdu. Komünal toplum için garip, anlaşılmaz ve kabul edilemez olan yöneticinin üstünlük taslaması ve kendine ayrıcalıklı bir konum sağlamasıydı. Sosyo-ekonomik toplumsal yapıyı geliştiren en ilerletici ve güçlü işleyiş komünün öz yönetim mekanizmasıdır.

Öyle ki egemen sınıflar zora düştükleri her zaman bir türlü yok edemedikleri komünal özden yararlanmaya çalışmışlardır. Med ve Pers akınlarına teslim olmayan Yunan kent devletleri bir yönüyle komünal özelliklerle birbirlerine bağlı *hoplite*(zırhlı piyade) birliklerinin örgütlü savaş güçlerine direnebilmiştir. Hoplitaler birbirlerine kenetlenmiş *falank* adı verilen birlikler hâlinde savaşıyorlardı. Her hoplite kalkanı ile sol yanını koruyor, sağ yanını ise arkadaşının kalkanı ile kapatmak için sağ tarafındaki arkadaşına kenetleniyordu. Hoplite birliklerinde kolektif, senkronize hareket etmek esastı. Daha sonra hoplite birlikleri küçük ölçekli üretim yapan köylülerin aristokrasiye karşı örgütlenme ve mücadele aracı hâline geldi. (M.Ö. 594'te Solon çeşitli devlet reformları yaparak bu sınıflar arası çatışmaları egemen sınıflar lehine düzenlemeye çalışmıştır) Braudel bu konuya şöyle yaklaşmıştır:

“Kendi silahlarını temin eden ve tüm haklara sahip olan hoplites, kent civarındaki kırsal alanlarda yaşayan köylüler arasından toplanır. Bunun sonucunda yaşanan toplumsal ve siyasal devrimlerin sadece biçimleri ve oluş tarzları bir devletten diğerine değişir (Örneğin Sparta’da hoplitesler profesyonel bir ordu oluştururlar: “Eşitler” ordusu). Oldukça mantıklı bir gelişim sonucunda, hemen her yerde askeri toplum siyasi toplumla şu veya bu biçimde bütünleşir ve ona şartlarını dayatır. Kendi küçük toprağının, kleros’unun sahibi olan Atinalı köylü siteden haklarına saygı gösterilmesini ister; site onu korumalı, büyük toprak sahibine olan borçlarının yol açtığı sonu gelmez bağlardan kurtarmalıdır. Bu müşkül sorunun çözümü bir anlamda yeni hükümet biçimlerinin doğmasına neden olmuştur. Solon’un büyük başarısı Seisachteia olmuş, bu operasyon sayesinde köylünün sırtındaki borç yükünü silkip atmasını sağlamıştır”⁴

Solon’un esas başarısı demokrasiyi Aristokratik iktidarın hanesine kazanç olarak yazdırarak, egemen sınıfların iktidarını kuvvetlendirmek olmuştur. Köylülerden ve küçük zanaatçılardan oluşan hoplite birlikleri üst düzeyde savunma örgütlenmesi gerektiğinde aristokrasinin en gelişmiş devlet örgütlenmesinden bile daha güçlü bir toplumsal örgütlenmedir. Günümüzde ABD gibi emperyalist devletler bile kendi savaş organizasyonlarını toplumsallaşma kültürünün argümanları üzerinden kurmak zorundadır. Böylece herkesin yaşam hakkına, özgürlüğüne, demokrasiye saldıran emperyalist güçlerin ağızlarından özgürlük, demokrasi, insan hakları gibi kelimeleri eksik etmediklerini görürüz. Her ne kadar devletin ve aristokrasinin oluşumuyla komünal gentilice örgütlenmesi toplumsal belirleyiciliğini yitirmiş olsa da soyluların

⁴ F. Braudel, Bellek ve Akdeniz, sf. 298

iktidarı, aristokrasinin devleti karşısında köylüler ve küçük zanaatçılarda nüve hâlinde bulunan komünal öz (gentilice örgütlenmesinin nüveleri) direniş unsuru olarak varlığını koruyordu. Komünal öz potansiyel toplumsal güç olarak sınıflı toplularda her zaman vardır. Reformlar bu toplumsal gücü kontrol altına alarak egemen sınıflar lehine kullanmayı amaçlar. Buradan iktidar gücünün karşıtı üzerinde bile yönlendirici, dönüştürücü etkinliğinin düzeyi hakkında bir fikir edinebiliriz. Örneğin soyluluk, egemen sınıfların kendilerine atfettiği bir niteliktir. Soylu statüsüyle iktidar gücü gentilice örgütlenmenin toplumsal gücünü komünal mecrasından çıkartarak kendi hizmetine almıştır.

Bahsettiğimiz komünal öz farklı genslerden gelen kadın ve erkeğin oluşturduğu soy birliğinin dayanışmasıyla sınırlandırılmaz. Maddi yaşamın devamını sağlayan alt yapı ilişkilerinin ürünüdür. Özel mülkiyetin ortaya çıkışıyla servetin soy içinde kalması amaçlanarak soy içi evlenme istisnai olarak tercih edilmiştir. Fakat genel olarak sınıflı toplumlarda dış evlilik hâkimdir. Çeşitli ayrıcalıkları edinmek için ya da korumak için soy birliği kullanılan bir statü sembolüdür. İktisadî gücü diğerlerinden fazla olan soy kendine has bir toplumsal bağlaşıklığı- maddi çıkar ortaklığı temelinde soyluluk kavramıyla somutlaştırmıştır. Bir anadan ve bir babadan doğmayan kimse (bazı peygamberler hariç) olmadığına göre epistemolojik anlamıyla dünyada soysuz kimse yoktur. Demek ki egemen sınıfların kullandığı manasıyla soylu kavramı servet sahibi olan kişileri ifade ediyor. Bir sınıfın başka bir sınıf üzerindeki egemenliği devletin varlığını gerektirdiği için devlet sadece soyluların devleti olabilir. Soyluların devleti soyluların servetini korumakla yükümlüdür. Para sistemi bir yönüyle soyluların servetinin devlet tarafından muhafaza edilmesine yarar. Bu noktada iktisadî gücü koruma eğiliminin devleti yetkinleştirdiğini ve doğal ekonominin yerini para ekonomisinin aldığını belirtmek gerekiyor. Bu durumu Engels şöyle özetliyordu:

“Para ekonomisi, gelişerek doğal ekonomi üzerine dayalı tarımsal toplulukların geleneksel varlık biçimi içine, eritici bir asit gibi, işte buradan girdi. Gentilice örgütlenme para ekonomisi ile bağdaşmaz; Attika’daki küçük köylülerin yıkımı onları çevreleyen koruyan eski gentilice bağların çözülmesiyle aynı zamana düştü.”⁵

Aristokrasinin egemenliği borçlandırma yoluyla oluşturulan iktisadî hegemonyaya dayanıyordu. İktisadî hegemonyaya sahip sınıfın üreten sınıfları sömürmesine dayanan bu sistem ise devlet aracılığıyla korunmaktaydı. Bu noktada üretenler ürettikleri ürünlerin denetimini nasıl yitirdiler sorusunu sormamız gerekir. Bu sorunun cevabı başka bir soruda gizlidir: Üreticilerin ürettikleri ürünler kendilerinin sömürülmesini sağlayacak metalara nasıl dönüşmüştür? Ticaret ve zorunlu olarak paranın kullanımı iktidar ilişkilerini ve araçlarını ortaya çıkartmıştır. Bu evrede değer, meta, sonra para, sonra tekrar meta biçimlerini almaktadır. Tüccarın servet birikimi ise her tür zorbalık yöntemi ile mümkün olabilmıştır.

⁵ Friedrich Engels, Ailenin, Özel Mülkiyetin, Devletin Kökeni, sf.31

Tüccar paraçsız, para tüccarsız olamaz. Ticaret her şeyin alınıp satılabileceği yaklaşımı üzerine kuruludur. O zaman alınıp satılabilen her ürünü üreten üretici güç böyle bir sistem dâhilinde köle olarak değerlendirilebilir. Bir sınıfın diğerini sömürdüğü ve baskı altında tuttuğu bu toplumsal yapıyı koruyan köleci devletin tüm halktan ayrı bir silahlı güce sahip olması zorunluluk olarak gelişmiştir. Erken devlette üretici güçlerin gelişmişlik düzeyi nedeniyle düzenli ordu örgütlenmesi mümkün olamadı. Gentilice örgütlenmeye dayalı hoplite birlikleri gibi askerî güçlerin kullanılması zorunluluktadır. Bu durum aynı zamanda ezilen sınıflara soylular karşısında direnebilmek için gerekli ortam ve dayanağı oluşturmuştur. Bir yönüyle gentilice örgütlenmenin gücünü temsil eden askerî şeften aristokrasinin korkusu bu nedenledir. Kadim askerî şefin belli bir siyasal amaç için başta yaşamı olmak üzere sahip olduğu her şeyi ortaya koymasına onun siyasal toplumla derin ve özel bir bağ kurmasına yol açmaktadır. Siyasal toplumla kurulan bu bağın kaynağı komünal özdür.

Komün gücünden kaynaklanan askerî şef temelde ne egemen sınıflarla ne de devletle uyuşabilir, çünkü askerî şef varlığını ancak kendini öncü olarak seçen savaşan halkın onayıyla sürdürebilir. Devlet düzenini korumak için oluşturulan polis kuvveti silahlı bir örgütlenme olmasına rağmen komünal öze dayalı askerî örgütlenmeden tamamıyla farklı ve ona karşıt bir örgütlenmedir. Gücünü tümüyle azınlık olan egemen sınıflardan alır ve üyeleri kölelik kültürünü benimsemek zorundadır. Polis örgütlenmesinde hukuk ve talimat esastır. Devlet güçlendikçe ve yetkinleştikçe kültürel kaynağı ne olursa olsun her tür silahlı örgütlenmesi zorunlu olarak polis düzenine geçer. Engels bu konuda şu noktalara dikkati çekiyordu:

“Bu aynasızlık mesleği özgür Atinalıya öylesine alçaltıcı görünüyordu ki, kendisini böyle bir alçaklığa vermektense silahlı bir köle tarafından tutuklanıp götürülmeyi yeğ tutuyordu. İşte bu, hâlâ gensin eski zihniyetiydi. Devlet polis olmadan varlığını sürdüremezdi, ama henüz gençti ve gensin eski üyelerine utanılacak bir şey gibi görünen bir mesleği saygıdeğer kılmak için yeterli manevi otoriteye sahip değildi.”⁶ ()

Üretici güçlerin belirli bir gelişmişlik aşamasında zanaatkârlık, çobanlık, bahçıvanlık gibi meslekler ortaya çıkmıştır. Fakat “polislik” mesleğinin doğrudan üretimin gelişmesiyle bir alakası yoktur. Devletin ürünüdür ve varlığı devletin varlığına bağlıdır. Devlet ve ona ait kurumların tümü sınıflar arası uzlaşmaz karşıtlığın ürünüdür.

Burjuvazi sömürüye ve baskıya dayanan düzenini toplumsal yaşamın devamlılığının gereği şeklinde sunarak meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Toplum tarafından kabul edilmeyen, toplum tarafından meşrulaştırılmayan hiçbir düzen varlığını sürdüremez. Toplumsal yaşam sınıflı toplumlarla ve devletle var olmadı ve başlamadı. Günümüzde kapitalist devletle toplumsal yaşam sürdürülemez hâle gelmiştir. İnsanın insanla savaşı uluslararası, etnisiteler-kültürler arası, cinsiyetler arası vb. belli düzeylerde gittikçe artarak sürdüğü gibi insanın doğal çevreye karşı yok edici faaliyeti

⁶ Engels, Ailenin, Özel Mülkiyetin, Devletin Kökeni, sf.139

tüm dünyayı ve toplumları felakete doğru sürüklemektedir. Tarihsel ilerlemenin tıkandığı bu karanlık tablonun nedeni ezen sınıfların, emperyalist-kapitalist güçlerin sürdürmeye çalıştıkları sömürü düzenidir. Egemen sınıfların işçi sınıfı ve ezilenler üzerindeki iktidarından kendi iradeleriyle vazgeçmeleri mümkün değildir.

Burjuvazi iktidarıyla özdeşleşmiştir ve iktidarı var olmaksızın var olması mümkün değildir. Bu nedenle komünal yaşam burjuvazinin sonu olacağından onu dehşete düşürmekte ve saldırganlaştırmaktadır. Dolayısıyla toplumun bünyesinde, kültüründe varlığını sürdüren sömürüye ve baskıya karşı direniş kuvvetlendiğinde yeşeren komünal öz burjuvazinin baş düşmanlarından biridir. Komünal özün dayandığı tarihsel yaşam biçiminin özellikleri şunlardır:

- i. Komünal toplumlarda diğer insanları sömürmek ve onlar üzerinde iktidar kurmak amacıyla herhangi bir savaş yürütülüyordu. Savaş ancak klanlar arasındaki temel yaşam ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgili sorunların sonucu olarak ortaya çıkıyordu.
- ii. Hukuk, kanun, suç ve ceza yoktu. Fakat toplumsal yaşamın sürdürülmesini sağlayan doğal kültürel yapılar mevcuttu. Kültür toplumsal yaşamın devam ettirilmesi ereğine dönük olarak işliyordu.
- iii. İş bölümü kendiliğindendi ve maddi ihtiyaçların karşılanmasına dönüktü. (Temel iş bölümü iki cinsiyet arasındaydı.)
- iv. Üretim araçları üzerinde özel mülkiyet yoktu. Ortaklaşa elde edilen ya da üretilen şeyler ortaklaşa kullanılıyordu.
- v. Toprak ve su, üretim ve yaşamak için onları kullananın doğal hakkıydı. Herkes doğal kaynaklardan ihtiyacına göre yararlanıyordu ve doğanın sunduğu zenginliklere karşı içten bir saygı mevcuttu.
- vi. Toplumlar ana soyluydu. Kadın ve erkek arasında eşitlik vardı. Kadınlar toplumsal yaşamın belirleyici özneleriydi. Bugünkü çekirdek ailenin tersine toplumda esas olan gens örgütlenmesiydi.
- vii. Toplum kendi kolektif iradesi hariç hiçbir baskı aracına sahip değildi.
- viii. Üretici ürüne hâkimdi, ürün üreticiye değil. İnsan ürettiği ve kullandığı ürünle kendisini ve doğayı daha iyi kavriyordu. Ürünlerin değişim değeri değil kullanım değeri esastı.
- ix. Toplumda insan bir nesne, meta değil toplumun özgür bir parçası, öznesi idi. Sınıflı toplumlarla beraber toplumun büyük bir çoğunluğu toplumsal yaşamın belirlenmesi açısından pasif hâle gelmiştir.
- x. Kent ile kır arasında çelişki yoktu. İnsanın doğaya ve kendi doğasına yabancılaşması söz konusu değildi.
- xi. İnsanın kendi yaşamsal ihtiyacı dışında maddi değer biriktirme faaliyeti ve bu birikime yol açacak bir miras hukuku yoktu.
- xii. İnançlar ve insanların manevi eğilimleri insanın insan üzerinde iktidar kurması için kullanılmıyordu. Toplumsal inançlar doğada kavrananla kavranmayan arasında bir bağ kurmaya yarayarak toplumsal örgütlenmeye hizmet ediyordu.

Farklı toplumların gelenek, görenek, davranış biçimleri, yaşam sistemleri ve üretim biçimleri farklıdır. Neolitik kültürlerle toplumların bu farklılıkları devam ederken kaynaşmalarına, birbirinden etkilenmelerine sağlayan maddi olanaklar devrimsel nitelikte arttı. Bölgesel olanaklar ve yeni gereksinimler bu süreci hızlandırmış olabilir. Toplumların gelişimi eşitsiz fakat birleşme eğilimindedir. Çobanlık yapan göçebe bir toplulukla tarımla uğraşan bir topluluğun temasından iki topluluk açısından da yeni farklı sonuçlar ortaya çıkacağı açıktır. Böyle bir temas yok edici bir savaş veya toplulukların kaynaşmasına yol açan bir ilişkilene süreciyle de sonuçlanabilirdi. İki durumunda temel nedeni yaşamı sürdürebilecek maddi ihtiyaçlara ulaşma çabasıdır. Yoksa kendi içinde ortaklaşa üreten ve paylaşan komünal bir topluluğun bir diğerine saldırmasının başka bir amacı olamaz. Antropolojik araştırmalar komünal toplulukların ihtiyaçlarından fazla ürünleri diğer komünal topluluklarla paylaştıklarını göstermektedir (Potlaç geleneği vb.). Bütün dünya halklarında genel olarak "sahip olunan bir şeyin paylaşıldıkça çoğaldığına" dair derin inanç vardır.

Komünal toplumlarda savaş durumu istisna, barış içinde yaşama ve doğal yaşamın zorluklarına karşı birleşme genel bir eğilimdir. Dünyanın hiçbir halkı iradî olarak bir savaş durumu yaşamayı istemez. Ancak bir halk kendini savunmak durumunda kalırsa savaşmayı bir zorunluluk olarak tercih eder. Komünal toplum için klanlar arası çatışmayı istisnai, birleşmeyi ise tüm kültürel yapıyı etkileyen ve biçimlendiren bir genel eğilim olarak kabul etmemiz gerekir. Toplumsal yaşamı biçimlendiren kültürel norm ve genel bir gelenek olarak klanların birleşme zeminlerinden birini oluşturan dış evliliğin genelleşmesi toplumsallaşma eğiliminin sonucudur.

Toplumsallaşma, üretici güçlerin gelişmişliğiyle beraber çeşitli nedenlerden kaynaklanan sosyal hareketlerin de sonucudur. Kaynakların doğal nedenlerle ya da tüketimden dolayı bitmesi, yeni kaynak arayışları neolitik kültürlerin göç hareketini itkiliyordu. Bu göç hareketleri bugünkü fetihçi-sömürgeci hareketlerin tersine toplumsallaşma ve insanın hayatta kalma kabiliyetinin gelişmesiyle sonuçlandı. Komünal topluluklar bir şekilde birbirlerinin üretici yeteneklerini öğrendiler ve paylaştılar. Günümüz insanı varlığını antik komün insanının doğaya ve birbirine karşı tüm davranışlarını kapsayan kültürlerine borçludur.

İlksel komünal topluluklar gelişmelerinin bir evresinde ana soyludurlar. Günümüz bilim ve teknolojisinin temeli olan icat ve keşifler kadınlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Fakat toplumsal örgütlenmenin gelişmesini ve üretimin artışı mümkün kılan cinsiyete dayalı bu doğal işbölümünün sonuçları tabakalaşmanın kadınlar aleyhine (elbette kadınlarla beraber tüm üreticilerin aleyhine) ortaya çıkmasının zeminini yaratmıştır. Sınıfların ortaya çıkışı, üretimin artışı komün evini ve yerleşkesini dönüşüme tabi tuttu. Mekânın sınıflı toplumlara göre tekrar örgütlenmesi cinsiyete ve statülere dayalı eşitsizlikleri yarattı.

Köy yerleşim biçimi kente dönüştü. Tüccar ve üretim bilgisine sahip rahibin toplum üzerindeki hegemonyası arttı. Ziggurat nasıl toplum üzerinde bir iktidar sembolü olarak yükseliyorsa, ilksel komünal toplumun kültürünü, maneviyatını, bilgisini ve tecrübesini temsil eden/taşıyan şaman yadsındı ve kral rahibe dönüştü. Sümer kent devletlerinde rahip yöneticilerin iktidarı, Mısır'ın erken devlet döneminde bir tür tanrı kralın iktidarı doğdu. Sümer şehir tanrısının iktidarını rahip yöneticiler, Mısır tanrılarının iktidarını tanrı kral Firavun temsil etmekteydi. Artık Mısır'da şahin (horus) klanının şefi hikmetinden sual olunmaz bir tanrı krala dönüşmüştü. Firavun piramitleri bu tanrısal iktidarın sembolleridir. O dönemde bir piramidin yapılması için yıllarca on binlerce insanın çalışması gerekiyordu. Yaklaşık 150 metre yüksekliğindeki Keops piramidi ağırlığı 2 buçuk ton olan 2 milyon 300 taş bloktan kuruludur. Çok büyük miktarda bir artı-ürünün ve dolayısıyla onu yaratan emeğin iktidarı nasıl inşa ettiğini bu örnekte görebiliriz. Hindistan'da İndüs kentlerinde de aynı iktidar gücünün ortaya çıkışını ve kent sisteminin oluşumunu izleyebiliriz.

Bu noktada devrimci analize hizmet edecek en önemli sorun iktidar gücünün mikro ve makro düzeylerde toplumsal ilerlemeye hizmet edip etmediğidir. Kestirme yanıtlarla tarihsel olarak daha yakın zamanda yürürlükte olana ileri yaftasını yapıştirarak hatalı sonuçlardan kurtulmak mümkün değildir. Ezen ve ezilen sınıflar şeklinde ortaya çıkan karşıt sınıfların uzlaşmaz çelişkisinden kaynaklanan toplumsal mücadelelerle biçimlenerek ilerleyen tarih aynı zamanda sınıflı toplumlarla sınıfsız toplumlar kültürünün savaşımıdır. Sınıflı toplum tiplerinin egemenliğine karşı komünal köken değişik formasyonlarda örgütlenerek ve kendini yeniden üreterek savaşmıştır. Bu açıdan bakıldığında feodal egemenlerin ve burjuvazinin ezilen ve sömürülen üretici sınıflara ihaneti köle sahiplerinin; tüccarın, rahip- kralın, asker-kralın komüne ihanetinden farklı değildir.

Üretimden gelen gücü ve buna bağlı kuşku götürmez iktisadi-sosyal gerekçelerle beraber egemen sınıfların insanlığa tarihsel ihanetinin ürünü olarak ortaya çıkmış olan proletarya sınıflı toplumların yegane celladı, tüm insanlığın kurtarıcısıdır. Mevcut toplumsal düzenin devamını maddi koşulları üreterek sağlayan proletaryayı devrimci özne yapan kendini bir sınıf olarak ortadan kaldırarak baskı ve sömürden kurtulmaktan başka çaresi olmamasıdır. İnsanlığı özgürlüğe, eşitliğe, adalete kavuşturacak bu kurtuluş eyleminde proletarya potansiyel enerjisini komünal kökene dayalı komün gücünden elde edebilir.

Devrim savaşımında özneleşmek yaşamı devrimcileştirmekle mümkündür. Yaşamı devrimcileştirmek için mutlaka burjuvazinin otoriter, hiyerarşik örgütünden çok daha disiplinli, çalışkan, üretken bir devrimci mücadele örgütü gereklidir. Hedefe kilitlenmiş bu niteliklere sahip komünist partisinin örgütlenme faaliyetinin başarısı komün gücünün teşkil edilmesiyle mümkündür. Komün gücü devrimci proletaryanın kazandığı mevzilerin, mücadeleyi daha güçlü üreten yaşam alanlarının örgütlenmesidir. Bununla birlikte komün gücü devrimci mücadeleyi yürüten devrimcilerin yaşam biçimidir. Komün gücü örgütlendiği her alanda sömürülen ve ezilen kitlelerin devrimci

dönüşümü ve devrimci mücadelede mümkün olan en ileri düzeyde yer almaları amacıyla faaliyet yürütür. Sınıflı toplum düzenine karşı tarihsel olarak direnen komünal kökenlere dayanır ve onları güçlendirir. İktidar ilişkilerine, rekabete, özel mülkiyete, erkek egemenliğe, her tür ayrımcılığa dayalı burjuva kültürüne karşı devrimci kültürü geliştirerek yaşamı örgütler.

Yaşamın örgütlenmesi devrimci bireyin ve örgütün birbirine bağlı bir şekilde örgütlenmesidir. Sömürü ve baskı düzenine karşı “nasıl savaşmalı” sorusunun cevabı “nasıl yaşamalı” sorusuyla beraber cevaplanırsa zaferi kazandıracak yolu tespit etmek mümkündür. Devrimci yaşamın örgütlenmesi pratik mücadelenin konusu olduğu kadar ideolojik mücadelenin de konusudur, çünkü devrimci akıl olmadan devrimci pratik gerçekleşemez. Diğer taraftan devrimci aklın üretilmesi pratik mücadelenin snayıcılığıyla mümkündür.

Komün gücü somut yaşamı örgütleme faaliyetinde işçi sınıfının ve ezilenlerin gönüllü birliğini esas almalıdır. Halkı her tür farklılık argümanını kullanarak stratejik ayrıştırmaya tabi tutan burjuvaziye karşı işçi sınıfının ve ezilenlerin devrimci yaşam ve mücadele birliğinin oluşturulması kapsamlı bir ideolojik mücadeleyi gerektirir. İdeolojik mücadele kapitalist toplumun üst yapısını ve onun kurumlarını hedef almalıdır. Bu nedenle toplumsal maneviyat, bilim ve doğayla kurulan ilişki tekrar tarif edilmelidir. Komün gücü kaçınılmaz olarak üst yapıyı temellendiren alt yapı ilişkilerini de parçalamalı insanın insanı sömürmesi ve baskı altında tutmasını sağlayan maddi koşullarla savaşmalıdır. Kapitalist sisteme ait tüm para, mülkiyet, üretim-tüketim ilişkilerine karşı devrimci mücadele yaşamda somutlaştırılmalıdır. Bu tarzda bir mücadele pratiği zorunlu olarak burjuva hiyerarşik işleyiş ve rekabete karşı komün gücünün işleyişinin tarifini gerektirir. Komün gücü olarak kazanılan mevziler (yaşam alanları) burjuvazinin saldırılarından nasıl korunacak sorununun çözümü diğer bütün tartışmalarımızın gereksiz hâle gelmemesi için çok dikkatle ele alınmalıdır.

Maneviyat, Bilim ve Doğa

Bilinç düzeyinde tarif edilen kavramlarla tarif edilmeden kabul edilen kavramların çatışmalı ve uzlaşan yönleriyle oluşan bütünlüğün sonuçlarını insan maneviyatı yansıtır. Kabulleri ve inkârları içererek örgütlendiğinden insan maneviyatı toplumsal ilişkileri biçimlendirir. Herhangi bir topluluğun maneviyatı onun doğa ve bilim karşısındaki kabul ve inkârlarının diyalektik bütünlüğünden oluşur. Bilginin edinilme biçimleri (deneysel, tecrübeye dayalı, sezgisel, kabullenme, analitik, karşılaştırma vb.) maneviyatın özünü belirleyen unsurların bir yönüdür. Bununla birlikte öze dönük belirleyici etkisi olan diğer yön bilginin kullanım ereğidir. Bilgi iktidar tesis etmek ve özgürleştirmek amaçlı iki temel yönde kullanılabilir. Her bilgi türü kendi hedefi doğrultusunda bilimin olumlu ya da olumsuz nesnesidir. Doğa ise bilimin hem deney alanı, malzemesi hem de genel ve özel olarak değerlendirebileceği bütünsel oluşu ve gidişatı içeren kaynağıdır.

Maneviyat ve bilim birbirinden bağımsız ve etkilenmez alanlar değildir. Maneviyat bilimin, bilim maneviyatın sunduğu zeminleri üretim alanı olarak kullanır. Düşünme eylemi soyutlama düzeyinde inanç ve bilimsel bilgiyi çatıştırarak yargılara varma ve soyutlama yeteneğini elde eder. Bu nedenle ilk insanın yaşam mücadelesinin akıl ve düşünce üretiminin tüm yöntemlerini ve sonuçlarını kapsayan maneviyatı filozofla bilim insanının keskin bir şekilde ayrışmasına izin vermiyordu.

Günümüzde pozitif bilimler ulaştıkları gelişmişlik aşaması açısından atomcu ilk çağ filozoflarına çok şey borçludur. Bu filozoflardan Demokritos'un çalışmalarının önemli bir kısmı aristokrasinin ona karşı öfkesinin sonucu olarak dönemin egemenleri tarafından imha edilmiştir. Demokritos'un günümüze ulaşan tespitleri ve yaklaşımları iktidar gücünün filozofun ürününe neden saldırdığını göstermektedir. Demokritos evrenin atomlardan oluşan birçok dünyadan oluştuğunu öne sürerek dünya merkezli evren görüşünü aşmıştı. Doğa yasalarını determinist bir yöntemle çözmeye çalışmıştı. Bu doğrultudaki diğer felsefi ve bilimsel yaklaşımlarıyla insanın gökyüzündeki tanrılaşmış haline, tanrının yeryüzündeki insanlaşmış hâline karşı çıkıyordu.

Demokritos ruhu (ateşe benzer bir madde olarak) her yerde hayat yaratarak, evrenin bütününde bulunan, yaşam kuvvetini oluşturan, sürekli hareket halinde olan madde olarak tanımlıyordu. Ona göre tin diğer tüm maddeler gibi bir maddedir. Diğer maddeler gibi atomlar da mekanik ilkelere göre hareket eder. Beden gibi tin de ölümlüdür. Demokritos'un insan maneviyatına ve siyasal yönetime ilişkin düşünsel yönelimini aşağıdaki sözlerinden anlayabiliriz:

“Bütün hazlar değil yalnız güzel şeylerin hazzı aranmalıdır. Sitenin iyi yönetilmesi için siteye karşı ödevler bütün ödevlerden üstün tutulmalıdır, ne hakkaniyete karşı kavgacı bir ruhla davranmalı ne de genel iyiliğe karşı olan iktidar kabullenmelidir. Çünkü iyi yönetilen bir site en büyük destektir, her şey bunun içine girer, eğer site sağlıklı ise her şey sağlıklıdır; eğer site yok olursa her şey yok olur. Her memleket bilgeliğe açıktır, çünkü üstün ve yetkin bir tinin vatani evrendir. Özgürlük kölelikte ne kadar yeğ ise demokrasi içinde yoksulluk, despotların hükmü altındaki sözde refahtan o kadar yeğdir.”

Davranışta ölçülülüğe, hakkaniyete önem veren, zorbalığa karşı çıkan ve siyasal yönetimin ereği olarak toplumsal çıkarı işaret eden Demokritos toplumla birey arasında birbirini etkileyen döngüsel bir bağ kurmaktadır. Özgürlük onun için sadece maddi bir olgu değil maneviyatın varması gereken bir amaçtır. Aristoteles, “ilke olarak, olduğu gibi doğayı aldı(lar)” diyerek Demokritos'u eleştirmekteydi. Demokritos ideal tin ile evren arasında kurduğu bağ ile insan, toplum ve doğanın diyalektik bütünlüğünü savunmuş oluyordu. Sınıflar, cinsiyetler arası ve insan ve doğayı iktidar ilişkilerine göre ayırıştırma şeklinde biçimlenen Aristocu hükümlerlik siyasetinin Demokritos'un yaklaşımlarıyla çelişmesi kaçınılmazdır.

İnsan akli doğayı ne kadar çok tarif edebilirse doğayla ilgili o kadar çok tarif edilmesi gereken şey olduğunun farkına varır. Böylece bilim, bilinen bilgilerle bilinmeyen şeylerin varlığının bilgisine ulaşır. Kant “kendinde şeyin” bilinemez olduğunu iddia ederek sorgulamanın üretkenliğini sınırlandırmıştır. Engels Kant'ın “kendinde şey” yaklaşımını şöyle yorumlamıştı:

“Ama bay Dühring sorunun bu denli yalın bir düşüncüsüyle yetinemez. Tam bir metafizikçi olarak, önce hareket ile denge arasında gerçeklikte var olmayan uçsuz bucaksız bir uçurum açmakla başlar. Sonra da en hurda ayrıntısına değin kendisinin imal ettiği bu uçurumu geçmek için köprü bulamamakla şaşkınlığa düşer. O, pekala metafizik merakının sırtına da binebilir ve Kant'ın “kendinde şeyinin” ardına da düşebilirdi; çünkü eninde sonunda bu bulunmaz köprünün ardına saklanan şey, başka hiçbir şey değil, yalnızca odur. [Kant'ın “kendinde-şey”i]”⁷

“Kendinde şey” her tarihsel evrede bilindiği kadar bilinerek kendi yaşamsal pratiğini yaratmaktadır. İktidar gücü her tarihsel evrede “kendinde şey” kavramının

⁷ Engels, Anti-Dühring, sf.110

değişik biçimlerde kullanımıyla bilimi idealizmin hizmetkârı hâline getirmeye çalışarak kendi varlığını kutsamıştır. Gelişme adına gelişmeyi, ilerleme adına ilerlemeyi tıkayan Aristocu felsefenin hâkim olduğu dönem bu durumun örneğidir. Platon'u Aristocu faza yumuşak geçiş dönemi olarak kavramak gerekiyor. Diğer taraftan Newton bilim insanı kategorisinde olduğu hâlde ilkçağdaki materyalistlerinin katettikleri yolu yarılayamadı. Yaşadığı dönemin İngiltere'sinde egemen sınıflar tarafından yüceltilen Sir Newton bilimsel yaklaşımını idealizme saparak terk etti. Bir tür Newtoncu yaklaşımla "Newtoncu bilimi" eleştiren Wallerstein "*Temel varsayım, bütün doğal olguları yönlendiren nesnel evrensel yasalar olduğu, bilimsel bu yasaların belirlenebileceği ve bu yasalar, bir kez bilindikten sonra, herhangi bir başlangıç kümesinden yola çıkarak, geleceği ve geçmişi kusursuz bir biçimde öngörebileceğimiz yönündedir.*"⁸ belirlemesiyle karşı çıktığı fikri kendi yaratma yolunu seçmiştir. Cevap verebilecek konumda olsaydı Newton ona "Benim savunduğum fizik yasalarının çoğu dünyada somut yaşamda işliyor ve bu durum kesinliğin bir oranda ispatıdır." diyerek cevap verebilirdi. Bilime göre kesin olan bir şey varsa o da değişimdir ve bilimin yöntemi sürekli değişimin nasıl olduğuyla ilgilenmiştir.

Newton bize göre hareketi hareketsiz bir düşünsel yargıya vardırıarak belirsizliğin önünü açmıştır. Ne kesinlikten ne de belirsizlikten korkmayan düşünür ikisinin de tutsağı olmaktan kurtulabilir. Kurtulmak için düşmenin çaresizliği içinde bocalamayı değil ayağa kalkma iradesini esas almak gerekir. Atomu parçalamayı beceren fizik bilimine rağmen günümüzde idealist kuantumcular da belirsizliğin hapishanesine düşerek Newton'un bilimsel bilgi üretimi adına katettiği sınırlı yolun ters yönüne doğru koşmaktadırlar. Wallerstein da belirsizliğin kesinliğini (hedefsizliğin kafa karışıklığını) göklere çıkartarak toplumsal devrim mücadeleleri tarihini yadsıyarak insanlığın yöneldiği özgürlük yolunun tersine doğru "ilerlemeyi" tercih etmiştir.

*"Komünizm Ütopya'dır, başka bir deyişle, olmayan ülkedir. Komünizm, tüm dinsel eskatolojilerimizin (öteki dünya bilimi) – Mesih'in gelişi, İsa'nın dönüşü, Nirvana- başka bir adla sürmesidir. Tarihsel bir perspektif değil, yürürlükteki bir mitolojidir. Sosyalizm ise tersine, bir gün dünyada kurulabilecek, gerçekleştirilebilir bir tarihsel sistemdir. Ütopya'ya geçişin "geçici" bir momenti olma savındaki bir uussosyalizmden bir şey çıkmaz. Bir şey çıkabilecek olan yalnızca, somut bir biçimde tarihsel olan sosyalizm, eşitliği ve adaleti en üst düzeyine çıkararak bir tarihsel sistemin asgari tanımlayıcı özelliklerini taşıyan, insanlığın kendi yaşamı üzerindeki denetimini (demokrasi) artıran ve imgelemi özgürleştiren sosyalizmdir."*⁹

Wallerstein insanlığı azla yetindirmeye yönlendirmeye çalışarak olmayacak duaya âmin demektedir. Bir düzey belirlemesi yapılırsa eşitlik, adalet ve dolayısıyla özgürlük sınırlanır ve kendi muhtevalarında uzaklaşırlar. Eşitlik ve adaletin bir düzeyi varsa aynı düzen içinde kaçınılmaz olarak eşitsizlik ve adaletsizlikte vardır. Komünizm tarihsel olarak gerçekleşmiş tarihin en uzun toplumsal yaşam biçimidir. Sınıflı

⁸ I. Wallerstein, Bildiğimiz Dünyanın Sonu, sf.10

⁹ I. Wallerstein, Tarihsel Kapitalizm, sf.94

toplumların egemenliğinde, direnerek tüm tarih boyunca var olmuştur. Komünizmin hedefi iktidar olmadığı için varoluşu egemen olup olmamasına bağlı değildir.

Sovyetlerin dağılışıyla kaybedilen mevzilerin yarattığı moralsizlik ortamından kaynaklansa gerek, burjuvaziyle utangaç flörtlerini gizlemek isteyen herkes hipotezlerinin bir tarafına demokrasi kavramını göz alıcı bir süs gibi yapııştırıyor. Bu noktada gerçeğe dokunabilmek yolunda art arda üç soru sormak gerekir: kimin demokrasisi, kim için demokrasi, nasıl demokrasi? Demokrasi yazarın iddia ettiği gibi insanlığın kendi üzerindeki denetimini arttıran bir düzenek değildir. Demokrasi sosyal ve ekonomik bütün koşullardan soyutlanan her şeyi “iyiye” sevk eden sihirli bir şarkının nakaratı olsaydı belki bu mümkün olabilirdi. Demokrasi bir şekilde ve bir sınıf tarafında pratikleştirildiği tüm toplumsal koşullarda “azınlığın çoğunluğa tabi olmasıyla özdeş değildir. Tersine demokrasi çoğunluğun azınlığa tabi olmasına yol açan bir devlet olarak da belirebilir. Demokrasi bir sınıfın bir başka sınıf üzerinde baskı kurmasına yarayan bir zor aygıtıdır. Devlet tümüyle gereksizleşip ortadan kalktığında demokrasinin de ortadan kalkması kaçınılmazdır.

Proletarya demokrasisinin burjuva demokrasisine karşı süregiden uzlaşmaz savaşımı bu tespitlerimizin zeminini oluşturmaktadır. (Bu konuyu ileride 4. Bölümde irdeleneceğiz) Bu bölümde ele aldığımız asıl konudan bir miktar zorunlu olarak uzaklaşarak devrimci proletaryayı sosyal denklemde ait olduğu yere oturtmaya çalıştık. Toplumsal konjonktürün sunduğu güçler tablosu düşünenlerin faaliyetini moral ve inanç açısından her zaman etkiler. Bu nedenle bilim her an için tarihin gerisine ve ilerisine doğru bükülerek kendine ait alan ve maneviyat alanı arasında gelişmektedir. Böyle bir hareket tarzıyla bazen manevi alanı kendi içine bazen de kendini manevi alanın içine sürükler.

Bilim (kendisi için) eleştirilemeyen faaliyet ve sonuçlar bütünü olmayı reddeder. Bilim kendini kurguyla, hayalle, arzuların ve korkuların yarattığı düşünsel sonuçlarla eşitlerse öz niteliğini yitirir. Diğer taraftan inanç, bilimi yadsıyarak ve de aynı zamanda kabul ederek yaygınlaştırır ve daraltır. Her üretim evresinde bilimle kendi içinde çelişik bir ilişki yürütür. İnançın varlıkla yokluk arasında değişimin esas olduğu düşünsel faaliyetin sonuçlarıyla ilgili olduğuna dair bir yaklaşım çok fazla akıl dışı değildir! İnançlar sadece akıldışı olsaydı onları irdelerken tümünden akıl dışında gezinmenin sakıncası olmazdı.

Bilim ve din arasında herhangi bir analogi yoktur. Biçimsel olarak birbirlerine benzemedikleri gibi hiçbir düzeyde ortak yönleri ve yöntemleri yoktur. Düşünce hangisinde derinleşirse derinleşsin daha çok farklılaşır ve uzlaşmaz karşıtlıkları ortaya çıkar. Doğa din ve bilimi uzlaşmadan sonsuza kadar mücadele etsinler diye felsefeyle birbirlerine zincirlemiştir. Bununla birlikte felsefe her zaman kendi yarattığı bağı kopartacak, koparttığını tekrar birleştirecek yetkin araçlara da sahip olmuştur.

İktidar dini determinizm karşıtıdır. Bilinemezliğin sistematik üretim zeminini oluşturur. Her fırsatta (bilimsel bilgiden de faydalanarak) sebebi önemsizleştirir.

İnsanlık tarihini kesintiye uğratarak tarihi tarihsizleştirir. Kendinde şeyin ulaşılmazlığı kuantum teorisinin Heisenbergci yorumunda belirsizlik ilkesi (atom düzeyindeki parçacıkların aynı anda konum ve hızının hesaplanamayacağı vb.) olarak çıkmıştır. Yani idealist kuantumcuların hipotezleriyle kendinde şeyin bilinemezliğiyle tekrar karşı karşıya kalırız. Bu durum bilinen bilginin üzerinde iktidar kurulmasına yol açmaktadır. Bilinmesi mümkün olmayan aynı zamanda sınılanması da mümkün olmayandır. Bilginin sınılanabilir oluşu özgür iradeyi, bilinci ve dolayısıyla toplumu yaratır.

Sorulan bir sorunun mutlaka cevabı vardır. Yeter ki soru sorulabilsin. Herhangi bir soruyu cevaplandıramıyorsak konuyla ilgili bilgilerimiz eksiktir. Böyle bir durumda sorunun cevabına olasılıklar yöntemiyle ulaşılmaya çalışılır. Einstein, kuantum teorisinin oluşumuna katkıda bulunmakla beraber “belirsizlik ilkesine” dayalı idealist yoruma karşı çıkmıştı. Bu noktada Einstein bilimsel teorilerin evreni açıklama yönündeki faaliyetlerine bilimin henüz çözemediği fakat problemi ortaya koyduğu anlardan faydalanarak saldıran idealizme karşı çıkmıştır. Bilimin belli bir gelişmişlik aşamasında farkında olduğu bir olgu karşısında çözümsüzlüğe boyun eğenler, ancak kendi temsil ettikleri iktidarın çıkarları doğrultusunda dogmaları hakikat diye yutturmaya çalışan iktidar gücüne hizmet ederler.

Bilim otoriteye karşıdır ve iktidar gücünün panzehridir. İktidar gücü otoritenin kullanım şekilleriyle insanları acizleştirir. Bilim sürekli insanın karşısında aciz kaldığı koşulları ortadan kaldırır. Bir diğer deyişle bilimsel faaliyet özgürlük gücünü geliştirerek toplumsal yaşamın pratiğini örgütler. Maneviyat, bilimle özgürlük düşüncesinin kolektif çalışmasının ürünüdür. Toplumsal maneviyatın antitezi iktidar dinidir. İktidar dini kendine, kendi üzerinden iktidara tapınmayı, boyun eğmeyi salık verir. Bu noktada maddi zemini yetersiz olsa bile gerçeğe yönelen toplumsal inanç o veyahut bu şekilde bir hükümranın hegemonya alanında doğal doğrultusunu yitirerek yozlaşır.

Doğa var olan tüm gerçekliğin kendisidir. İnsan bu gerçeklik karşısında zayıf ve çaresiz değildir. Sadece bu gerçekliğin bir parçasıdır. Varoluşu ve gidişatı anlamlandırabileceğimiz yegâne kaynak doğa olduğuna göre; doğaya ihanet aslında kendi varlığımıza ihanettir. İnsan parçası olduğu doğayla ne savaşabilir ne de barışabilir. Dolayısıyla doğaya egemen de olamaz esiri de olamaz.

İnsanlık sınıflı toplumlarla beraber kendisine olan saygısını kaybetmeye başladığında doğaya olan saygısını da kaybetmeye başladı. Saygı, sevginin işleyebilmesini sağlayan muhtevanın fiiliyatıdır. Sevgi, insanları eyleme geçirir, sürekli değiştirir, toplum hâline getirir. Niceliği ölçülemez, dinamiktir, üretkendir, birleştiricidir, farklı biçimlere girer ve somuta dayanan duygu ve düşüncelerin oluşturduğu yaşam pratiğini yaratan ideolojik, toplumsal bir mekanizma olarak çalışır. Herkes tarafından ihtiyaç duyulan, her edinildiğinde farklılaşan, özelleşen bir etkidir. Bu nedenle maneviyatı oluşturan en önemli unsurlardan biridir.

Maneviyatın oluşumuna neden olan diğer bir önemli unsur inanma isteğidir. İnanmanın pratikleşmesi yaşamsal itkiyi yaratır. Bu noktada yakalanan süreklilik varoluşu

mümkün kılar. Varoluşun amacının aranması kendini yaratan eğilimi oluşturur. Amacı arama yolunda hareket ihtiyacını karşılayan kaynak us düzeyinde maneviyatın bir parçası hâline gelmiş üretme eğilimidir. Üretim ve maneviyatın karşılıklı ilişkisi, yaşamın devamlılığının sağlanması için üretim yoluyla geçim araçlarına ulaşma ve bu yolla yaşayabilen insanın var oluş amacını sorgulamasına yönelerek inancını pratikleştirmesi, toplumsal yaşamı mümkün kılan maddi koşulların yeniden üretilmesiyle tanımlanabilir.

Doğanın yasalarına bağlı olarak maddi yaşamımızı sürdürüyoruz. Son sınıflı toplum kapitalizmde bu yasalar egemen sınıflar tarafından pragmatik bir şekilde kullanılarak doğal çevre yok ediliyor. Toplum üzerinde iktidar kuran hükümler, sınıflı toplumlarla beraber doğanın da kralı olduğunu ilân etmiştir -ya da kendini doğanın kralı zanneden tarihsel ahmak toplum üzerinde krallığını ilân etmiştir. Doğa, köle-efendi diyalektiğini kabul etmez. Doğanın bu şekilde iktidar ilişkileriyle işleyen mekanizması yoktur. Böyle bir mekanizma anlayışını iktidarın dayattığı kültür yapay bir şekilde üretmiştir. Aslan ormanlar kralı değildir. Ormandaki hayvan türlerine hükmeden bir kral olması için bu türlerin dâhil olduğu üretim ilişkileri, üretici güçler ve iktisadî sınıflar olması gerekirdi. Hayvan türleri arasında çıkara dayalı ilişkiler ve sınıfsal birliktelikler, ayrışmalar yoktur. Yadsınamaz bir gerçektir ki hayvan türleri arasında besin zincirine dayalı determinist bir ilişki vardır. Herhangi bir siyasi amaca yönelik fabl değilse böyle yaklaşımlar ancak zorunlu olarak kendi içinde bulunduğu durumu doğayla benzeterek meşrulaştırma çabası olabilir.

Toplumsal varlığı sürdürdüğü sürece insan aklının üretimi sınırsızdır. Aklın üretim faaliyeti, özgürlüğü hedefleyen irade olmadan gerçekleşemez (tüm diğer maddi ve manevi koşullar ve etkenlerin yanında). Akıl olumlayarak ya da olumsuzlayarak her tür inancı sorgular. Diyebiliriz ki, en güçlü bir şekilde inandığı şeye karşı bile bir oranda mesafesi vardır. Birçok insan çok ihtiyaç duyarak, çok severek, çok korkarak... benimsediği dine bile belli mesafede durur. Bu oranda benimsenen dinin kurallarına ve yaşam biçimine tam olarak uyulmamasının sebebi nedir? Kültürel açıdan ele aldığımızda bu soruya kültürün bir parçası olarak din de dinamiktir cevabını verebiliriz. Fakat herhangi bir dinin kurallarına ve yaşam biçimine tam anlamıyla riayet etmeden ona inanmaya devam etme halinin toplumdaki yaygınlığı maneviyatın etkinliği olarak 'inanmayı' ele almayı gerektirir. Yani toplumun önemlice bir kısmı, kurallara uymazsa cehennemde cezalandırılacağını bildiği hâlde ve buna inandığı hâlde benimsediği dine uygun yaşamamasının nedenini inancın amacını irdelemeden bulamayız.

Bu noktada inancın amacının irdelenmesinde inancın konusu olan her şeyi kullanabiliriz. Örnek olarak dini seçmemizin amacı inanç açısından kristalize bir alan olmasıdır. Yoksa insan bir düşünceden doğaya, ailesinden herhangi bir metaya kadar her şeye karşı inanma amacı taşıyabilir. İnanma amacının yönlendiği sadece bir şeyden (toplumdan ve kendisinden) vazgeçemez ve hatta gerçek bir kırılma (yukarıda din örneğinde anlattığımız inanmada eksiklik durumu) yaşayamaz. İnanma eylemi zorunlu bir şekilde toplum ve insanı bir şey hâline getirir. Tüm tarihsel maddi koşullar hiç kuşku

yok ki insanı toplumla toplumu da insanla yaratmıştır. Bu doğrultudaki nitel sıçramalar, devrimler, devrimci aklın eyleminin sonucu olarak gerçekleşmiştir.

Devrimci aklın üretiminin sınırsızlığı kültürün oluşum düzeyinde toplumsal varlığın gelişmesiyle mümkün olmuştur. Bu bağlamda toplumsallaşarak insan gerçekte (bazı tarihsel evrelerde tam manasıyla bilince çıkarmasa da) her şeyden çok kendine inanır. Kendine inanan insan toplumsallaşmayla, toplumsallaşan insan kendine inanarak var olabilmıştır. Üretici güç olarak özne tarihte bu diyalektik sonucu yerini almıştır. Böylece topluma inanan toplumsal öznenin yaşamsal pratiği gerçek olmuştur. Toplumsal özne doğa yasalarının yarattığı özgür yaşam pratiğinin sonucudur.

Doğa yasaları iktidarın biçimlendirdiği yapay hukukun gerekçesi değil özgür yaşamın imkânlarının ifadesidir. Engels doğa, tarih ve düşüncenin edindiği ilkeler arasındaki ilişkiyi şöyle açıklamaktadır:

“Mantıksal şemalar yalnızca düşünce biçimleriyle ilgilidir; oysa burada söz konusu olan varlık, yalnızca dış dünya biçimleridir ve düşünce bu biçimleri hiçbir zaman kendinden değil ama tastamam ancak dış dünyadan çıkartıp türetebilir. Ama böylece, tüm ilişki tersine döner: İlkeler araştırmanın çıkış noktası değil, sonucudur; doğaya ve insanların tarihine uygulanmazlar, bunlardan soyutlanırlar; doğa ve insan dünyası ilkelere uymaz, ilkeler ancak doğa ve tarihe uydukları ölçüde doğrudur.”¹⁰

Bilincin ve düşüncenin (ve dolayısıyla inançların) doğanın yarattığı insanın beyninin ürünü olduğunu belirtmekteydi Engels. Eğer doğru ilkelerden bahsedeceksek ilkelerin doğaya ve tarihe uygunluğunu sınınamamız gerekir. İnsan aklının ulaştığı bilgiden aşkın bir evren tasarımı olamaz. Somut evren ve içinde yaşadığımız dünya var olduğu için akli oluşturan maddi koşullar vardır. Kendi varoluş koşullarını yadsıyan akıl manevi bütünlüğünü yitirir. Manevi bütünlüğün yitirilmesi kültürün işlemediği bir tür iktidar kültürünün toplum üzerinde hâkimiyetine yol açar.

Dünya çapında geçerli tek bir kültürden bahsetmemiz mümkün değildir. Etnisiteye, dine, cinsiyete, bölgelere, siyasal gruplara, entelektüel gruplara, sanatsal gruplara, spor gruplarına ve bulabildiğimiz bir özelleşmiş bütünlük yaratan her toplumsal örgütlenmenin bir düzeyde kültürel yapıları vardır. Sınıflı toplumlarda dünya çapında bütün mikro kültürel yapıları bütünleme doğrultusunda burjuva kültürüyle, proletarya kültürü çatışır. Karşıt sınıfların kültürel çatışması diğer alt kültürleri ancak bir ölçüde bütünleyebilir. Japon kültürü Amerikan kültürüyle, Budizm Hıristiyanlıkla vd. burjuvazinin ya da proletaryanın çıkarları açısından bir yere kadar ortaklaşabilir. Bu ortaklaşma belirleyici ve etkilidir, fakat kültürel yapının tek üretici alanı değildir.

Kültür insanın doğada varlığını sürdürebilmek için yarattığı her şeydir. Kültürün oluşumunda ilk zemin olarak doğayı ele alabiliriz. Bu açıdan bakıldığında doğa kültürün ilk kaynağıdır. Belli maddi koşulların oluşturduğu akıl maneviyatı, maneviyat yine maddi

¹⁰ Friedrich Engels, Anti-Dühring, sf.78

koşullara bağlı olarak farklı kültürlerin oluşum zeminlerini oluşturur. Toplumlar irade olarak ayrılmak için farklı kültürler edinmezler içinde buldukları sosyo-ekonomik koşullarla doğa şartları onların kültürlerini biçimlendirir. Her kültür bir yaşam biçimi olduğu sürece varlığını sürdürür. Bilim kültürler üstü değildir. Tersine yaşam biçimiyle karşılıklı, sürekli bir ilişki sayesinde gelişir. Doğanın bir parçası olan insan bilim sayesinde kültür oluşturarak toplumsallaşır. Elbette her bir kültürleşme evresinde bilim kendini üretecek koşulları edinir. Kültür yeşerdiği farklı alanlara göre çeşitlenir. Karşılıklı etkileşimlerle bütünleşerek çeşitlenir. Ve her ne kadar biçimsel olarak korunumcu gözükse de değişkendir. Yaşamı oluşturan maddi koşullarının ürünü olarak kültür dinamik bir yapıya sahiptir.

Muhafazarkârlığa en yatkın gibi gözüken kültür olarak dini ele aldığımızda bile ne kadar dinamik olduğunu fark ederiz. Müslümanlık köleci toplumlardan feodal toplumlara geçiş döneminde ortaya çıkmıştı. Ortaya çıktığı topraklarda üretimin sınırlılığı ve ticari faaliyetin iktisadi ilişkilerin oluşumda baskın oluşu ideolojik biçimlenişinde önemli rol oynamıştır. İslam bu etkenlerle beraber birçok maddi koşulun da ürünü olarak aynı zamanda yeni bir kültürel evreye geçiş olarak kavranmalıdır. Yani İslam'ın geniş kitleler tarafından kabulü ve dünyaya yayılması sosyal bir birikim döneminin sonucu olarak nitel bir kültürel değişim olarak kavranmalıdır. Bu bağlamda kendinden önceki kültürün devamı değil ve ondan da tümüyle kopuk değildir. Bu durumu içererek aşma olarak ifade edebiliriz.

İslam'ın ortaya çıktığı dönemde bedevilerde kabile örgütlenmesi esastı. İslam devleti olarak pratiğe geçen peygamber Muhammed'in başarılı hareketi bile en güçlü döneminde kabile örgütlenmesinin etkinliğini yok edememiştir. Kabileler arası çelişkiler bugünlere kadar uzanan çok güçlü düşmanlıkları yaratmıştır. Mekke'deki bölge egemenliğini sürdüren kabilelerin birleşik yönetimine karşı, Medine muhalefetinin, Kureyş kabilesinin bir kolundan (Haşimi) oluşan önderlik (peygamber Muhammed ve ailesi) altında savaşması mevcut iktidarın artık toplumu yönetemediğini göstermektedir. İslam mücadelesinin doğuşu artık eskisi gibi yönetilmek istemeyen halkın devrimci enerjisiyle mümkün olmuştur. Başlangıç itibarıyla ileriye doğru bu toplumsal hamlede eşitlik, adalet ve özgürlük arayışı vardır. Ve arkasına köleler de dâhil ezilen sınıfların gücünü toplamıştır. İlk Müslümanların köleciliğe kökten değil fakat ahlâki olarak pek uygun bulmama tarzında bir yaklaşımları vardır. Bununla birlikte zenginlerin çeşitli kurallarla (fitre, zekât vb.) yoksullara yardım etmeye sevk edilmesi "komşun açken sen tok yatma" gibi yönlendirmelerle toplumsal dayanışmanın teşvik edilmesi söz konusudur.

Tevrat'ta geçen on emre benzer ahlâki kurallar İslam'da da vardır. Bulunduğu tarihsel evre itibarıyla İslamın ilk oluşum aşaması komünal kökenlerin en çok barındırıldığı, yaşatıldığı dönemdir. Bu durum iradi bir tercihten çok mevcut savaşım koşullarının gerektirdiği maksimum toplumsallaşma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Kâbe'nin İslam'dan önce de kutsal bir iktidar sembolü olduğunun gözden kaçırılmaması gerekir. İslam reel olarak devletle kaynaşarak iktidar dini olarak konumlandırıldıktan

sonra komünal bütün köklerine karşı savaş açmıştır. İslam kültürü kapsamında iktidar gücüyle komüne dayanan özgürlük gücü mücadelesi gittikçe şiddetlenerek bugün de sürmektedir.

İlk Hıristiyanlık eşitlikçi muhtevasını uzun süre Roma İmparatorluğuna karşı pratik yaşamda Komün tarzını benimsemek zorunda oluşuna borçludur. Hıristiyan dini ne zaman devletle kaynaşarak iktidar dini haline dönüştüyse insanlık tarihinin karanlık çağlarından birisinin öncüsü oldu. Yahudileri ve peygamber Musa'yı kendi döneminin diyalektiği içinde değerlendirmek gerekir. Ahlâki normlara dayalı değerlerden oluşan bir yaşam biçimi önermesiyle köle bir kavimin kurtuluşunu esas almıştır. Belki de bütün bu üç ardışık tek tanrılı dinlerden pratik sonuçları itibarıyla en çok değişen Yahudilerdir. Tarihte kölelikten kurtulmak için biçimlenen "kavim kültürü" bugün efendi kültürünün etkisi altındadır. Bu iktidar kültürünün hegemonyasına karşı aynı "kavim" içinden derinlikli ve güçlü karşı koyuşların da çıktığı aşikârdır. Tüm dinlerin dinamizminin ve değişiminin irdelenmesi kültürü etkileyen en önemli unsurun sınıflar mücadelesi olduğunu göstermektedir. Althusser, burjuva kültürünün işlevine işaret eden şöyle bir yorum yapmaktadır:

*"Kültür, bir toplumun seçkinci, ya da/ ve kitlesel ideolojisidir. Ama kitlelerin gerçek ideolojisi değil. (Çünkü sınıfsal muhalefetlere bağlı olarak kültür içinde birçok eğilim vardır), egemen sınıfın doğrudan ya da dolaylı olarak, eğitim ya da başka yollarla ve ayrımcı bir tutumla (seçkinler için kültür, halk kitleleri için kültür) egemenliği altındaki kitlelere aşılama çalıştığı ideolojidir.(...)Egemen ideoloji, kitlelerin kendilerine özgü, tanınmayan ve kabul edilmeyen ama direnen kültürlerinin bazı eğilimlerine rağmen kitlelere zorla kabul ettirilir."*¹¹

Şematik olarak Althusser'in sınıf mücadelesinin belirleyiciliği açısından kültüre ontolojik yaklaşımı günümüzde ısrarla karanlıkta bırakılmaya çalışılan bir noktayı aydınlatması açısından önemlidir. Fakat egemen ideoloji kültürden ayrı dışsal bir olgu olarak ele alınmamalıdır. Egemenlerin ideolojisi ile ezilenlerin ideolojisinin en kapsamlı savaşı kültürün kapsamında gerçekleşir. Bu savaşım kültürü biçimlendirdiği gibi kültür de onu biçimlendirir. Egemen sınıflar ve dayatılan seçkinler kategorisi gerçekte kültür üretmezler. Onlar sadece var olan kültürü yansıtır, kendi çıkarları doğrultusunda kullanır ve pragmatik bir şekilde biçimsel değişikliklere uğrattırır. Bu nedenle kültürlerle "dayatılan kültürü" net bir şekilde ayrıştırmak gerekiyor. Dayatılan kültür çeşitli özelleşmiş hegemonya araçlarıyla toplumu otoritenin nesnesi haline getirir. Bu hegemonya araçları hem ideolojik hem de yaşamsal kurumlarla işletilmektedir.

Sömürgecilik bu durumun çok açık bir örneğidir. Öncelikle sömürgeci sömürge halkına öteki olmayı dayatır. Ötekinin kültürü geri olarak etiketlenir ve yok sayılır. Yok sayılanın aşağıda konumlandırılması yöntemiyle sisteme uyum yolunda var olmak için halk arasında potansiyel arzu zemini oluşturulmaya çalışılır. Bu duruma karşı direnen sömürge halkı zor yöntemleriyle yola getirilmeye çalışılır. Ezilen ulus kültürü egemen

¹¹ L. Althusser, Bilim Adamlarının Kendiliğinden Felsefesi, sf. 45, 1967

ulus kültürünün düşmanı olarak belirlenerek iki halk arasında köklü bir düşmanlık oluşması hedeflenir. Bu plan başarıya ulaşırsa egemen ulus halkı sömürge halkını ve onun kültürünü kendi varlığına karşı bir tehdit olarak görmeye başlar. Tehdit somutlaşınca egemen ulus halkının kültürü gerçekliğini yitirmeye başlar. Tam bu noktada burjuvazi kendi kültürünü halka dayatabileceği en uygun zemini elde etmiş olur. Çünkü sınıflar arası uzlaşmaz çelişkinin üstü şovenizmin yarattığı kültürler arası çatışmayla örtülmüş olur. Yaşam biçimlerini korumanın derdine düşen halklar artık toplumsal organizasyonlarını bir diğerine düşmanlık üzerinden yapmaya başlar.

Her burjuva devletin sömürgeci eğilimleri vardır. Kendi hegemonya alanını (toprağını) koruma bahanesiyle başka halkların yaşadığı yerlere göz diker. Böylece üzerinde iktidar kurduğu halkı daha çok kendine bağımlı hâle getirir. Elbette burjuvazinin gerçekte koruduğu tek şey kendi iktidarındır. Burjuva kültürü iktidarın, hegemonyanın, eşitsizliğin yüceltilmesi, yalan ve sahtekârlığın bin bir türünün üretilmesi, bireyin hiçleştirilmesi, toplumun tutsaklaştırılması gibi insanın var olabilmesi için kurtulması gereken her şeydir. İnsanın kendini yok etmek için doğadan kopmaya çalışarak yarattığı her şey burjuva kültüründe toplanmıştır. Bu nedenle burjuva kültürü tarihseldir.

Devrimci kültür tüm komünal kültürlerle dayanarak insanı kurtaracak yegâne yaşam biçiminin; komün gücünün devrimci proletaryanın özgürlük gücü pratiğinden doğacak ilişki, davranış, yaşamsal konumlanma, üretim-tüketim, doğayla ilişkilene tarzlarının oluşturduğu bütündür. Devrimci kültür iktidarı, devleti ve hukuku gittikçe gereksizleştirecek özgür ve eşit ilişkilerin üretilmesiyle ortaya çıkabilir. Egemen sınıflarla uzlaşmaz bir savaş pratiğe geçirilirse ezilen sınıflarda ortadan kalkacak adaletsizliğin olmadığı yerde adalete de ihtiyaç kalmayacak ve hukuk gereksizleşecektir. Kültürden daha etkili bir toplumsallaşma aracı yoktur. Günümüz kapitalist toplumunda bile sanılanın aksine toplumsal yaşamı hukuk değil toplumsal kültür devam ettirmektedir.

Hukukun temel işlevi egemen sınıfların sopasını ezilenlerin sırtından eksik etmemektir. Hukukun üstünlüğü safsatası burjuva iktidarının dayattığı kuralların uygulanmasından başka bir şey değildir. Açlıktan bir somun ekmek çalan işçinin hapishanede, tüm toplumu soyup soğana çeviren burjuvanın sarayda oturduğu düzenektir hukuk. Hukuk ancak sınıflar arası çatışma varsa devletle beraber ihtiyaç haline gelir. Bu nedenle komün gücünün toplumsal işleyişi esas olarak devrimci kültüre dayanmalıdır. Diğer taraftan hukuk burjuva adaletsizliğine ve zorbalığına karşı sınıf savaşımının zorunluluğunun gereği olarak geçici bir şekilde kullanılacaktır.

Burjuva hukuku sınıf savaşımının ürünü olarak toplumsal yaşam düzenini egemen sınıf lehine devam ettirmektedir. Bu nedenle burjuvaziyle proletarya hukuk alanında zorunlu bir kavgaya tutuşur. Sonuç olarak ezilen sınıfın mücadele aygıtı olarak proletarya hukuku biçimlenir. Devrimci proletaryanın hukuku en arı biçimiyle komünist partisinin işleyişini sağlayan tüzüktür. Proletarya diktatörlüğü nasıl devlet olmayan

devletse, devrimci proletaryanın tüzüğü de hukuk olmayan hukuktur. Devrimci proletarya savaşımını ne kadar hukuka boğularak yürütürse o kadar çok bürokrasi zehrinden etkilenir. Bürokrasinin panzehri devrimci kültürdür.

Burjuva ideolojisi kaçınılmaz olarak mücadelenin her evresinde kendini değişik koşullara adapte edebilen bir hastalık gibi değişik biçimlerde ortaya çıkacaktır. Bu duruma karşı bağışıklık sisteminin güçlendirilmesi en köklü devrimci çaredir. Devrimci kültür burjuva gericiliğini bütünlüklü ve sistematik bir biçimde ele alarak kaynağını kurutmaya yönelmelidir. Hukuk ancak gericiliğe karşı acil ve önleyici geçici müdahaleler olarak sınırlı bir düzeyde işe yarar. Devrimci mücadele başlı başına bir savaş pratiği olduğundan hedefe yürümekte bir an bile tereddüt etmenin faturasının ağır olacağı açıktır. Dolayısıyla devrimci proletaryanın hukuku gözünü kırpmadan gericiliği baskı altına almalı ve sorumlularına karşı yaptırımları derhal uygulamalıdır. Fakat bu noktada burjuva hukukundan en önemli farkı meseleleri suç-ceza diyalektiğinde değil devrimci dönüşüme tabi tutma amacıyla ele almasıdır. Suç-ceza diyalektiği iktidarcılığın sonucudur. Doğa iktidar ilişkileriyle değil değişim ve dönüşümün “yasalarıyla” işler. Ahlâki normlarla temellendirilmeye çalışılan “doğrular bütünü evrensel hukuk” palavrası hâkim olanların en zorlayıcı-sesi bozuk aletlerle çaldığı ilahiden başka bir şey değildir. Bu noktada konuyu irdelemek için Engels’in bazı temel yaklaşımlarına ihtiyaç duymaktayız:

“İşte son çözümlemede kesin doğruluklar, örneğin fizikte, bu durumda. Bundan ötürü, gerçekten bilimsel çalışmalar, yanlışlık ve doğruluk gibi dogmatik ve ahlâksal deyimlerden sürekli kaçınırlar, oysa boş bir söz ebeliğinin, kendini bize egemen düşüncenin egemen sonucu olarak kabul ettirdiği Gerçeğin Felsefesi gibi yazılarda, bu deyimlere her yerde rastlanır.”¹²

Bilimsel faaliyet bilgiye ulaşma hedefinin gerçekleştirilmesi yolunda maksimum çabayı ortaya çıkarabilecek bir azmi gerektirir. Diğer taraftan hedeflenen “ürüne” ulaşıldığıdaysa, yeni bilgi karşısında maksimum mütevazı bir duruşu gerektirir. Gidişatı bir bilgi ya da yasayla hatta birbiriyle bağlantılı bir grup yasayla tümüyle açıklamak mümkün değildir. Bilim yoluyla her geçen gün açıklayarak var olur ve ilerleriz. Pozitif bilimlerde bu tabloya sadık kalabilmek sosyal bilimlerden çok daha kolaydır. Zorunlu maddi ihtiyaçlar bilimsel yönleme (en azından bir oranda) sadık kalmayı gerektirir. Fakat burjuva ideoloğunun elinde sosyal bilim hızla iktidarın dini haline dönüşür, çünkü burjuva ideoloğu hükümran olanın tutsağından başka bir şey değildir.

“Ama ölümsüz doğruluklar için işler, bilimlerin üçüncü grubunda, yani insanların yaşama koşullarını, toplumsal ilişkileri, hukuk ve devlet biçimlerini, felsefeden, dinden, sanattan v.b. oluşan ideal üst yapılarıyla birlikte, tarihsel ardışıkları ve o günkü sonuçları içinde inceleyen tarihsel bilimlerde daha da kötü gider (...) İnsanlık tarihi alanında sağlam bilgimiz biyoloji alanında olduğundan çok

¹² F. Engels, Anti-Dühring, sf.146

daha geridir (...) Ne var ki ölümsüz denen doğruluklara, son çözümlemede kesin doğruluklara vb., çoğu kez bu alanda rastlamamız ilginçtir (...)Ondan sonra aynı insanseverin, bize ilk fırsatta , ölümsüz doğruluklar üretimindeki bütün öncellerinin azçok eşek ve şarlatan olduklarını, hepsinin yanılığın içine düştüğünü, hepsinin yanıldığını açıklayacağına tam bir güven besleyebiliriz; ama onların yanılığın ve onların yanılabilirliğinin varoluşu doğaldır ve kendisinde doğruluk ve doğrunun varlığını kanıtlar; kendisi (...) son çözümlemedeki kesin doğruluğu, ölümsüz ahlâkı, ölümsüz adaleti, hazırlop bir biçimde cepte taşır.”¹³

Öncelikle evrensel bir ahlâkın olmadığını ahlâklar olduğunu belirlemek gerekir. Hukuk devlet gibi bütünleştirici hâkim bir içeriğin taşıyıcı kavramı olabilir. Fakat ölümsüz ahlâk pratikte geçerli olabilseydi egemen sınıfların hukuka ihtiyaçları kalmazdı. Her kültür farklı bir ahlâk biçimlenmesi yaratır. Kültür ve ahlâk arasında bütün ve parça ilişkisi vardır. Ahlâk değişir ve yeni muhtevalar kazanır fakat daha çok biçimlendirir. Yaşanan an üzerinde çok etkilidir. Sosyo-ekonomik değişimler bir bütün olarak kültürü değiştirirken belki de kültürün değişime en çok direnen parçası ahlâktır. Bu nedenle burjuvazi ahlâktan çok hukukun dayattığı ahlâksızlıklarla işini yürütür. Örneğin burjuvazi için zenginliği hangi ahlâksızlıkla elde ettiğinin önemi yoktur. Önemli olan insanın sermaye sahibi olması ve sermayeyi var eden burjuvalar arası kurallara uymasındır. Kapitalistler için katliam, soykırım, sömürü, el koyma, yalan, hile vb. gibi ahlâksızlıklar hukuki olduğu sürece “ölümsüz ahlâka” uygundur. Aslında “ölümsüz ahlâk” bütün toplumların ahlâkının ortak hapishanesidir. Toplumların ahlâkı ve kültürleri, gerçek demokrasi ve adalet doğanın tüm yasalarından tecrit edilerek tutsaklaştırılmıştır.

“Özgürlük, doğa yasaları karşısında düşünmüş bir bağımsızlıkta değil ama bu yasaların bilinmesinde ve bu bilme aracıyla bu yasaların belirli ereklar için yöntemli bir biçimde kullanılma olanağındadır.”¹⁴

Burjuvazi doğa yasalarından koptuğu ölçüde ideolojik alanı din düzeyinde örgütlemeye çalışan bir kurguyu topluma dayatır. Bu yöntemle toplumsal maneviyat iktidar ilişkilerine göre yapılandırılmaya çalışılır. Manevi yapılandırma faaliyetinin amacı topluma mutlak doğrunun, yararının vb. hükümranın iktidarı olduğunun kabul ettirilmesidir. Bulduğu tarih diliminde her egemen sınıf tarihi kendiyile başlatıp yine kendisiyle bitirmeyi destur edinmiştir. Diğer taraftan iktidarı ortadan kaldırmak için geçici bir şekilde iktidar olması gereken ve bu güce sahip olan devrimci proletarya tarihin başlangıcının ve geleceğinin burjuvaziye ait olmadığını ilan etmiştir. Kendini bekleyen sonun korkusuyla burjuvazi daha fazla zalimleşecek ve sahtekârlaşacaktır. Egemen sınıfların tüm tarihsel ideolojik hegemonya faaliyetlerine rağmen komünal özden kaynağını alan toplumsal maneviyat iktidara karşı tüm yönleriyle, yalanın iktidarını yıkabilecek özgürlük eğilimine sahiptir.

¹³ a.g.e, sf.143

¹⁴ a.g.e, sf.170

Metaların kendi aralarında değişimin nesnelere oluşları onların birileri tarafından sahip olunmasından bağımsız ele alınamaz. Bu mülkiyet biçimi meta değişiminin mekanizmasını, araçlarını ve sonuçlarını belirlemektedir. Zenginlik insanın, değer ise metanın ölçütüdür. Bir oranda her insan zengin ve aynı zamanda fakir (bir diğerine göre); her meta değerli ve değersizdir. İnsanlarda zenginlik, metalarda değer kavram olarak reel anlamları dışında şeyler arasında nispet yapmak için de kullanılır. İnsan zengin diye değerli fakir diye değersiz olamaz. Sadece metalar kendilerinde değeri taşırlar. Zengin insanlar metaların dolayısıyla onların taşıdıkları değerlerin sahibidir. Bu sahiplik servet sahibi olanı değerli kılmaz. Tersinden her türlü servetten yoksun olanları da değersiz kılmaz.

Tam bu noktada burjuvalardan ve onlar gibi olmaya heveslenenlerden gelen panik dolu itirazları duyuyor gibiyiz: “Servet sahipleri değer taşıyan metaların tüm mülkiyetine, kontrolüne sahip oldukları için değerlidirler.” Bir değer kazanmak insan için rahibin tanrı adına insanı arındırması kadar (günah çıkartma vb.) kolay olsaydı bu hipotez doğru olabilirdi. Meta üretimiyle değeri yaratan insanla bir biçimde değere el koyan insan karşıt sınıflara bölündüğü gün maneviyat kendinde değeri kaybetmeye başladı. İnsanların bir kısmı maneviyatının bir bölümünü hatta tüm ruhunu satışa çıkartmaya başladı. İnsanların diğer bir kısmıysa ruhlarını savunmak için varoluşları da dâhil her şeylerini ortaya koydular. Ruhun alınıp satılabilir bir meta hâline gelebiliyor oluşu onun herhangi bir madde olduğunu açıkça ispat etmektedir. Ruh öyle bir maddedir ki sadece o metalaştığında değerinin büyük kısmını yitirir.

Metalar birbirleriyle belli bir ilişki içerisine girebildikleri oranda değişim değeri kazanırlar. Öncelikle metanın pazara girebilmesi için belli bir kullanım değerine sahip olması gerekir. Metanın kullanım değerinin anlamı sahibine ve ona gereksinim duyanlara göre değişir. Sahibi metaya ihtiyaç duyuyorsa ve onu tüketiyorsa salt kullanım değeri geçerlidir. Sahibi metaya ihtiyaç duymuyorsa ve meta başka birinin tüketim ihtiyacına yönelikse kullanım değeri değişebilirlik özelliği kazanır. Değişebilirlik durumu metanın mevcut iktisadi ilişkilere göre değişim değeri kazanmasına yol açar. Tüm toplumda değişim aracı vasıtasıyla o elden bu ele dolaşan meta “toplumsal olarak kabul edilmiş evrensel eşdeğer biçimini alır” (Karl Marx).

“Evrensel eşdeğer” biçimindeki para başlangıcı itibariyle büyük oranda metaların değişiminin zorunlu aracıdır. Belli bir toplumsal örgütlenme evresinde yaşamın sürdürülebilmesi için metaların el değiştirmesi zorunlu olduğundan değişim aracı olarak kullanılmıştır. İlksel komünal toplumlarda topluluk dışı ilişkilerde metaların değişimi trampayla mümkün olabiliyordu. Topluluk içindeyse başkasına sunulan bir şey için karşılık beklemek söz konusu değildi ya da karşılığın (karşılıklı hediyelerin) amacı maddi menfaatlerin sağlanması değildi. Komünal klanda herkes ihtiyaç olan şeyleri kullanıyordu. Komünde insanın ihtiyaç olmayan şeylere yönelik sahiplenme ve biriktirme eğilimi yoktur. Komünal yaşamda flüt çalmayı bilmeyen birinin birçok flütü mülk edinmesi hayretle karşılanabilecek bir olgudur. Komünal toplum böyle bir hareketi anlamlandıramaz. Flüt mutlaka onu kullanabilecek bir komün üyesinin elinde olmalıdır.

Demografik yığılmanın düşüklüğü ve iktidar ilişkilerinin henüz ortaya çıkmamış olması parasız değişimi ve her topluluk için herkesin ihtiyacına göre gerçekleşen paylaşım ile işleyen komünal yaşamı olanaklı hâle getiriyordu. Tarihsel bir sınamaya tabi tutarsak paranın kendi efendisinin oluşumunda önemli bir yeri olduğunu açıkça belirleyebiliriz. Fakat bizim asıl konumuz paranın nasıl birçok insanı kendine bağımlı kılan bir efendi oluşuyla ilgilidir. Bir çeşit değişim aracı, meta olarak para kendine içkin olan iktidar ilişkilerinin gücüyle adeta tanrısal olan bu niteliğini elde etmiştir.

İlk zamanlarda insanlar ileride efendi olacak paraya hiç güvenmediler. Bu nedenle: “Para-biçimi, ya dışardan gelen en önemli değişim mallarına bağlanır; bunlar gerçekte dâhili ürünlerin ifade edildikleri değişim-değerlerinin ilkel ve doğal biçimleridir; ya da sığır sürüsü gibi, elden çıkarılabilir yerli servetin belli başlı kısmını oluşturan bir kullanım nesnesine bağlanır.” (Karl Marx, sf.98, Kapital, Cilt 1)

Günümüzde de insanların büyük çoğunluğunun haklı olarak güvenemediği para, ilk ortaya çıktığı zamanlarda toplumsal işlevini yerine getirebilmesi için değerli madenlere bağlanmıştı. Güven insanla insan ilişkisinin ürünü, bazen sebebi ve bazen de sonucu olarak ortaya çıkar. Demek ki paraya yaklaşım bu ilişkilerin ortaya çıkarttığı güven ya da güvensizliğin ürünüdür. Herkesin gereksinimine göre tükettiği bir toplumda böyle bir güvensizlik durumu hiç yoktur. Meta değişimi trampayla yapılıyorsa bütün değişim eylemi anında, canlı ve bizzat yapıldığı için güveni zedeleyebilecek herhangi bir durumun ortaya çıkma olasılığı pek azdır. Diğer taraftan değişimin aracı olarak paranın gerekliliği söz konusuysa değişim aracının geçerliliğinin teminat altında olması gerekir ki bu da başı başına insanlar arasında bir güvensizlik durumunun başladığını gösterir. Para, metaların değerini miktar ya da özü yönünden belirleyen bir araç değildir. Metanın değeri içerdiği emek-gücüyle belirlenir. Kabaca alıcı ve satıcıdan birisinin herhangi bir devlete ait parayı meta karşısında “değer ölçüsü” olarak kabul etmediği bir durumda o devletin parası sadece basit bir metaya dönüşür.

Para sadece bir değişim aracı ya da değer ölçüsü değil, aynı zamanda belli toplumsal ilişkilerin ifadesi ve düzenleyicisidir. Bir piyanoyu oluşturan tüm parçalar farklı insanların farklı yetenekleriyle emek-güçlerini harcayarak ürettikleri metaldır. Piyanonun ahşap kısmını yapan marangoz, ağacın başka bir üretimhanede işlenerek yeni bir metaya dönüştürülmüş parçalarını kullanır. Telleri, demirleri, tuşları, menteşesi vb. farklı işçiler tarafından üretilir. Piyanonun meta olarak son hâlini üreten işçi hâric birçoğu ne ürettiklerinin tam olarak farkında değildirler. Piyanonun son hâlini üreten piyano üreticisi eğer onu kendi kullanımı için üretmediyse değerini bilmek zorundadır. Çünkü ancak böyle bir ölçme bilgisiyle piyanoyu dolaşıma sokarak elden çıkartabilir ve elde ettiği değişim aracıyla kendi ihtiyacı olan metaları değiştirebilir. Piyanoyu üreten kişi piyanonun satış işlemi sonucunda kazancını veya kaybını hesaplayabilir. Piyanonun üretilmesinde emek-gücü harcayan tüm işçilerin harcadıkları emek-güçlerinin karşılığını almaları piyano çalmak isteyen müzisyenin piyanoya biçtiği değere bağlı değildir. Piyano örneğinde kullanılan hammaddenin elde edilme değeri ve meta olarak piyanonun içindeki emek-gücünün toplamı (üretimde kullanılan makinelerin yıpranma payı vb. de

dâhil olarak) metanın gerçek fiyatını oluşturur. Böyle bir hakkaniyetli eşdeğerlilik özel mülkiyetin olduğu sınıflı toplumlarda gerçekleşemez.

Sınıflı toplumlarda piyano her ne kadar işçinin eseri ve müzisyenin zorunlu ihtiyacı olsa da işçinin ve müzisyenin piyano üzerinde bu durumlarından kaynaklı hiçbir tasarruf hakları yoktur. O zaman belirleyebiliriz ki kapitalist toplumda insanın ne ürettiği şey üzerinde ne de ihtiyacı olan şeyler üzerinde komünal toplumda olduğu gibi tasarruf hakkı vardır. Komünal toplumda ise piyano müzisyenin ihtiyaç duymasından ötürü üretilir ve müzisyen piyanonun üzerinde *müzisyen olmasından kaynaklı doğal bir tasarruf hakkına* sahiptir. Sınıflı toplumlarda doğal olanın tamamen aksine tasarruf hakkı, yalnızca tam mülkiyet hakkına sahip olana tanınmıştır.

Bir piyanonun mülk olarak edinilmesinin koşulları piyanonun üretilmesine ve kullanılmasına duyulan ihtiyaçtan kopartılmış; piyanoyu mülk edinene sınırsız “özgür” tasarruf hakkı tanınmıştır. Burjuva kültürü piyanonun sanatçı tarafından kullanımı ile süs eşyası olarak kullanımı veya sahibi tarafından yakılarak tüketilmesi arasında herhangi bir fark gözetmez. Para sistemi bu sonucu yaratan birikimi ve dolaşımı mümkün kılmaktadır. Servet sahipleri piyano ile beraber müzisyeni de dolaşımdaki bir meta gibi sahiplenmek isterler. Sahip olamadıkları sazı kırarlar, ozanı da boğarlar. Piyanonun sazdan bir meta olarak daha yüksek fiyata sahip ve memleketimize nispeten yabancı bir müzik aleti olmasından başka bir farkı yoktur. Saz çalarak özgürlüğün türküsünü söyleyen “kaba eller” ukala ve asalak burjuvazinin zindanından piyanoyu ve müzisyeni kurtaracaktır.

Bir tür iktidar dini olarak para sisteminin özelleştirdiği (elitlere-üstünlere ait) metalar halka burjuvazinin kutsanmış ayrıcalıklarının sembolleri olarak sunulmaktadır. İşçi sınıfı ve ezilenler burjuvazinin sahip olduğu metalara sahip olamazlar. Bu noktada iktidar gücünün para vasıtasıyla metaların değerini belirlemeye çalıştığını tespit edebiliriz. Toplumun parayla ilişkisi iktidara tabi olma üzerinden tesis edilmeye çalışılmaktadır. Metaların gerçek değerleri ile fiyatları arasında ortaya çıkan farkın sebebi burjuvazinin iktisadî hegemonyasıdır. Metanın değeri reel olarak azalamaz ya da artamaz. Bir metanın değeri fiyatına yansımıyorsa satıcı ya da alıcı vasıtasıyla bu farklılıktan kaynaklanan bir miktar emek-gücü sömürüsü gerçekleşiyor demektir.

Para, metanın değerini ve fiyatını ölçerek iki yönde işlev gösterir. Metanın değeri onun içerdiği emek-gücüne göre belirlenirken fiyatıysa belli iktidar ilişkilerine göre süren üretim biçimine uygun olarak belirlenir. Marx, bu konuyu şöyle irdeliyordu:

“(…) fiyatla değer büyüklüğü arasındaki nicel uyumsuzluk olasılığı, ya da fiyatın değer büyüklüğünden sapma olasılığı, fiyat-biçiminin kendisinde var olan bir şeydir. Bu bir kusur değil, ama tersine, fiyat-biçiminin, iç yasaları birbirini gideren,

açık yasadız düzensizliklerin bir ortalaması olarak kendisini gösteren bir üretim biçimine çok iyi bir biçimde uyumlanmasdır.”¹⁵

Bu üretim biçimi fiyata öyle bir nitelik kazandırır ki değeri olmayan, aslında meta olmayan şeylerin, maneviyata ait niteliklerin değer cinsinden fiyatlandırılmasını sağlar. Bu yolla sadece maneviyata ait nitelikler değil içinde insan emeği olmayan doğanın tüm ürünleri de (su, toprak, hava, ağaçlar, deniz vb.) fiyatlandırılır. Satışa çıkarılan doğal kaynaklar sahipleri tarafından hiçbir şekilde kullanılmadığı hâlde onlara kâr sağlar. Hiç gitmediği, görmediği toprakların vb. sahibi olduğunu iddia eden sömürgeciler bu tür mülkiyetçiliğin en bariz örneğidir. Maddi hayatında hiç yeri olmayan, hiçbir şekilde onlardan faydalanmayan burjuvaziye daha çok güçlendirerek üzerlerindeki baskı ve sömürüyü artırdığı hâlde bu uzak toprakları yaşamları pahasına sahiplenilen ezen ulus halkından insanlar da vardır.

Kapitalist toplum tüketim ihtiyacının maksimum limitini kat kat aşan daha çok metaya ve onu “temsil eden” paraya sahip olmayı amaçlayan özel mülkiyet hırsıyla işler ve bu hırsı üretir. Bu özel mülkiyet hırsı emek-gücüne el koymanın gittikçe yasallaştığı sınıflı toplumlarla ortaya çıkmıştır. Köleci toplumda bir kişinin köle sahibi olmasının yasal bir statüsü mevcuttu. Diğer taraftan emek-gücüne doğrudan el konulabileceğine dair yasal bir düzenleme ve hukukî “ilkeler” yoktu. Emek-gücünün pratikte ortaya koyduğu öz niteliği, değer yaratması henüz bilince çıkartılmamıştı. Köle, efendi ya da özgür yurttaş olmak doğal nitelikler olarak belirlenmişti. Köle sahipleri ele geçirdikleri insanları (köleleştirdiklerini) doğadan alabilecekleri diğer nesnelere farklı görmüyorlardı. Dolayısıyla efendi olan köle olanı kendi türünden farklı bir tür olarak görüyordu.

İnsanlık açısından tarihte yaşanmış olan bu vaziyetin sunduğu aşağılık tabloyu ve sonuçlarını bu yazı kapsamında tartışmayı gerekli görmüyoruz. Ayrıca bir bütün olarak köleci toplumlar döneminin insanlık adına hiçbir ilerleme ya da gelişmeyi barındırmadığını düşünüyoruz. O döneme ait ilerleme ve gelişmeler sadece efendiler düzenine karşı çıkanların eseridir. Köleci düzen insanı mülk edinerek emek-gücüne el koydu. Kapitalist toplum emek-gücüne el koyarak insanı bir çeşit dolayımli mülk hâline getirmektedir. Yani burjuvazi emek-gücüne el koyma dolayımıyla insanı nesnelere dünyasının bir üyesi hâline getirmektedir.

Tarihin ilk evresinde insanlar farklı üretim kabiliyetlerine sahip olduklarından üretebildikleri kendileri için kullanım değeri olmayan ürünleri kendileri için kullanım değeri olan ürünlerle değiştirme ihtiyacı duydular. Toplumsallaşmanın belli bir gelişme aşamasında parayı, metanın değerini ölçmenin ve dolaşımının hızı ve daha az zahmetli aracı olarak belirleyebiliriz. Diğer taraftan servet biriktirme yoluyla iktidar sahibi olmaya çalışan az akıllı için para hiç tereddütsüz servet biriktirmenin ve dolayısıyla iktidar elde etmenin önemli araçlarından biri hâline gelmiştir. Bu noktada dünkü veya bugünkü servet sahipleri neden az akıllıdırlar irdelememiz gerekir:

¹⁵ Karl Marx, Kapital, Cilt 1, sf.110

Servet sahiplerinin son temsilcisi burjuvazi diğerlerinin tüm tarihsel birikimini taşıdığından asalak sınıfların genel özelliklerini yansıtmaktadır. Toplumu balinaya, burjuvaziye de balinanın üzerinde yaşayan asalaklara benzetebiliriz. Fakat balina toplum örneğinde sadece nicel ve biçimsel bir benzerlik vardır ki bu da bize yetmez. Okyanusta yaşayan balinadan farklı olarak bugünkü kapitalist toplumu yaratan toplum ve asalaklar diyalektiği toplum aleyhine zararlı bir durum ortaya çıkartmaktadır. Asalaklar toplum balinasının düşünce yeteneğini ve maneviyatını da büyük oranda ele geçirmiştir. Bununla birlikte bizim hayali toplum balinamızın okyanustaki balinada olduğu gibi tek bir beyni yoktur. Toplum balinasının her bir hücresinde düşünmeye yarayan bir beyni vardır. Tüm vücudunu yöneten beyni ile her bir hücresini yöneten beyinler, beyin sahibi hücrelerden oluşan birçok dokunun da sahip olduğu beyinler bütünlüklü, karşılıklı etkileşen bir diyalektik düzen içinde yaşamaktadırlar.

Bu akıl sahibi hücrelerin toplum balinası formu hâlinde yaşamalarının sebebi yaşamlarını devam ettirmek olduğu kadar özgürlük amacıyla hareket etmeleridir. Bu noktada her bir insan için yaşam ve özgürlüğün ayrılmaz bir amaç bütünlüğü olduğunu belirlemeliyiz. Egemen sınıfların bir türlü bastıramadıkları -yok edemeyeceklerini iyi bilirler- bu amaç bütünlüğünden korku ve nefretlerin düzeyi incelenirse iddiamızda pek de haksız olmadığımız görülecektir.

İnsan neden hiçbir şekilde (yaşam süresi, ilişkide olduğu gerçek çevresiyle paylaşım vb. açısından) tüketemeyeceği bir servetin sahibi olmayı ister? Ya da kendisi ve başkaları için reel olarak hiçbir işe yaramayacak bir iktidar gücüne sahip olmayı arzular ve elinde tutmak ister? Bu noktada doğa yasaları alanından çıkmayan determinist bir analiz yönteminin şaşkınlığa yol açması kaçınılmazdır. Bu nedenle yolumuzu şaşırılmamak için yine doğa yasalarına tabi olan fakat zor geçit veren maneviyat alanından ilerlemeyi denemek zorundayız.

Toplumun zihninin bir yöndeki evrimi olarak tanrı, kendini tüm servetlerin, varoluşun, yok oluşun ve her şeyin tek sahibi ve iktidarı ilan etti. İlk önce komünal toplumlarda doğanın güçlerini ve yasalarını sembolize eden tanrılar, sonra sınıflı toplumlarla beraber doğa güçlerinin ve yasalarının üzerindeki hâkimiyeti paylaşan tanrılar, daha yakın bir zamanda tek bir tanrı evrenin mutlak iktidarı oldu. Ne tesadüftür ki(!) insanın insan üzerindeki egemenliği de aynı değişim tablosunu takip etti. Suç-ceza, krallık-demokrasi, ölüm-yaşam... İnsana ait olan her şeyi tanrılar dünyasında da bulabiliriz. Nispeten demokratik hâkim tanrılar dönemine geçişle de beraber üreterek ve paylaşarak yaşayan insanların komün kültürünün toplumsal belirleyiciliği de sona erdi. Ancak insanın insan üzerinde hâkimiyetinin olmadığı yerde komün kültürünün geçerliliğinden bahsedebiliriz. Kültürün ve toplumsallaşmanın uygun gelişme aşamasında ve belli bir bilinç düzeyinde insan komünün üyesi olabilmıştır. Komün örgütlenmesiyle insanın diğer hayvanlardan farklı olmadığı dönemler karıştırılmamalıdır.

Bugün bir deney ortamı hazırlarsak ve insanlarla hayvanları aynı komün düzeninde beraber yaşamaları için yerleştirirsek doğal olarak bugünkü insan böyle bir komünün belirleyici unsuru olur. Deney komünümüzde yaşayan bütün türlerin birbirleriyle beslenmediklerini varsayalım. Böyle bir durumda komün öncelikle insanların sosyo-ekonomik yaşamlarının devamlılığını esas alacaktır. Normal koşullarda bu duruma bütün hayvanlar tabi olmak zorunda kalırlar. Fakat biz özel bir deney koşulu daha yaratarak hayvanları da özgür bırakalım. Komünde temel geçim araçları bolluğu olduğu sürece herkes uyumlu bir şekilde yaşamını sürdürür. İnsanlar gibi özgür bıraktığımız hayvanlar da karınlarını doyururlar, komünden ayrılmazlar ve etrafa fazla zarar vermezler. Deney koşullarını değiştirip komünde kıtlık başlatırsak hayvanlar aç kaldıkları için saldırganlaşır ve düzeni bozmaya başlar, komüne ait olan aidiyetleri gittikçe azalır ve sonuçta komünü terk ederler.

Hayvanlar komünü terk etmek zorunda kalırlar, çünkü akıl, üretim ve örgütlenme düzeyleri açısından insanlardan çok geridirler. Akıl, üretim ve örgütlenme düzeyi açısından ileri insanların hepsi kıtlığa çare bulmak için işbirliği ve dayanışma yaparak daha çok toplumsallaşırlar. Böyle bir toplumsallaşmanın sonucu olarak kültür, insanın hayvanlardan büyük oranda farklılaşmasını sağlamıştır. Toplumsallaşarak insan olan insan, diğer hayvanlardan farksız olduğu dönemi tümüyle aşmış mıdır? Bugün insanın “doğal hayvan hâlimizi aştık” cevabını gönül rahatlığıyla verememesinin nedenini irdelememiz gerekiyor. Egemen sınıfların tarihi bir ayağı insanlıkta diğeri insanın geçmişinde olan bir sosyal ara türün tarihidir. Bu sosyal ara tür ilerleyen insanlığın arkasında bıraktığı nesnelere dünyasına tapan, toplumun sırtına yapışmış bir asalak, gericiliğin karanlığına saplanmış bir çapadır. Toplumun ekseriyeti doğadaki kendisiyle çelişik durumunu değişik biçimlerde sorgulamaktadır. Bu tarihsel sorgulama, küçük bir azınlık olarak sosyal ara türün, çoğunluğun üzerinde nasıl iktidar kurabildiğinin sorgulanmasını zorunlu kılmaktadır.

Sosyal ara tür olarak iktidar gücünün hâkimiyeti milyarlarca insanı kendisine karşı potansiyel olarak kendi düşmanı hâline getirmektedir. Ve egemen sınıfların tüm iktidar kurma eylemleri kendilerini yok oluşlarına yaklaştırmaktadır. Milyarlarca işçi ve emekçi bugün köle sahiplerini veya aristokrasiyi benimsemez, varlıklarını ya da yokluklarını önemsemez. Günümüzün iktidar ilişkileri açısından sosyal ara türün son biçimi olarak burjuvazi insanlığın çoğunluğu nazarında henüz bilinç düzeyinde somut bir düşman olmasa bile dışsal-yabancı bir olgudur. İnsanlar maneviyattan kaynaklı birçok nedenden dolayı her şeylerini feda edebilirler. Fakat kimse burjuvazi için karşılıksız kılını bile kıpırdatmaz. Burjuvazi kendi yarattığı çıkarlar dünyasının tutsağı olmuştur.

Tutsaklığından ve yalnızlığından kurtulmak için kapısının önüne artık atar gibi dağıttığı servet, yetki, iktidar kırıntıları toplumun karanlıktan çıkamayan sosyal ara türün niteliği hakkında bilinçlenmesinden başka bir şey yaramamaktadır. Burjuvazi ürettiği, kıskırttığı ve beslediği güvensizlik ortamıyla kendi sonunun zeminini hazırlamaktadır. Burjuvazi her geçen gün kendi saflarında kendine karşı isyanı

yaşamaktadır. Tersine proletarya her geçen gün daha çok devrimci bilinç edinerek tüm insanlığın kurtuluşu yolunda ilerlemektedir. Burjuvazinin gericiliğini gizlemek için gerçekleştirdiği tüm pratik kendine ve topluma inanmayan, güvenmeyen insan diyalektiğinin varlığına dayanmaktadır. Toplum çaresizliğin yönetimiyle teslim alınmaya, yoksunlukların baskısıyla terbiye edilmeye çalışılmaktadır. Diğer taraftan işçi sınıfı ve ezilenler kendilerine yaşıttılanların ve düşmanlarının bir düzeyde farkındadır.

Geçim araçlarına sınırlı bir şekilde sahip olabilen proletaryadan ve emekçilerden kim daha fazla bankaların dünya çapındaki hırsızlık sisteminin farkında olabilir. Proletarya alın terinin ürünü olan sermayenin zulmü altında daha ne kadar ezilmeyi ve sömürülmeyi kabul edebilir? Proletaryanın sistem tarafından sırtına bindirilen ipotekleri, borç senetlerini, faturaları vb.lerini burjuvazinin mezarı taşları yapması sanıldığından çok daha yakındır. Yaklaşan sonunun farkında olan burjuvazi nesnelere hâkimiyetiyle, tüketimi yöneterek borç kırbacıyla ve bunları zihinlerde geçerli kılmaya yönelik ideolojik palavralarla halkı boyunduruk altında tutabileceğini sanıyorsa yanılıyor. İnsanlığa ihanet sürecine katılıp devrimci proletaryaya karşı eline burjuvazinin silahlarını alanlara güvenip kurtulacağını sanan burjuvalar kadar budalası da yeryüzüne pek gelmemiştir. Aynı şekilde devrimci proletaryaya ihanet edenlerin de sonu burjuvaziyle aynı olacaktır. Emin olunuz ki devrimci proletarya insanın insana ihanetini de burjuvaziyle beraber tarihe gömecektir. *Komün gücü* bu anlayış temelinde yükselen devrim savaşımının yaşam biçimi ve dolayısıyla süreklilik zeminidir.

Komün gücü kolektif üretim ve tüketime dayalı ortaklaşa yaşama temelinde örgütlenir. Metallerin ve üretim araçlarının özel mülkiyeti üzerinden iktidar ilişkileri tesis edilmesine karşı savaşı. Geniş kapsamında herkesin toplum için yeteneğine göre ürettiği, gereksinimine göre tükettiği bir tarzı toplumsal iktidara dayalı olarak pratiğe geçirmeye çalışır. Komün gücünün geniş kapsamına kapitalist düzenden kopmak isteyen (kopuşun hangi aşamasında olursa olsun) herkes dâhil olabilir. Bu genel kapsama dâhil olabilmek için bir ilke ve duruşa sahip olmak yeterlidir: İlke olarak her tür sömürü ve baskı ilişkisine karşı olmak, duruş olarak bu ilkeye uygun yaşamak için bütün gücüyle çalışmak yeterlidir. Komün gücünün özel kapsamına dâhil olanların öncelikle tam anlamıyla sistemden kopmuş, kapitalist düzeni ortadan kaldırmak için aktif savaşı yürütüyor olması gerekir. Bununla birlikte *herkesten yeteneğine göre, herkese gereksinimine göre* ilkesini tam anlamıyla uygulayabiliyor olmalıdır. *Özgürlük gücü* savaşçıları komün gücünün özel kapsamını oluşturan doğal üyeleridir. *Özgürlük gücü* komün gücü dâhilinde mücadelenin gereklerine göre planlanmış komünler hâlinde yaşmalıdır.

Komün gücünü oluşturan alt komün birimleri arasında haklar ve ödevler açısından tam bir eşitlik vardır. Hiçbir komün birimi bir diğerinden ayrıcalıklı bir vaziyette olamaz. Bu bağlamda herhangi bir ayrıcalık yaratmak öncelikle ciddi bir eksiklik olarak ele alınır, tekrarı hâlinde yaptırımın konusu olur. Komün gücü tüm üyelerinin ihtiyacı olan yaşam araçlarını karşılamak zorundadır. Tüm üyeler de komün gücünün devrimci yaşamı devam ettirme olanaklarını çoğaltmak için ellerindeki bütün

imkânları ve yetenekleri komüne sunmak zorundadırlar. Bu noktada herkesin kendini tek tek komünün ta kendisi olarak gördüğü, hissettiği bir yaşam biçiminden bahsetmekteyiz.

Komün gücü, komünal toplumun inşası yolunda ilerleyen devrimci savaş örgütünün yaşam biçimi olarak gerçek demokratik işleyişi oturtmak için tüm imkânlarını seferber eder. Dolayısıyla komün gücü olarak yaşayan insanların üretim ve tüketimlerini özgürce kendilerinin planlaması esastır. İhtiyaçların belirlenmesinde, metaların kullanım değerleri esas alınır ve tüketim fetişizmine-servet biriktirme yoluyla iktidar kurmaya izin verilmez. Bu noktada anlatılmak istenen şey gayet açık ve basittir: bir kişinin yüz tane televizyona ihtiyacı yoktur. Bu nedenle herhangi bir kişi “benim yüz televizyona ihtiyacım var” diye bir iddiada bulunamaz. Çünkü yüz televizyon tüketebileceği maksimum limitini aştığı için böyle bir istek, ihtiyaç kapsamına girmez. Komünde herkes için eşit tüketime açık olan maddi imkânlar dâhilinde ihtiyaçların giderilmesinin esas olarak devrimci kültürle düzenlenmesi gerekir. Bu konuda hukuka ancak zorunluluktan dolayı başvurulmalıdır. Diğer taraftan komün, insanın özgürleşmesi ve özneleşmesi için gereken tüm ihtiyaçlarını da “sınırsız” bir şekilde karşılamak zorundadır. Fakat üretime katılma sürecinde, tüketim sürecinde ve devrimci savaşı yürütürken özgürlüğü kısıtlama, engelleme kapsamına giren tüketici ve sömürücü hiçbir yaklaşıma izin verilmez.

Devrim mücadelesinin en çetin koşullarda sürdüğü bir dönemin yaşamsal örgütlenmesi olduğu için komün gücü düşmanın hâkimiyet alanlarıyla karşı karşıya yaşamak zorundadır. Bu durum halkın burjuvazinin hegemonya sürdürebildiği ya da yarı hegemonyasının olduğu alanlarda iktidar gücünün denetimi altında tutsak ve baskı altında sistem kurallarına göre yaşadığını gösterir. Dolayısıyla komün gücü iç işleyişiyle dış ilişkilerini ayırmak zorundadır. Çok açıktır ki para masum bir değişim aracından çok, güçlü bir hegemonya aracıdır. Komün gücünün geniş kapsam örgütlenmesinde, paranın komüncüler arasında kullanılmasına karşı iknaya dayalı ideolojik bir mücadele verilmelidir. Komün güçlendikçe herkesin kendi iradesiyle gittikçe para sisteminin hegemonyasından çıktığı görülecektir. Diğer taraftan komünün özel kapsamını oluşturan özgürlük güçleri parayı devrimci savaşımın gerekleri hariç hiçbir şekilde kullanmamalıdır. Komün gücünün işleyişinden dolayı özgürlük güçleri paraya hiçbir şekilde ihtiyaç duymazlar. Para sadece düşmana karşı mücadelenin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla komün dışı ilişkilerde kullanılır. Edinilen tüm paralar komün kasasının tasarrufunda olmalıdır. Komün gücü için para artık bireysel olarak gizlenen, biriktirilen ve iktidar kurma aracı olarak kullanılan bir şey değil paylaşılan ve kolektif olarak değerlendirilen, mücadelenin gereksinimleri için kullanılan bir araçtır. Komün gücünde para, para sistemine karşı kullanılan dolayimli bir araçtan öteye geçemez.

Komün gücü, komünün tüm yaşamsal ihtiyaçlarını imkânlar dâhilinde öz örgütlenmesi bünyesinde üretmek için çaba sarf etmelidir. Elbette birçok ihtiyaç olan ürünü, araç-gereci dışarıdan elde etmek zorunda kalacaktır. Dışarıdan elde edilen ürünlerin bakımı-onarımı ve geliştirilmesine de özel önem verilmelidir. Tembel ve

statükocu, uyuşuk yaklaşımlar ve bu yaklaşımların yarattığı pratiklerle komün gücü mücadele etmelidir.

Aynı yaklaşım sadece maddi üretim alanında değil ideolojik üretim alanında da sergilenmelidir. Bilimsel çalışmaları burjuvazinin tekelinden kurtarıp özgürleştirmek ve insanlığın hizmetine sunmak için bütünlüklü olarak komün gücü ve tüm birimleri bilimsel çalışmayı yöntem ve bir kültür olarak benimsemelidir. Elbette özel olarak bilimsel disiplinlere yönelik siyasal bir çalışma hattı da benimsenmelidir. Üretimden bahsedince sanattan bahsetmemek Cyrano de Bergerac'ın burnuna gözünü dikip burnu hakkında fikrini beyan etmemek kadar budalaca olur. Sanatsal üretim gerçekleştiremeyen komün gücü örgütlenmesi kendi içinde tutarlılığını koruyamaz.

Komün gücü, üretim araçları ve doğal kaynaklar üzerindeki özel mülkiyeti reddettiği gibi bilgi, maneviyat ve insan üzerindeki her tür özel mülkiyetçi yaklaşımları da reddeder. İnsanın ailede, cemaatte, etnik kapsamda vb. mülk olarak konumlandırılmasına karşı çıkar. Eşit ve dolayısıyla özgür ilişki biçimlerini esas alır. Komünde bireyin kendinde özne olarak var olmasının tüm imkânlarını yaratmaya çalışır. Ben-merkezciliğe karşı savaşırken özgür irade ile komün iradesinin birbirini geliştiren diyalektik bütünlüğünü devrimci kültürü yapılandırarak güçlendirir. Devrimci kültür sadece maddi şeylerin paylaşılmasıyla sınırlandırılmaz. Komün gücünün pratik yaşamda başarılı olabilmesinin şartı manevi paylaşımın da derinleştirilmesi ve üretilmesiyle mümkündür. Manevi paylaşım insanların ancak birbirleri için her alanda emek harcamasıyla, birbirlerine karşı ince, duyarlı, saygı ve sevgiyi esas alarak yaklaşmasıyla mümkün olabilir. İktidar ilişkilerinden ve çıkarlar dünyasından kurtulduktan sonra böyle bir manevi paylaşım ve üretimi gerçekleştirmenin önünde hiçbir engel kalmaz.

Komün gücü, burjuvazinin doğayı talan etmesine ve geri dönülmez bir şekilde tüketmesine karşı çıkar. Doğayla ona zarar veren tüketici, sömürücü bir ilişki kurmaz. Tersine insanın, doğanın bir parçası olduğu tespitinden hareketle doğada, doğa lehine toplumun üretici bir konum alması doğrultusunda örgütlenir. İnsanın ihtiyaç duyduğu nesnelere doğadan elde ederken ona zarar vermemesi gerektiğini, onu koruması gerektiğini, böylece doğanın da objektif olarak insanı koruyabileceğini savunur. Bu nedenle temel yaşam ilkesi olarak doğal çevre ile uyumlu bir yaşam tarzını gerçekleştirmek için mücadele eder. Doğa, insana yaşamını sürdürebilmesi için ve hatta kendini kendinden koruyabilmesi için her türlü olanağı sunmuştur. Aslında bu durum, doğanın kendi öz-savunma mekanizması olarak ele alınmalıdır. Komün gücü kendisinin savunmasını doğanın savunulmasından ayrı ele almaz. Doğaya karşı gerçekleştirilen her saldırıyı komüne karşı saldırı olarak değerlendirir ve bu değerlendirme doğrultusunda karşılığını verir. Gereksiz sanayileşmeyi, burjuvazinin çıkarları doğrultusunda ormanların, denizlerin vb. katledilmesini, lüks ve tüketim hırsıyla doğal kaynakların yok edilmesini kabul etmez. Tersine doğadan kopuk olmayan bir yaşam tarzını hayata geçirmek için bütün gücüyle çalışır.

Komün Düzeni, Hiyerarşi ve Rekabet

Zulüm ile abat olanın akıbeti berbat olur. Bu cümleyi zalimin sonunu getirecek pratiğin öznesi sarf ediyorsa gerçekleşme olasılığı yüksektir. Diğer taraftan zalimin sonunu kendiliğindenciliğin insafına terk edenlerin sonlarının berbat olma olasılığı da yüksektir. Kendiliğindenciliğin teorisi ve pratiği, zeminini düzen içi yaşamdan bulur. Konformizm devrimci teoriyi küçümser, devrim hedefini silikleştirir, kendine ve işçi sınıfına inanmaz. Dolayısıyla devrimci pratik yerine reformist-protestocu eylem çizgisini tercih eder. Devrimci proletaryanın gücüne güvenmez, devlet iktidarının gücünü abartır. İşçi sınıfının devrimci partisinin tarihsel rolünü basit bir akıl hocalığına indirger. Siyasal konumlanışı, kapitalist düzene bağlı sürdürdüğü yaşamında maddi zemini bulur. Kapitalist devlet karşısında devrimci bir konum alamayan konformist, devrimci örgütlerin düşmanı kesilir. Halkın çektiği sefalet, uğradığı katliamlar, baskılar, kadınların, gençlerin ezilmesi, sömürge halkların durumu vb. onun için kapitalist düzende özel bir yer edinme aracından başka bir şey değildir. Reformist esas olarak düzenin ürünüdür ve var olması-yaşamı düzenin devamına bağlıdır.

Günümüz Türkiye'sinde kitlelerin harekete geçmeye başlayan devrimci potansiyeli karşısında reformist-yasalcı hareketler paniğe kapılmış durumdadır. Çapı şimdilik ufak da olsa her yerde yanan devrim ateşlerini nasıl söndürürüz, isyan eden-direnen kitleleri nasıl kapitalist devletle uzlaştırırız, diye çırpınmaktalar. Bu nedenle burjuva parlamentarizminin ve yasalcılığın, pasifizmin "meşruiyetine" sarılmış durumdadır. Faşist partinin temsilcileriyle "demokratik münazaralara" girmekten, medyada birlikte poz vermekten bile utanmıyorlar. Sistemin her saldırısı karşısında kitlelere uyumsuzluğu ve pasifizmi öğütüyorlar.

Burjuva terörüne karşı devrimci zoru örgütlememek devlet hiyerarşisine boyun eğmekten başka bir şey değildir. Hiyerarşi kendisini ideolojik ikna ve zora dayalı metotlarla geçerli kılar. Uzlaşmaz sınıf karşıtlıklarının ürünü olan devletin işleyişi temel

olarak hiyerarşiye dayanır. Devlet burjuvazinin işçi sınıfı üzerindeki egemenliğini sürdürmesini sağlayan bir araçtır. Devlet her ne kadar toplumun bağrında doğsa da kendisini toplumun üzerinde konumlandırmaya çalışır. Böylece iktidar gücü tarafından toplum üzerinde sınıflar üstü bir uzlaştırıcı konumun ideolojik hegemonyası hedeflenmektedir. Biçimsel üzerinde olma konumu uzlaşmaz sınıf karşıtlıklarını yumuşatarak sömürü sistemini sürdürmeye yarar.

Düzen burjuvazi ile proletarya arasındaki uzlaşmaz karşıtlığın üstünü, toplumu hem ara iktisadî kamplara hem de sosyal kamplara bölerek örtmeye çalışır. Küçük burjuvazi, orta burjuvazi, işçi aristokrasisi ara iktisadî kamplara; cinsiyete, etnik kökene, bölgesel kültürlere, inançlara, yetki gruplarına göre kamplara bölme de sosyal kamplara örnek olarak gösterilebilir. Sistem tarafından yürütülen bu stratejik ayrıştırma büyük kardeşle küçük kardeşin arasında bile kendini gösterir. Stratejik ayrıştırma faaliyetinin toplumun tüm hücrelerinin hedeflenerek yürütüldüğünü söyleyebiliriz. İktidarın amacı işçi sınıfının ve ezilenleri devrimci birliğini bozmak ve devrimci enerjilerini iç rekabetle harcamalarını sağlamaktır. Bu yönetsel düzenek tüm toplumu saran hiyerarşik işleyiş bütünlüğünü yaratmaktadır.

Bu nedenle kapitalist toplumda sadece hiyerarşik işleyiş sürdürmekle görevli yönetici memur ordusu bulunur. Bunların varlık nedeni hiyerarşik düzenin devam etmesidir. Hiyerarşinin memurları, burjuvazinin çıkarı için çalışmayan işçiyi çalıştırmak, öğrenmeyen öğrenciyi burjuva eğitime tabi tutmak, savaşmayan halkı sistem için savaştırmak, boyun eğmeyen kadını sistemin hizmetkârı hâline getirmek vb. görevlere sahiptir. Burjuva toplumda hiyerarşinin resmi devlet görevlileri yanı sıra herkes hiyerarşinin işlemesini sağlamakla zorunlu olarak görevlidir. Örneğin çocuklar hiyerarşik düzene öncelikle annelerinin yönlendirmesiyle tabi olurlar. Mevcut burjuva yasalarıyla çelişse bile hiyerarşinin devamı esastır. Hiyerarşik dizilim yasalarla belirlenmiştir fakat hiyerarşinin devamlılığı yasalar üstüdür. Yasalar burjuva iktidarının sürdürülmesi konusunda eksik kaldığında kapitalist devlet halka karşı yasadışı tüm baskı ve zor yöntemlerini kullanır. Böyle durumlarda burjuvazinin yasadışı faaliyetini yürütebilmesi için hiyerarşiyi işletebilmesi gereklidir. Burjuva hukukuna göre nedeni ne olursa olsun bir insana işkence uygulaması yapmak suçtur. Yasalara da dayanarak bir polis özünde bulunan insani değerlerinden dolayı halka baskı, işkence uygulamayı reddedebilir. Kolluk kuvvetlerinin hiyerarşisi böyle bir yaklaşıma izin vermez. İşkence yapmak istemeyen polis diğer polisler tarafından hiyerarşiye uyma gerekçesiyle işkence yapmaya zorlanır. Böyle bir durumda hiyerarşik işleyişe karşı çıkan polis sistem tarafından cezalandırılır.

Kapitalist toplumda herkes edindiği hiyerarşik konumunu diğerlerine karşı korumaya çalışır. Bu doğrultuda herkes daha üst hiyerarşik konumlar elde etme yönünde teşvik edilir. İnsanlar birbiriyle rekabeti, ayakta kalmanın, yaşamanın kuralı hâline getirmiştir. Elbette bu hiyerarşik diziliş oyununu rekabet ve iktidar gücü en fazla olan burjuvazi yönetir.

Böyle bir toplumda kimsenin birbirine güveni kalmaz. Topluma paylaşım ve yardımlaşma değil, aç gözlülük ve cimrilik hâkim olur. İnsanlarda içten, samimi, dürüst duyguların ve yaklaşımların yerini birbirinin kuyusunu kazmaya yönelik yaklaşımlar alır. İnsanı insan yapan her türlü toplumsal özellik unutulmaya başlanır. Korku akli teslim alır, basit maddi menfaatler insan yaşamının temel amacı hâline gelir. Yalan hakikate, adaletsizlik adalete, tutsaklık özgürlüğe tercih edilmeye başlanır. Bu paragrafta bir tür cehennemi tasvir ettiğimiz okuyucunun dikkatini çekmiştir. Cehennemi görmek için sadece içinde yaşadığımız kapitalist topluma kafamızı yerden kaldırıp dikkatlice bakmak yeterlidir. Burjuva düzeni öyle çürümüştür ki ne dikiş ne de yama tutabilir. Bir saniye bile kaybetmeden bu çürümüş düzenden kurtulmaktan başka bir çarenin olmadığı ortadadır.

Tüm imkânlarını ve enerjisini burjuva iktidarını ortadan kaldırmak için seferber etmeyen ve bu hedef doğrultusunda en ufak bir tereddüdü olan, devrimci değildir. Usta, yıllar önce belki bazı ham kafalara basit gelmiş olsa bile devrimci proletaryaya ihanetin bir türüne dikkat çekmek için “Devrim için savaşmayana sosyalist denmez.”, ifadesini kullanmıştı. Özgürlük gücü, proletaryanın ve ezilenlerin nihai kurtuluşu için savaşır ve asgari siyasi hedefi burjuva iktidarının yok edilmesidir. Dolayısıyla burjuva iktidarıyla devrimci proletaryanın arasında konumlandığını zanneden uzlaşmacıları gerçekte ait oldukları egemen güçlerin aparatı olarak değerlendirir. Bu nedenle sistemden kopuşu hedeflemeyen bir yaşam tarzını kabul etmez.

Komün gücü, devrim savaşımının yaşamsal alanlardaki mevzilerinin teşkil edilmesine yönelik bir örgütlenmedir. Devrim savaşımının mevzilerini sistemle çatışmanın yaşandığı her alana kurmayı hedeflemektedir. Fabrikada, okulda, mahallede, köyde, kırdaki her yerde komün güçleri inşa edilmelidir.

Devrim mücadelesi aynı zamanda toplumsal örgütlenmenin hiyerarşik işleyişe karşı komünal işleyiş şeklinde örgütlenmesidir. Devrimci proletaryanın sınıf mücadelesini yürütebilmek için merkezî bir savaş örgütüne ihtiyacı olduğu açıktır. Fakat devrim mücadelesi işçi sınıfının ve ezilenlerin, yani çoğunluğun burjuva azınlığın hükümranlığından kurtulma eylemi olduğu için demokrasinin kazanılması gereklidir. Devrimci akıl bilincin kitlelere dışarıdan taşınması ve kitlelerin devrimci yolda ilerleyerek daha çok bilinçlenmesiyle üretilebilir. İşçi sınıfının devrimci proletaryaya dönüşümünün bu bütünsel mekanizması ancak gerçek demokrasi hedeflenerek oluşturulabilir ve çalıştırılabilir. Gerçek demokrasiyi hedeflemek, tüm imkânları kullanarak, mücadelenin yönetilmesine işçi sınıfı ve ezilenlerin daha çok katılması için çaba sarf etmeyi gerektirir.

Sınıf savaşımı sırasında gerçek demokratik işleyişin tam manasıyla uygulanamayacağını biliyoruz. Bir savaş örgütü zorunlu olarak merkeziyetçi ve hiyerarşik mekanizmaları kullanır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus devrimci mücadelede merkeziyetçiliğe ve dolayısıyla hiyerarşiye zorunluluktan başvurulduğunun bilinmesidir. Hiyerarşi devrimci proletarya güçlendikçe gittikçe yok edilmesi gereken bir

işleyiştir. Bu nedenle devrimci proletarya örgütlenmesinin merkeziyetçilik yönünü demokrasi ilkesinin denetleyiciliğine tabi tutar. Demokratik merkeziyetçilik kararların aşağıdan yukarı alınmasına ve yukarıdan aşağıya uygulanmasına imkân sağlayabilecek yegâne örgütsel işleyiş sistemidir.

Komün gücünün yöneticileri geçicidir. Ve komünün kararlarını uygulayamadıkları anda devrimci proletarya ve ezilenlerden oluşan şuralar tarafından geri çağırılırlar. Komün gücü, kalıcı yöneticilik ve özelleşmiş bir meslek olarak politikacılık şeklinde pratikleşen ayrıcalıklı konumlanmaları kabul etmez. Tümüyle siyasallaşmış, kendi kaderini eline almış bir toplum örgütlenmesini gerçekleştirmek için çalışır. Doğrudan demokrasiyi mücadelenin her evresinde mümkün olan her an ve koşulda uygulamaya çalışır. Doğrudan demokrasiyi uygulayamadığı an ve koşullarda alınan kararları imkânlar dâhilinde komünün denetimine açmakla yükümlüdür. Bu noktada gerçekleşmemiş bir ütopyaı değil, insanı insan yapan tarihsel yaşam biçimini savunmaktayız. Engels bu konuya şöyle yaklaşıyordu:

“Demek ki devlet ezelden beri var olan bir şey değildir. Devlet olmaksızın varlık sürdüren, devlete ve devlet zoruna dair hiçbir fikri bulunmayan toplumlar olmuştur. Toplumun sınıflara bölünmesine bağlı olan ekonomik gelişmenin belli bir aşamasında, bu bölünme devleti bir zorunluluk hâline getirdi. Günümüzde ise bu sınıfların varlığının üretim açısından bir zorunluluk olmaktan çıkmakla kalmayıp ayrıca somut bir engel hâline geldiği bir gelişim aşamasına hızla yaklaşmaktayız. Sınıflar vaktiyle nasıl kaçınılmaz olarak ortaya çıkmışlarsa aynı şekilde ortadan kalkacaklar onlarla birlikte devlet de yok olacaktır.”¹⁶

Üretim açısından sınıfların varlığının gerekmediğinin tespiti burjuva devletin toplumun sırtındaki kamburdan başka bir şey olmadığını göstermektedir. Bu kambur bütün bünyeyi sadece biçim değil muhteva yönünden de belirlemekte ve yok oluşturma doğru sürüklemektedir. Bünyenin(toplumun) kamburdan(devletten) kurtulması için kapsamlı bir operasyon gereklidir. Operasyon devrim savaşımının ta kendisidir. Operatör *özgürlük gücü*yle ameliyat için gerekli tüm ortam örgütlenmesi *komün gücüdür*.

Devrimci proletarya kapitalist devlet yıkıldıktan sonra da iktidar gücünün oluşturduğu hastalıklı toplumsal yapıya karşı burjuva iktidarının tüm biçimlerini ve kalıntılarını yok etmek için devlet olmayan devlet şeklinde örgütlenerek özgürlük gücünü tüm toplumsal bünyede harekete geçirmelidir. Bu sürecin sonucunda kaçınılmaz olarak devrimci proletarya kendi sınıfsal varlığına da son vermiş olacaktır. *“Devlet nihayet tüm toplumun gerçek temsilcisi hâline geldiğinde ise kendi kendini geçersiz kılar.”* (F. Engels, Anti-Dühring, sf.301) Komün gücünün yaşam bulduğu alanlarda tüm toplumun temsilcisi olmak temel hedefidir. Bu doğrultuda gelecekteki komünist toplumun birçok yönden prototipi olarak örgütlenir. Bu nedenle günümüzün toplumsal sorunlarını geleceğe ertelemez. Sınıflı toplumların ürettiği çeşitli sorunların çözüm

¹⁶ F. Engels, Ailenin, Özel Mülkiyetin, Devletin Kökeni

süreci başlatılmadan bilinmez bir geleceğe ertelenmesinin bir tür statükoculuk yarattığını tarihsel deneyimlerimizle gördük. Özellikle Paris Komünü ve Ekim Devrimi devrim yolumuzu aydınlatan büyük merhaleleri temsil etseler de zamanında çözülmeyen sorunların devrim mücadelesine yarattıkları zararları da barındırmaktadırlar.

Ekim Devriminin en güçlü yanlarından biri de Paris Komününden ve diğer toplumsal mücadele tarihinden dersler çıkartmasıdır. Ekim Devriminde devrimci proletarya Paris Komünündeki kardeşleri gibi yarı yolda durmadı. Tüm burjuva iktidarını sonuna kadar yıktı ve devlet erkini ele geçirdi. Diğer taraftan komünist topluma doğru ilerleyebilmek için devletin sönmülmesi, emperyalizmin yenilmesi, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması gibi birçok konuda devrim atılım başlatıldıysa da ilerleme sürdürülemedi. Bu durumun objektif ve sübjektif olmak üzere çeşitli sebepleri vardır. Emperyalist saldırganlık başta olmak üzere Ekim Devriminin yarı yolda durmasının dışsal nedenleri elbette sübjektif nedenleri azımsanmayacak bir biçimde etkilemiştir. Fakat devrimci proletarya bulunduğu bugünkü mücadele evresinde sürekliliğin gücünü ve imkânlarını mücadelede değerlendirebilmek için kaybedilen mevzilerin sübjektif nedenleri üzerinde özel olarak durmalıdır. Bahsettiğimiz sorunların çözümleri sadece entelektüel faaliyetle bulunamaz. Mücadelenin pratiği ve teorisi diyalektik bir bütünlükle ele alınmalıdır. Komün gücü kendisini toplumsal mücadeleler tarihinin ürünü ve gelecekteki komünist toplumun işaret fişeği olarak yapılandırmalıdır.

Proletarya devrimci yoldan ilerleyerek tarihi tekerrür ettirme gücüne sahip değildir. Tarih dâhil her hangi bir şeyi tekrar meydana getirme gücü ancak tanrıda bulunabilir. Mevcut tüm kutsal kitaplar bile tarihte olan olayları yorumlayarak geleceğe dair çeşitli kurgular anlatmaktadır. Gelecek yaşandıktan sonra tarihe dönüştüğünde, geçmişin inançlarının, aslında yaşanan olayları önceden gördüğüne dair kutsal kitapların yorumcuları tarafından sürekli bilgilendiriliriz. Yaşanan ana tutunacak gücü olmayanlar falcılık oyunu üzerinden sürekli geçmişe kaçarlar. Gerçekten yaşayanlar geleceğe dair umutlarıyla var olurlar.

Mesihlerini kaybeden kölelerin ve yoksulları gelecekte bir mesih gelmesini beklemelerinden daha doğal bir arzu olamaz. İsa'nın döneminde Hristiyanlık insanlığa dünyada fazla sahip olmadığı eşitlik ve sevginin hâkim olduğu bir başka dünya vadetti. Köleler ve yoksullar bu inanç etrafında birleştiler ve mistik bir kültürle kaynaşmış ortaklaşa yaşam tarzını benimsediler. Uzun bir süre Roma devletinin baskısına karşı yaşamayı becerdiler. Uzun yıllar geçtiği halde mesihin gelmediğini gören Hristiyanlar aralarından kendi önderlerini çıkarttılar. Roma devletinin örgütlü baskısına karşı kendi hiyerarşik kilise örgütlenmelerini oluşturdular. Hristiyan öğretilerinde Aristoteles'in fikirleri, geçmişin tanrıçaları- idolleri başka biçimlerde, mitolojik hikâyeleri farklı anlatı usulleriyle bulunmaktadır. Hristiyanlık Roma devletiyle kaynaşarak İsa'nın öğretilerinden bambaşka bir şey olarak egemenleşti. Kölelerin, yoksulların inancı, yaşam biçimi yeni bir egemen kesimin oluşmasına zemin oluşturdu.

Devrimci proletarya vadedilenin ya da dışardan dayatılan bir inancın peşinden gidemez. Proletarya kendi üretici gücünün farkına vararak kendine inanır. Kendinin öyle bir üst düzeyde farkına varır ki insanlığın kurtuluşunu kendini bir sınıf olarak yok etmekte görür. Geçmişte yaşadıklarıyla anda yaşadıkları bilincini ve inancını oluşturur. Geleceği tahmin etmesine gerek yoktur. Kendisi geleceğin tohumudur. Komün gücü ise geleceğin tohumunun toprağıdır. Montaigne “yaşamak sanatı” başlığı altına şu yaklaşımlarını belirtiyordu:

“Kendinden dışarı çıkmak, insanlıktan kaçmak çılgınlıktır; buna çaba harcayanlar melek olacaklarına büsbütün hayvanlaşır, yükselecek yerde alçalırlar. İnsan bilimlerinin en aşağılığı da bence en yukarlarda dolaşanıdır. İskender'in en küçük, en bayağı yanı tanrılaşmak, göklere çıkmak hevesine kapılmasıdır. Söz aramızda, göklerde dolaşanların düşünceleri ile yeraltında yaşayanların adetleri arasında her zaman garip bir benzerlik görmüşümdür. İnsan beden hazlarını gereğince tatmayı biliyorsa tanrılara yaraşır bir olgunluğa varmış demektir. Kendi koşullarımızda başkalarını aramız onlardan yararlanmayı bilmediğimiz içindir; kendimizden kaçmamız kendimizde olup biteni bilmediğimizdendir... İsteddiğimiz kadar yüksek sıranklar üstüne çıkalım, yine kendi bacaklarımızla yürüyeceğiz; dünyanın en yüksek tahtına da çıksak, yine kendi kığımızla oturacağız.”¹⁷

Günümüzde insanların büyük bir çoğunluğu tercih ettikleri gibi yaşayamamaktadır. Bu durum doğal koşullardan ve insanın doğanın sunduklarından memnuniyetsizliğinden kaynaklanmaktadır. Tersine insanlığın kendi arasında ezen ve ezilen sınıflar olmak üzere bölünmesiyle ortaya çıkan çelişki bu durumun nedenidir. İşçi sınıfı ve ezilenler benliklerini, kendi hayatlarını iradi bir şekilde yaşayamaz durumdadır. Bir insanı başlangıçta zor eylemi tutsak haline getirebilir. Tutsak onu kontrol eden gardiyanı tarafından sahiplenilir ve bir meta ya da üretim aracı olarak sahiplenenin istediği gibi kullanılırsa artık fiziksel olarak köleye dönüşmüş olur. Diğer taraftan hiçbir zor eylemi insanı manevi olarak köle yapamaz, çünkü iradi olarak boyun eğmesi gerekir. Tutsak, tutsak edene itaat etmediği, ona iradesini teslim etmediği sürece ruhu köleleşmez.

Bir insan iradesini tümüyle teslim ettiği andan itibaren kendi hayatını yaşamaktan, kendi olmaktan vazgeçmiş olur. Bu sonucu belirlenmiş maddi şartlarla sınıyamayız. Hapishanede bir tutsak sistem karşısında direniyorsa, kırbaç altında bir köle özgürlüğü için yaşıyorsa, fabrikada bir işçi patrona karşı olan öfkesiyle alın terini kariyorsa iradesi teslim alınmamış demektir. İnsanın özgür iradesi birazcık bile direniyor, kendinde ısrar ediyorsa fırsat bulabilirse benliği için savaşmayı mutlaka göze alacaktır. İnsanın kendine kavuşması özgürlüğe yönelmesini mümkün kılar. Özgürlüğe yönelmek ancak kendinde ısrar edenlerin örgütlü mücadelesiyle mümkün olabilir. Özgürlüğe yönelmenin kolektif bir tarifi yapılabilir. Diğer taraftan özgürlüğün tanımını her insan için farklılaşacaktır.

¹⁷ Montaigne, Denemeler, Kitap 3, Bölüm 13

Burjuvazinin zor aygıtları insanı ancak benliğini yitirmişse özgürlüğe yönelmekten alıkoyabilir. Bu nedenle devrimci proletaryayı hiçbir zorlayıcı, kısıtlayıcı şart ya da önlem özgür yaşamı örgütlemekten alıkoyamaz. Fabrikalar, okullar, mahalleler yaşadığımız, çalıştığımız her yer devrimci mücadelenin kaleleri hâline gelmelidir. Burjuva iktidarıyla uzlaşanlarla uzlaşmayanlar net bir şekilde ayrışmalıdır. Devrimcilerin birliğinin sağlanması kadar devrimci olmayanlardan arınma gerçekleştirilemezse mücadelenin kaleleri, komün güçleri inşa edilemez. Unutulmamalıdır ki tarihte ezilenlerin devrimci hareketlerinin kaybettikleri mevzilerin önemli sebeplerinden biri ait oldukları sınıflardan çıkan işbirlikçi hareketlerdir. İktidar gücünün koruyucuları yine köle sınıfından satılık ruhlardır.

Babailerin Selçuklu devletine karşı isyanı Spartaküs'ün köle ordusunun Roma devletine karşı isyanına çok benzer. Babai isyanı yoksul köylülerin, göçerlerin yaşamsal nedenlerle başlattığı siyasi bir hareketti. Selçuklu devletinin paralı askerlerine karşı Babailerin-halkın kendiliğinden silahlı gücü defalarca galip gelmiştir. Babailer devletle savaşırken diğer yoksul Anadolu halklarına hiçbir zarar vermediler. Başarılı olmalarının ve kendilerinden sonraki halk isyanlarına esin kaynağı olmalarının bir nedeni de budur. Egemen sınıfların kâbusu, ezilenlerin cesaret kaynağı olmalarının nedeniyse direnişi yaşam biçimi haline getirerek sonuna kadar zulme karşı kadın, erkek, çocuk tüm halk olarak savaşmalarıdır. Selçuklu ordusuna karşı tüm halk olarak Malya savaşında öyle bir savaşmışlardır ki egemen sınıfların hafızasına ezilenlerin öfkesinden duydukları korku bir kez daha silinemeyecek şekilde kazanmıştır.

Spartaküs Roma'ya savaş tutsağı olarak getirildi ve köle olarak satıldı. Gladyatör okulundan az sayıda arkadaşıyla kaçtığında kimse tarihin akışını etkileyecek devrimci bir savaşın başladığını bilmiyordu. Roma devletinin kendisini imha etmek için gönderdiği askeri güçleri yendikçe Spartaküs'ün güçlenen devrimci hareketi köleler arasında duyulmaya başlandı. Roma devletinin zulmü altında ezilen tüm halklardan köle kurtuluş ordusuna katılanların sayısı artmaya başlamıştı. Zaferleri çoğaldıkça Spartaküs'ün ordusu tüm köleler ve ezilenlerin umudu oldu. Köleler özgür bir yaşamın mümkün olduğuna inanmaya başladılar. Spartaküs'e katılarak özgürlük için savaşarak yaşamayı tercih ediyorlardı.

Bununla birlikte isyana katılan farklı halkların mücadele birliğini sağlamak zorlaşmıştı. Bazıları Roma devletinin gücünü küçümseyerek Spartaküs'ün özgürleştirmeye, birleştirmeye ve ayaklandırmaya dayalı devrimci stratejisinin dışında anlık saldırılar düzenliyorlardı. Galyalılar böyle bir denemeden sonra ciddi bir yenilgi aldılar. Bu yenilgiden sonra Spartaküs'ün stratejisinin doğruluğu daha çok kabul görmeye başladı. Savaş güçlerini yeniden dizayn eden Spartaküs Güney İtalya'yı ele geçirdi. Daha sonra Kuzeye yönelerek birçok zafer kazandı ve köleleri özgürleştirdi. Fakat Roma şehrine dayandığı hâlde saldırı düzenlemedi. Roma devletini tümüyle ortadan kaldırmayı hedefleseydi Spartaküs hareketinin sonu farklı olabilirdi. Köleci Roma devletini ortadan kaldıran Spartaküs'ün kölelerden oluşan ordusu olabilirdi.

Roma'nın üstüne yürümek yerine Spartaküs Güney İtalya'da bir tür Güneş Ülkesi kurmayı tercih etti. Halkın geçim araçlarına kolay ulaşabilmesine yönelik düzenlemeler yaptı. Altın ve gümüş kullanımını yasakladı ve mütevazı bir yaşam biçimini hâkim kıldı. Basit yasalarla halk arasında adaleti sağladı ve eşitlikçi bir düzen kurdu. Aynı zamanda aralarına yeni katılanlara savaş eğitimi vermeye de devam ettiler. Diğer taraftan boşluktan faydalanan Roma devleti, ordusunu Spartaküs'e karşı yeni bir savaş açmak için hazırladı. Roma ordusu geçmişte Spartaküs karşısında edindiği bütün savaş tecrübelerini ve sömürmeye devam ettiği köle emeğinin büyük kısmını savaş hazırlıkları için kullanarak güçlü bir ordu oluşturdu. Her ne kadar Galyalıların bazı disiplinsiz hareketleri Spartaküs'ün ordusunu zayıflattıysa da Spartaküs hareketinin yenilgisinin esas sebebi karşısındaki düşmanı zayıfladığı anda tümüyle ortadan kaldırmak için harekete geçmemek olmuştur.

Spartaküs devrimci dinamizmi devam ettirmek yerine Güney İtalya'da korunumcu bir statüyü tercih etmiştir. İçinden kaynaklanan bir iradeyle bir halkı, savaş durumundan barış durumuna geçirmek pek zor değildir; fakat barış durumundan savaş durumuna geçirmek oldukça zordur. Gündelik yaşamın dayattıkları işçi sınıfı ve ezilenler üzerinde kolaylıkla atalet yaratabilir. Komün gücünün işlevlerinden biri de bu ataleti engellemek ve halkın devrimci savaş vaziyetini koruyarak düşman karşısında uyanık ve atik vaziyetin sürekli üretilmesini sağlamaktır.

Tarih olup bitenle ilgilenir; siyaset oluyor olanla ve olacak olanla ilgilenir. Bu nedenle siyasal tarihin irdelenmesi tikelden tümele genel bir perspektif edinmemiz doğrultusunda anakronik ve tekrarsız oluşu nedeniyle çeşitli güçlükler çıkartır. Elbette yaşanan bütün anlar üzerine sadece yorum ve yaşanılacaklar üzerine sadece tahmin yapmayı amaç edinseydik yükümüz ve sorumluluğumuz çok daha hafif olurdu. Devrimci pratik, özneyi, geçmişin ürünü, geleceğin tohumu olduğunu bilince çıkartması yönünde zorlar. Ve özneye anı yaşamanın bütün devrimci imkânlarını sunarken, gerçekleşmekte olan gerçeğin yükünü sırtına bindirir.

Sınıf savaşımı tarihinde henüz daha kazanılan ya da kaybedilen bir savaş bile yoktur. Ezenlerle ezilenler arasında tarihte değişik biçimlerde şiddetlenen kavga bayrak yarışı gibi yeni öncüllere devrolarak devam etmektedir. Günümüzde ezilenlerin bütün çelişkileri proletarya kapsamında keskinleşiyor ve bütünleşiyor. Bu durum proletaryanın burjuvaziye karşı savaşının tarihi ilerlediği sınıflı toplumlar rayından çıkaracak nitelikte olduğunu göstermektedir. Sınıflar arası uzlaşmaz çelişkiye son verecek bu mücadele proletaryanın dışındaki ezilen kesimlerin Roma devletine isyan eden kölelerle Roma devletini yıkan yarı komünal Cermenlerin tarihsel rollerinin sırasız bir şekilde birbirlerinin ve genel olarak toplumun sosyo-ekonomik değişimlerini belirlemelerine benzer durumlara izin vermemektedir. Yani artık komünal bir yapıya sahip olanın sınıflı bir toplumu yıktığı bir evrede kendisinin sınıflı bir topluma dönüşmesi mümkün değildir.

Roma devleti fiilen köleler tarafından değil yarı komünal Cermen savaş klanları tarafından yıkılmıştır. Cermenlerde toprak mülkiyeti yoktu. Aynı bölgede fazla uzun süre yaşamıyorlardı. Bu durumun nedeni tarımla uğraşmamaları ve hayvan sürüleri, avcılıkla beslenmeleriydi. Diğer nedeniyse yerleşik topluluklar üzerine sefer düzenleyerek ele geçirdikleri ganimetlerle yaşamalarıydı. Şefler savaşçılıklarına ve yeteneklerine göre seçiliyordu. Cermenlerde kişi toplumsal konumunu servetine göre değil kişisel yeteneklerine göre ediniyordu. Kişisel servet hırsı hareket halindeki bu topluluklar için yükten başka bir şey değildir. Cermenler için önemli olan sahip oldukları malın kullanım değeriydi. Toplum sınıflara bölünmediği için herkes topluma sağladığı yararlılığa göre konum elde etmekteydi. Bu şekilde kendiliğinden örgütlenmiş bir savaş gücü karşısında Roma devletinin dayanamaması doğaldır. (Aslında Spartaküs karşısında da dayanamamıştı) Belki Cermenler Roma'yı yıktılar fakat Cermenlerin komünal yaşantısını da Roma'nın mirası yok etti.

Köleler ve serfler buldukları sosyo-ekonomik toplumlarda üretici güçler olarak tek devrimci güç değildiler. Özellikle burjuvazi yüzyıllar boyunca iktidarı bütünüyle ele geçirincede kadar bu devrimci sınıflara yakın durarak tarihin tekerleğini kendi iktidarına doğru ilerletti. İktidarı ele geçiren burjuvazi tarihsel olarak peşine taktığı tüm ezilenlere ihanet etti. Roma İmparatorluğunu burjuva gericiliğine sürekli esin kaynağı olması boşuna değildir.

Tarihte gerçekleşmiş bütün proletarya devrimlerinin ortak özelliği proletarya burjuvazi tarafından tekrar yenildiğinde, elde ettiği mevziini kaybettiğinde sosyo-ekonomik yapı özünde klasik kapitalizmden başka bir şeye dönüşmemektedir. Hatta proletarya ve ezilenler için en gerici, vahşi sömürü düzeni geri gelmektedir. Bu nedenle proletaryanın ve ezilenlerin tek kurtuluş yolu devrimci savaşı sonuna kadar sürdürerek kazanmak, kazandığını korumak, kesintisiz bir şekilde sosyalizmi inşa etmektir.

Komün gücü halkın tüm yaşamıyla devrimci savaşı yürütmesini örgütler. Kapitalizm ve emperyalizmle en ufak bir ara yol, uzlaşma arayışını ihanet kabul eder. Tutsaklık, sömürü ve baskı koşullarında yaşatılan halkı sahte barışa, pasifizme yönlendirmeye çalışan objektif ajanları da devrimin düşmanı olarak kabul eder. Diğer taraftan sekter-kişisel çıkarları için devrimci safları bölen devrimci kültür açısından düşkün, anti demokratik, pragmatik, oportünist unsurları devrimci saflarda değerlendirmeyen ve bunlarla ideolojik mücadele yürütür. Devrimci proletaryanın ve ezilenlerin genel olarak çıkarlarının korunmasını esas alır. Burjuvazinin proletaryaya ve ezilenlere gelebilecek her saldırısına özgürlük gücünün misliyle karşılık vermesi için gereken zemini hazırlar. Kazanılan devrimci mevzileri sonuna kadar korumak ve güçlendirmek için çalışmalarını yoğunlaştırır.

Komün gücü için burjuvazinin hüküm sürdüğü her yer savaş alanıdır. Burjuvazinin sömürdüğü, baskı kurduğu herkes potansiyel komün gücü üyesi ve özgürlük gücü savaşçısıdır. Burjuva sınıfından olup insan olduğunun bilincine vararak, ait olduğu sınıfın fiili ve ideolojik prangalarından kurtulma iradesini gösteren ve

özgürlük için mücadele etmek isteyenlere de komün gücünün kapısı açıktır. Komün gücü ancak hedefe bağlı bir kararlılık, güç ve hızı birleştiren kesintisiz devrimci taarruz yöntemiyle oluşturulabilir. Böyle bir stratejik yaklaşımla devrimci akıl ve pratik birleşerek hedefe doğru ilerleyebilir. Komün gücünün görevi işçi sınıfının ve ezilenlerin nihai zafere doğru ilerleyebileceği yenilmez, sağlam bir temeli oluşturmaktır. Unutulmamalı ki devrimci savaş öncelikle stratejik planlama aşamasında kazanılır.

Devrimci Zorun Yöntemleri ve Örgütlenmesi Üzerine

İşçi sınıfı, ezilenlere karşı savaş, burjuvazi iktidara yerleştiği andan itibaren başlatılmıştır. Burjuvazi sömürücü faaliyetini devam ettirebilmek ve zorun her yöntemini ulusal ve uluslararası düzeyde proletaryaya, ezilenlere ve ezilen halklara karşı kullanmaktadır. Burjuva zulmünden dolayı sefalet içinde sürünmek ya da ölmek istemediğini bir şekilde ifade eden herkes iktidarın düşmanı ilan edilerek devlet şiddetinin çeşitli biçimlerine maruz kalmaktadır. İktidarın legal ve illegal zor örgütlenmeleri muhalif bir yasal partinin bürolarını ve seçim mitinglerini bombalayarak birçok insanın ölmesine ve yaralanmasına neden olmakta, çocuklar bile yargısız infazlarla öldürülmekte, hapishanelerde işkencelerden geçirilmekte, yoksul köylüler hava bombardımanı ile katledilmekte, yazarlar, gazeteciler, öğrenciler hapishanelere atılmakta, Ortadoğu halklarına karşı katliamcı bir savaş yürütmesi için faşist DAİŞ örgütü kullanılmakta ve desteklenmektedir. Sadece bir kısmını aktardığımız AKP hükümetinin yürütmesi olduğu burjuva diktatörlüğünün bu uygulamaları bilinmeyen, farkında olunmayan şeyler değildir. Zaten bilinen bu gerçeklerin altını çizmek zorundayız, çünkü halk saflarının bünyesine kene gibi yapışmış işbirlikçi şebekelerle devrimciler arasına ayırım koymak güncel görevlerimiz arasındadır. Nedeni her ne olursa olsun oligarşik diktatörlüğe ve emperyalizme karşı uyuşuk, pasif ve düzen sınırları içerisinde bir “muhalefeti” işçi sınıfı, ezilenlere salık verenler sadece devrime değil, gerçeğe de ihanet etmektedirler.

Devrimci proletaryanın burjuvaziye karşı mücadele stratejisi üç temel yönlemsel yaklaşımla gerçekleşebilir: birincisi proletaryayı devrimci proletarya yapan öncü örgüt komünist parti örgütlenmesidir, ikincisi burjuva devlet iktidarının mekanizmasının çökertilmesinin, imha edilmesinin hedef alınması, üçüncüsü ise devlet iktidarının devrilmesinin ancak kitlelerin eseri olabileceğinin tespit edilmesidir. Devrimci parti işçi sınıfını ve ezilenleri devrim hedefi doğrultusunda örgütler, hazırlar, eylemlerini yönetir. Fakat kitlelerin yerine (onları ikame ederek) devrim yapamaz. Bu durum öncü partinin iradesiyle aşılamaz. Devrim ancak demokrasinin, devrimci proletarya lehine hareketi sürdürebilecek diğer ezilen kitleleri komünist partinin önderliği altında birleştirebilecek yeterli güç düzeyinde kazanılmasıyla başarıya ulaşabilir. Diğer taraftan kitleler komünist partinin öncülüğü olmadan, kendiliğinden devrim yapamazlar. Kalın çizgileriyle özetlediğimiz devrim stratejisinin üç temel yönlemsel yaklaşımından herhangi birisi ihmal edildiği takdirde zafer yürüyüşünün sekteye uğraması kaçınılmazdır. Stratejik yöntem doğru belirlenmezse hangi mücadele aracı kullanılırsa kullanılsın, devrimci enerji boşa harcanmış olacaktır. Bu nedenle siyasal mücadelenin devrimci zordan, devrimci zorun siyasal mücadeleden kopartılarak, ayrıştırılarak ele alınması ve pratikleştirilmesi devrim hedefine hizmet etmeyeceği gibi burjuva iktidarının da elini kuvvetlendirecektir.

Açıkça belirtmek gerekiyor ki devrimci proletaryanın devrim hedefine ulaşmasının tek yolu burjuva iktidarının zor yoluyla devrilmesidir. Bir kez bu zorunluluk bilince çıkarılınca burjuva zor aygıtına karşı halkın devrimci zorunun mücadelesinin her

evresinde örgütlenmesi gerekir. Siyasal mücadelenin farklı araçlarla sürdürülmesi ve kopmaz bir parçası olarak savaş, komünist partinin taktik ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli biçim ve düzeylerde örgütlenmelidir. Sadece zorun kullanılmış olması bir eylemin devrimci nitelik kazanması için yeterli değildir. Kitlelerin devrimci bilinç kazanmasına, örgütlenmesine, devrimci amaçlar doğrultusunda hareket etmelerine ve bütün bunların gerçekleşmesinin önünü açmaya hizmet etmeyen zorun kullanıldığı eylemler hedefe yakınlaştırmadığı gibi hedeften uzaklaştırabilir. Siyasal araçlarla zor araçları mutlaka birleşik ve senkronize bir şekilde kullanılmalıdır. Silahlı ayaklanma, gerilla mücadelesi, grev, boykot ve benzerleri zorun ve siyasal araçların beraber kullanılmasını gerektirir.

Devrim hedefine doğru harjsekete geçmeye, her türlü özveriyi göstermeye ve bedeli ödemeye hazır bir halk ile ideolojik olarak silahlandırılmış devrimci öncüler örgütü, doğru savaş taktikleri üreterek hedefe kilitlendikleri zaman sosyalizmin zaferi kaçınılmaz olur. Böyle bir ideal devrimci durum kendiliğinden gerçekleşemez. Öncelikle devrimci proletaryanın çok yönlü bir hazırlık evresi geçirmesi gerekir. Hazırlık evresinin birinci görevi stratejinin ve temel taktiklerin net bir şekilde belirlenmesidir. İkinci görevi gereken niteliğe sahip kadroların üretilmesi, kitle örgütlenmesinin devrimci örgütün kökleriyle sağlam bir biçimde tutunabileceği düzeye getirilmesi ve yeraltı faaliyetinin her yönüyle örgütlenmesinin tamamlanmasıdır. Üçüncü görevi belli bir mücadele deneyiminin kazanılmasıdır. Hazırlık evresinin görevleri tam manasıyla gerçekleştirilirse, düşmanla amansız bir siyasal savaşımın verileceği atılım döneminde devrimci örgüt çok daha güçlü olur. Bu nedenle devrimci öncü bugünün işini asla yarına bırakmamalıdır.

Burjuva iktidarını yıkmayı düşünen devrimci örgütün, çok yönlü ve güçlü bir savaş hazırlığı içinde olması gerekir. Aksi bir konumlanış bahsi geçen örgütün ya budalalar ya da reformistler-pasifistler örgütü olduğunu gösterir. Bununla birlikte memleketimiz koşullarında devrimci örgütün mutlaka temel olarak sanayi proletaryası içinde örgütlenmesi gerekir. Bu temel görevi yerine getirmemek burjuvazinin kalbini avcunun içine almışken sıkılaşmaya benzer. Stratejinin bir unsuru olarak kesintisiz devrimci taarruz ancak ideolojik ve pratik olarak silahlanmış proletaryanın devrimci savaş müfrezeleriyle başarılabilir. Lokal grevler, genel grev, kitle gösterileri, boykot ve barikat mücadeleleri; büro toplantılarıyla, bol laf kalabalığıyla, gereksiz menzillerin kat edilmesiyle ve kolluk kuvvetleri tarafından hırpalanarak, tutuklanarak kazanılamaz. Devrimci proletaryanın devlet iktidarı karşısında kendisini mağdur, burjuva terörü tarafından ezilen bir konumda göstermesi kadar absürt bir siyasal propaganda tarzı olamaz. Tersine böyle bir tarz kitleleri burjuva terörü karşısında yıldırır, devrimci mücadeleden soğutur. Komünist partinin görevi mağduriyetleri değil devrimci savaşımı yönetmektir.

İşçi sınıfı ve ezilenler her daim sistemin onların haklarına ve yaşamlarına karşı saldırılarına belli biçimlerde tepki gösterirler. Bu tepkiler bir volkanın patlama öncesi verdiği işaretlere benzer. Kitlelerin kabarması volkanik patlamanın doğada meydana getirdiği gibi toplumsal yapıda nitelik değişimleri meydana getirebilir. Toplumsal yapıda

nitelik değişiminin meydana gelebileceği anları devrimci örgütün hazırlıklı bir şekilde yakalaması gerekir. Böyle bir perspektifle partinin savaşı kurmayları pratiğin tam içinde olmalıdır. Althusser, Lenin'in devrimci konumlanışını şöyle yorumlamaktadır:

“Lenin üstünde etkili olabilmek için içinde eylemesi gereken konjonktürün tam anlamıyla içindedir. Bu nedenle Lenin'in pratiği pragmatist (yani sübjektivist-volontarist) değildir. O, “kafasındaki” bir fikrin peşinden giden ve onu dışarıdan zorla kabul ettirmek isteyen bir özne değildir: o, halk kitlelerinin öncüsü olan bir sınıf mücadelesi örgütünün yöneticisidir ve “doğru çizgiyi saptarken” (kitlelerden bir adım önde ama yalnız bir adım), kendisinin de içine hapsediği bir güç ilişkisini zorlayıp eğmek için düşünmektedir.(...)Pratik ama pragmatik değil.”¹⁸

Devrimci savaşı ancak böyle bir önderlik yürütebilir ve yönetebilir. Öncünün hedefe kilitlenmesi kitlelerin militanlığıyla komünist partinin önderliğinin birleşebilmesinin ve bütün mücadele yöntemlerinin devrime yararlı hâle gelmesinin ön şartıdır. Devrimci proletarya eyleminin önüne çıkan bütün engelleri ortadan kaldıracak gözüpeklige sahip olmalıdır. Devrimci gözüpeklik bilimsel çalışma, planlı hareket, çalışkanlık, öz disiplin, maksimum derecede örgütlülük, üretkenlik ve dikkatle donatılmalıdır. Bütün bu nitelikler birbirine ikame edilen değil, birbirini tamamlayan bir bütünsellikle ele alınmalıdır.

Diğer mücadele yöntemlerinin yanı sıra devrimci proletaryanın çeşitli biçimlerde başvurması gereken zor yöntemlerinden biri de gerilla savaşıdır. Devrimci proletarya bu mücadele yöntemine hem hemen dünyanın her tarafında çeşitli biçimler ve araçlarla başvurmuştur. Bazı devrimci örgütler çeşitli maddi imkanlara ulaşabilmek ve örgütlenmenin önündeki engelleri kaldırabilmek için, bazılarıysa açık işgale, faşist diktatörlüğe ve benzerlerine karşı topyekûn savaş yöntemi olarak, gerilla savaşı hayata geçirmişlerdir. Birbirlerinden farklı olmak kaydıyla Çin ve Vietnam devrimlerinde gerillacılık uzun süreli halk savaşı stratejisi şeklinde ve mücadelenin belli bir evresinde düzenli halk ordusu savaşıyla karışık bir şekilde uygulanmıştı. Bu ülkelerde gerillacılık ve halk savaşı, tam bir zafer elde edilmesiyle sonuçlandığı için tüm dünya devrimi hareketine doğal olarak esin kaynağı olmuştur. Lin Piao “Mao Zedung Yoldaşın Halk Savaşı Teorisinin Uluslararası Önemi” başlıklı yazısında, zaferle sonuçlanan devrimci yöntemlerini dünya devrimci hareketine önermişti:

“Ekim Devrimi, ezilen halkların devriminde yeni bir çağ açmıştır. Ekim Devriminin zaferi, batıdaki proletarya sosyalist devrimleri ile, doğunun sömürge ve yarı-sömürge ülkelerindeki milli demokratik devrimler arasında bir köprü kurmuştur. Çin Devrimi de sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde milli demokratik

¹⁸ L. Althusser, Felsefe ve Bilim Adamlarının Kendiliğinden Felsefesi, 1967, sf. 66

devrimler ile sosyalist devrimlerin birbirine nasıl bağlanacağı sorununu başarıyla çözümlenmiştir.”¹⁹

Çin Devriminin kendi yöntemiyle Lin Piao'nun belirttiği gibi dünya ezilen halklarının ve işçi sınıfının birçok sorununu çözdüğü doğrudur. Bu deneyimlerin dünya devrimcileriyle paylaşılması ve irdelenmesi gerekir. Çin Devriminden alınacak çok dersler ve öğrenilmesi gereken birçok yöntem vardır. Fakat özgün koşullarından dolayı hiçbir ülkenin devrim yolu bir diğerinkiyle aynı olamaz. Bir ülkede uygulanan devrimci strateji başarılı bile olsa diğer bir ülkeye şablon olarak önerilmesi pek başarılı sonuçlar vermemektedir. Aynı prensip, Ekim Devrimi, Vietnam Devrimi, Küba Devrimi ve tüm dünya devrimci mücadeleleri için de geçerlidir.

Latin Amerika, gerilla savaşının uzun yıllardır devrimci bir yöntem olarak farklı biçimlerde kullanıldığı ve kullanılmaya devam edildiği bir bölgedir. Bu bölgede cereyan eden gerilla savaşları uygulanış biçimleri ve başarılı-başarısız sonuçlarıyla beraber çok yönlü tartışmalara neden olmuştur. Şehirlerdeki ve kırlardaki Küba halkının devrimci durumunu başarılı bir devrime taşıması açısından Che'nin ve Castro'nun başını çektiği gerilla savaşı da dünyanın çeşitli bölgelerindeki devrimcilere esin kaynağı olmuştur. Küba Devriminin stratejisi bir yana, Che'nin devrimci tarzının bu durumun oluşmasına katkısı büyüktür. Che şahsında dünya devrimci hareketi nasıl savaşılabileceği ve nasıl kazanılabileceği hakkında somut bir fikir elde etmiştir. Bir muharebe kazanılabilir ya da kaybedilebilir. Esas olan dünya halklarının ve işçi sınıfının kapitalizme karşı savaşı kesintisiz bir şekilde sürdürmesidir.

Devrimci proletaryanın zafer kazandığı dünyanın her yerinde devrimci zor kaçınılmaz olarak kullanılan bir yöntemdir. Gerilla savaşı da bu yöntemin o veyahut bu oranda kullanılan bir biçimidir. Gerilla savaşı hazırlık, gelişim ve zafer aşamalarında Ekim Devriminde de belli biçimlerde kullanılmıştır. Lenin gerillacılığa dayalı mücadele yöntemi için şu noktaları belirtmiştir:

“Devrimciler, farklı dönemlerde farklı yöntemler kullanır, bunların seçimini kesenkes tamamlanmış ideolojik ve örgütsel koşullara bağlar:

Bolşevikler, gerilla eylemlerine karşı anlamsız bir tutku taşıdıkları suçlamasıyla sık sık karşılaşılırlar. Gerilla eylemleri konusundaki karar taslağında (Partiniye Izvestia, Sayı 2 ve Lenin'in Kongreye Raporu), gerilla eylemlerini savunan Bolşevik kesimin bu eylemlerin benimsenmesi için aşağıdaki koşulları önerdiğini anımsamak, bu nedenle, yanlış olmayacaktır: Hangi koşul altında olursa olsun, özel mülkiyete “el konulmasına” izin verilmemeliydi; hükümet mallarının “el konulması” salık verilmemeliydi ama ancak bunların partinin denetimi altında olması ve gelirleri bir ayaklanmanın gereksinimleri için karşılanması kaydıyla kabul edilirdi. Gerilla eylemleri, şiddet biçimi içinde zalim hükümet memurlarına ve kara-yüzlerin aktif üyelerine karşı salık verilmeliydi, ama bu da ancak şu koşullarda:

---

¹⁹ Lin Piao, 1966

1. *Yığınların duyguları hesaba katılmalıdır,*
2. *O yöredeki işçi sınıfı hareketinin koşulları hesaba katılmalıdır,*
3. *Proletaryanın kuvvetlerinin ziyan olmaması konusunda dikkat gösterilmelidir.”²⁰*

Devrimci savaşımın her yönteminin uygulanması konusunda parti üyelerinin hevesli, tutkulu ve kararlı olması gayet olumludur. Lenin’in de dediği gibi uygulanması gereken prensip mücadele yöntemlerinin tümünün siyasal devrim stratejisine ve buna bağlı olarak partinin merkezi idaresine tabi olunmasıdır. Siyasal mücadele özellikle savaş biçimini aldığı anda dikkat unsuru en üst dereceye çıkarılmalı, planlamalar çok yönlü ve derinlikli yapılmalıdır. Gerilla savaşı doğru planlanırsa devrimci mücadele için oldukça avantajlı bir yöntemdir.

Türkiye ve Kuzey Kürdistan’da gerilla savaşımın doğru uygulandığında güçlü devrimci mevziler kazandırdığını, yanlış uygulandığında eldeki mevzileri de kaybettirdiğini devrimci hareketin ortak deneyimlerinden biliyoruz. THKP-C, TKP-ML, THKO devrimci çıkışları 1971 yılının toplumsal koşulları göz önüne alındığında, gerilla savaşımın, kısıtlı imkânlarla ve yetkinleşmemiş bir tarzda yürütülse bile ciddi bir devrimci gelişmeye yol açabileceğini göstermiştir. ‘70’li yılların ikinci yarısında güçlenen devrimci hareket ‘71 direnişçilerinin cüretine, atılımına ve devrim hedefine kilitlenmelerine çok şey borçludur. ‘71 direnişçilerinin ürettiği devrimci değerler ve kazandırdığı mevzilerin bazı siyasi hareketler tarafından aşağılık bir mirasyedi gibi tüketilmesi en önemli hatadır. Ayrıca onların doğrularına sahip çıkıp eksiklerine öz eleştirel yaklaşmamak diğer bir hatadır. Onlar üzerinden devrimci zorun meşruiyetine saldırmaya kalkmak ise hiç kuşku yok ki işçi sınıfına ve halka ihanetin en büyüğüdür. Tüm karşı-devrimci çabalara, ülke ve dünya çapında kaybettiğimiz devrimci mevzilere rağmen Mahirlerin, Denizlerin, İbrahimlerin yarattığı devrimci ruh ve tarz tarihten bugüne birçok devrimci örgütün ve devrimcinin emeği ile taşınmıştır ve sonuç olarak karanlık dönemden çıkılarak yeni mevziler kazanılmıştır. Bu noktada özellikle PKK’nin Türkiye ve Kuzey Kürdistan’daki devrimci deneylerden doğru dersler çıkartarak gerilla savaşıyla egemenler karşısında ciddi başarılar elde ettiğini belirtmek gerekir.

Gerilla tarzıyla devrimci parti her yerde birçok göze ve kulağa sahip olur. Her yerde bulunan savaşçılar düşmana karşı ikirciksiz bir devrimci eylem hattıyla var olmak zorundadır. Bu noktada doğru eylem tarzı statükocu bir savunmacılık değil kesintisiz devrimci taarruz hattının uygulanmasıdır.

Burjuva iktidarının zoruna karşı devrimci zorun harekete geçmesi devrimi ilerletir. Bu durum karşısında ortaya güçlü ve egemen odakları bütünleştirmiş bir karşı-devrimci hareketin ortaya çıkacağı unutulmamalıdır. Böyle bir anda düşman hem savunmasını hem de saldırılarını artıracak, güçlendirecek ve

---

²⁰ Lenin, Gerilla Savaşı, 1906

çeşitlendirecektir. Devrimci proletarya düşmanın yeni önlemleri karşısında mücadele yöntemleri açısından statükoculuğa düşerse ve genel hareket tarzı açısından atalet ve şaşkınlığa kapılırsa ciddi zararlar görür. Gelişmesi muhtemel böyle bir durum karşısında devrimci proletarya daha güçlü mücadele yöntemlerini bulmalı, üretmeli ve uygulamalıdır.

Ayaklanma devrimci proletaryanın karşı-devrimci harekete karşı kullanabileceği en ciddi silahlardan biridir. Ayaklanma ancak belli koşullar olgunlaştığında girişilmesi gereken bir eylemdir. Ayaklanmanın başarıya ulaşması için kitleleri burjuva iktidarına karşı harekete geçirebilecek, her durumda savaşı sürdürebilecek, yetkin bir devrimci partinin varlığı gereklidir. Ayaklanmanın yapılacağı bölgede halkın çoğunluğunun iradesi burjuva iktidarına karşı harekete geçme yönünde olmalıdır. İşbirlikçi unsurlar ayaklanan halk hareketinden ayıklanmalı ve tecrit edilmelidir. Düşmana hareket imkânı verilmemeli, en zayıf olduğu anda taarruz edilmelidir. Bir kere ayaklanma başladığı zaman her geçen gün taarruz durumunda kalmak esas olmalıdır. Halk örgütlenmesi, savunması ve öz yönetimi hızla planlanmalı ve pratikleştirilmelidir. Ayaklanmayı mümkün olan en geniş bölgeye yaymalı ve eylemin filizlendiği her yerde ayaklanmayı yürütecek karargâhlar örgütlenmeli ve bunlar arasında senkron oluşturulmalıdır. Düşmanın saldırı için kullanacağı hatlara ve arka cephesine ayaklanma yayılmalıdır. Örneğin kentlerdeki ayaklanmayı kent çeperlerine ve kırsal bölgelere yaymak gereklidir. Ayaklanmanın yayılması kuvvetini artırır ve savunulmasını kolaylaştırır.

Ayaklanma yöntemi devreye konulduğunda devrimci proletarya halkın devrimci eylemine güvenmeli, öncü kadroların enerjisini en yüksek dereceye çıkartmalı, ayaklanma lehine hareket eden bütün kuvvetleri birleştirmeli ve ayaklanmaya katılmayan fakat karşı faaliyet içinde olmayan kuvvetlerin tarafsız kalması için özel çaba sarf etmelidir. Burjuva iktidarının bütün bu yöntemleri devrimci proletaryaya karşı kullanmaya çalışacağı da akıldan çıkarılmamalıdır. Bu nedenle düşmanın avantajları ve dezavantajları doğru analiz edilmelidir. Düşmanın avantajları şunlardır:

- i. Düşmanın silahlı kuvvetleri teknik açıdan gelişkin, niceliği fazla ve bir düzeyde eğitilidir. Anlık hareket gerektiğinde dikey hiyerarşiyi kullanarak hızlı manevralar yapma yeteneğine sahiptir.
- ii. Kurumsallaşmış burjuva parlamentarizmi ile kitleleri sahte demokrasi oyununun nesnesi, figüranı hâline getirebilme imkânına sahiptir.
- iii. Reformist, pasifist ve işbirlikçi unsurlardan oluşan etkili, yönlendirici şebekelere sahiptir. Sistemik olarak kitleleri yönlendirme görevini yerine getiren burjuva medyası düzenin güçlü bir propaganda aygıtıdır.

- iv. Kentlerde polis, yargı, ve belediyelerden oluşan birleşik, kuvvetli bir denetim ve baskı ağı vardır.

Burjuva iktidarı tüm bu avantajlı yönleri içinde dezavantajları da barındırmaktadır: Düşmanın silahlı kuvvetleri zorunlu askerlik uygulamasına anti demokratik bir işleyişe, paralı askerlik ve yöneticiliğe dayanmaktadır. Zorla askere alınan halktan gençler inanmadıkları bir savaşın tarafı olmaya zorlanmaktadır. Bunların azımsanmayacak bir kısmının kendi halkına karşı terör uygulamayı tercih etmeme ihtimali yüksektir. Devrimci propaganda kaçınılmaz olarak ordu içine doğru uzanacaktır. Halkla asalak burjuvazi arasında tercih yapma zamanı geldiğinde herkes kendi ait olduğu hatırlanacaktır. Burjuva terör örgütlerindeki anti-demokratik hiyerarşik işleyiş bu örgütlere mensubu olan insanların doğasına aykırı olduğundan sürekli artan bir isyan potansiyeli yaratmaktadır. Para uğruna savaşan askerlerin ve yöneticilerin inananak savaşanlara göre moral ve motivasyonları düşüktür. Ciddi bir tehlike karşısında para uğruna savaşanların savaşmaya devam etmeleri zorlaşır.

Kitleler burjuva parlamentarizminden usanmış durumdadır. Sadece çaresizlikten politikacıların sahte demokrasi oyununa katılıyorlar. Bu nedenle gerçek demokratik bir düzen alternatifi ortaya çıktığında ona sahip çıkacak ve kendi kaderlerini ellerine alarak siyasal özne olmayı tercih edeceklerdir. Devrimci mücadelenin yükseldiği dönemlerde halk saflarıyla burjuvazinin halk içindeki uzantıları ayırır, çünkü sınıf çelişkilerini örten sisler devrimci fırtınanın etkisiyle dağılır. Halk kendisinden olmayanları, kendisine ihanet edenleri kolaylıkla ayırt eder. Bununla birlikte toplumsal hareket yükseldikçe halk arasındaki birebir paylaşım ve iletişim güçlendiği için bu durumun olmadığı koşullarda güçlü bir propaganda aracı olarak çalışan burjuva medyası etkinliğini yitirir. (Böyle durumlarda burjuvazinin televizyonlarında bol bol belgesel izleme imkânı elde ederiz. Bkz. Gezi Ayaklanması) Ayaklanma durumunda kapitalist kent burjuvazinin artık denetleyemediği özgür bir orman hâline gelir. Kentin kontrolü burjuvazi için zorlaşır. Halk kendi yaşam alanlarında öz yönetimini oluşturur ve kolaylıkla devrimci denetimi sağlar. Lenin 1905 Devrimi sonrasında ayaklanma üzerine şu noktaları belirtmişti:

“Ayaklanma bir sanattır ve bu sanatın başlıca kuralı müthiş cüretli ve dönmemecesine kararlı bir saldırgan olmaktır. Yeterince sindirememişiz bu gerçeği. Bu sanatı, bu her ne pahasına olursa olsun saldırma kuralını ne biz öğrenmişiz yeterince, ne de kitlelere öğretmişiz. Bütün gücümüzle kusurumuzu gidermeye çalışmalıyız. Siyasal sloganlar sorununda taraf tutmak yetmez; ayrıca bir silahlı ayaklanma sorununda da taraf tutmak gerekir. Buna karşı olanlar, buna hazır olmayanlar, gözünün yaşına bakmadan devrimi destekleyenler arasından atılmalı, tasını tarağını yüklenip devrim düşmanlarının, hainlerin, korkakların yanına gönderilmeli, çünkü olayların baskısının ve çarpışma koşullarının bizi, dostu düşmandan ayırmak için, bu ilkeye göre davranmaya zorlayacağı günler yakındır.”²¹

²¹ Lenin, Seçme Eserler, Cilt 1., sf. 577

Devrimci zor hangi mücadele yöntemiyle uygulanırsa uygulansın taarruzda plansızlık yapılmamalı maceracılık ve kadercilikten kaçınılmalıdır. Statükoculuğa düşülmemeli ve savunmacılığa asla kilitlenilmemelidir. Düşmanla denge durumundan kaçınılmalı oluşturulmaya çalışılan denge durumunun bozulması esas olmalıdır. Bu doğrultuda sürekli yedek planlar üretilmelidir. Burjuva iktidarının yok edilmesine yönelik stratejik hedef kadroların ve halkın bilincinde canlı tutulmalıdır. Savaşı kontrol edebilecek güçlü bir merkezî önderlikle işçi sınıfı ve halkın gerçek demokrasiye göre planlanmış, öz yönetimini esas alan, yaygın ve inisiyatifli önderlik tarzı birleştirilmelidir. Devrimci proletaryanın disiplini, çalışkanlığı ve üreticiliği kitlelerin devrimci eyleminde yaygınlaştırılmalıdır. Devrimci proletarya, saflarını, savaşı yürütürken eğitime kabiliyeti göstermelidir. Düşmanın birliğini bozmaya ve kendine yeni müttefikler kazanmaya yönelmelidir.

Birçok alanda proletaryanın ve müttefiklerinin mücadelenin başlangıç evresinde güçlü olamamasının iki temel nedeni vardır. Proletaryanın henüz daha somut mevzilere sahip olamadığı ve sistemle bağlarının kopmadığı başlangıç aşamasında gücünün farkında değildir. Bu duruma bağlı olarak genel bir örgütsüzlük hâli yaşanır. Hemen tespit etmek gerekiyor ki proletaryanın devrimci gücü örgütlülüğünden kaynaklanır. Komün gücü devrimci savaşımın örgütlülük zeminidir.